

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΜΥΚΗΝΑΙΣ

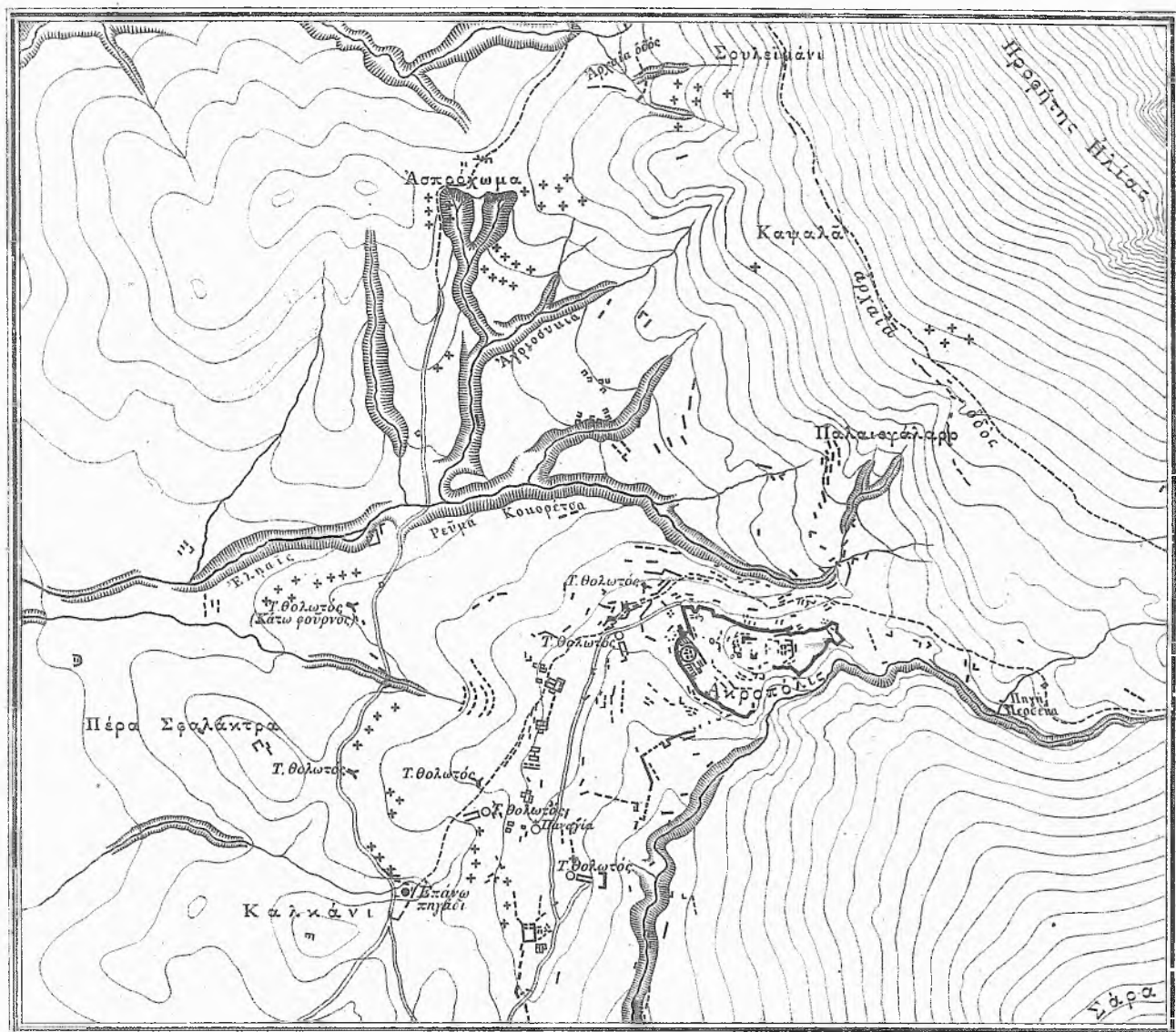
(πίν. 7-10).

Προπέρυσι κατ' Ὀκτώβριον ἀνέθηκέ μοι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία ν' ἀναζητήσω δαπάναις αὐτῆς τὸ κοινὸν νεκροταφεῖον τῆς πόλεως τῶν Ἀτρειδῶν, ἀρξαμένων δὲ τῶν ἐργασιῶν ἀνεκαλύφθησαν ἀμέσως μετὰ τινὰς δοκιμὰς δύο τάφοι ὅμοιοι τοῖς ἐν Ναυπλίῳ καὶ Σπάτα πρὸ πολλοῦ γνωστοῖς· ἔκτοτε αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξηκολούθησαν ἐπὶ δύο μὲν καὶ ἡμισυ μῆνας τὸ 1887, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐκαθαρίσθησαν ἐν ὄλῳ πενήκοντα καὶ δύο τάφοι μὴ συναριθμουμένων καὶ

τινῶν λίαν μικρῶν, ἐν οἷς οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη.

I. Γενικαὶ παρατηρήσεις.

Τὸ νεκροταφεῖον δὲν εἶναι ἐν συνεχῆς, εἶναι μᾶλλον πολλὰ νεκροταφεῖα ἢ συστάδες τάφων διεσπαρμέναι ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν πρὸς δυσμὰς, βορρᾶν καὶ βορειοανατολικῶς τῆς πόλεως κειμένων, ὡς δεικνύει ὁ παρατιθέμενος χάρτης (ἀριθ. 1) ἀντιγραφεὶς ἀπὸ τοῦ πρώτου φύλλου τῶν Karten von Mykenae τοῦ Steffen· οἱ τάφοι ἐν αὐτῷ δηλοῦνται διὰ σταυρῶν. Μία συστάς ἀνεκαλύφθη ἐπὶ τῆς δυτικῆς

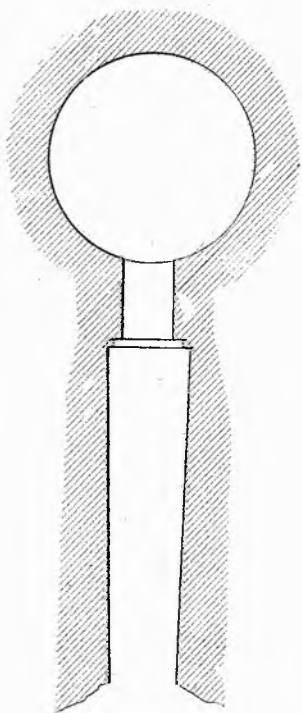
πλευρᾶς τῆς βράχως, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ὁποίας εἶναι ὠκοδομημένη ἢ μικρὰ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας, διακρίνονται δὲ καὶ ἴχνη τοῦ τείχους τῆς κάτω πόλεως· ἡ συστάς αὕτη συνέκειτο ἐκ δεκατεσσάρων τάφων, ὧν εἷς θολωτὸς ὅμοιος τῷ παρὰ τὸ Ἡραῖον ἀνακαλυφθέντι καὶ τῷ τοῦ Μενιδίου, προστιθεμένου δὲ καὶ τούτου εἰς τοὺς τέως γνωστοὺς ἐξ γίνονται οἱ ἐν Μυκῆναις θολωτοὶ τάφοι ἑπτὰ, ὅσους δηλαδὴ εἶδε πιθανῶς ὁ Παυσανίας¹. Ἄλλη συστάς ἀνακαλυφθεῖσα δυτικώτερον ταύτης περὶ τὸν πρὸ πολλοῦ γνωστὸν μικρὸν θολωτὸν τάφον, τὸν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ λόφου Πέρα Σφάλακτρα, ἐκτείνεται πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τοῦ

¹ Ἐπειδὴ ὁ τάφος οὗτος ἐσληθῆ ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, δὲν θά γείνη δὲ πλέον λόγος κατωτέρω περὶ αὐτοῦ παραθέτομεν ἐνταῦθα ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 3 τὸ σχέδιον αὐτοῦ μετὰ προσόψεως τῆς εἰσόδου καὶ συντόμου περιγραφῆς. Ὁ δρόμος εἶναι ὀριζόντιος, ἔχει δὲ πλάτος πρὸ τοῦ στομίου 3,10 μ., γίνεταί ὅμως πρὸς τὴν ἔξοδον ὀλίγον στενότερος. Οἱ τοῖχοι αὐτοῦ εἰναι κτιστοὶ ἐκ λίθων μικρῶν, πλὴν τμήματός τινος ἐκατέρωθεν τοῦ στομίου, τὸ ὅποτον εἶναι ὠκοδομημένον διὰ τετραγώνων πλίνθων λίθου ψαμμίτου· μήκος ἔχει ὁ δρόμος 13,40 μ., τὸσον εἶναι δηλαδὴ τὸ μήκος τοῦ δεξιῦ τῷ εἰσιόντι τοῖχου, ἐν ᾧ ὁ ἕτερος σώζεται μόνον εἰς μήκος 7,95 μ. Τὸ στόμιον ἔχει βῆθος ἀμέσως ὑπὸ τὸ ὑπέρθυρον 3,68 μ., κάτω δὲ 3,25 μ., πλάτος ἄνω μὲν 1,68 μ., κάτω δὲ 1,91 καὶ ὕψος 3,50 μ. Τὸ ὑπέρθυρον ἀποτελεῖται ὑπὸ δύο πλακῶν λίθου ἀμυγδαλίτου, ὧν ἡ ἐνδοτέρα ἔχει μήκος 3,70 μ., πλάτος 1,88 μ. καὶ πᾶχος 0,52 μ. Αἱ πλευραὶ τοῦ στομίου (παραστάδες) εἶναι ὠκοδομημέναι διὰ μεγάλων τετραγώνων λίθων, ὧν οἱ ἄρμοι καλύπτονται ὑπ' ἀσβε-

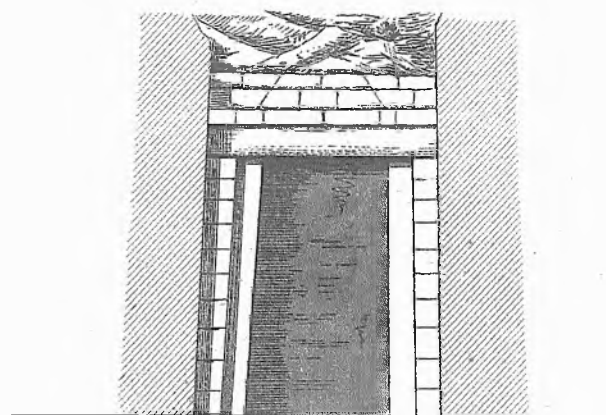
Ἐπάνω Πηγαδίου, ἀποτελεῖται δ' ἐκ δέκα τάφων, ὧν μόνον ἑπτὰ ἀνεσκάφησαν. Τρίτη συστάς κεῖται μεταξὺ τοῦ γνωστοῦ θολωτοῦ τάφου, ὅστις καλεῖται παρὰ τοῖς χωρικοῖς Κάτω Φοβρος, καὶ τῆς χαράδρας Ἐλθαῖς. Ἄλλη συγκεκλιμένη ἐξ ὀκτῶ τάφων ἀνεκαλύφθη μεταξὺ τῶν ρευμάτων Ἀγριοσυκιάς καὶ Ἀσπροχώματος, ὀλίγον δὲ βορειοανατολικώτερον ταύτης πέμπτη ἀποτελουμένη ὑπὸ ἑπτὰ τάφων¹, καὶ ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ ρεύματος Ἀσπρόχωμα ἕκτη ἐκ πέντε τάφων. Βορειοανατολικῶς τῶν συστάδων τούτων κατὰ τὴν θέσιν Σουλεϊμάνι ἀνεκαλύφθησαν ἐξ τάφοι, βορειοανατολικῶς δὲ τῆς Ἀκροπόλεως μεταξὺ τῶν θέσεων Κα

στου σωζομένης ἔτι ἐνιαχοῦ· τὸ αὐτὸ παρατηρήθη ὡς γνωστὸν καὶ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Ἡραίου, ἐσχάτως δὲ καὶ ἐν τῷ παρὰ τὴν Σπάρτην τάφῳ τοῦ Βαφειοῦ. Τὸ ἄνωθι τοῦ ὑπερθύρου τρίγωνον, ὡς ἐκ τῆς προσόψεως φαίνεται, σώζεται ἔτι ἱκανῶς, φράσσεται δὲ διὰ τοίχου ἐκ πολλῶν μικρῶν λίθων. Ἡ θόλος, ἣς ἡ κορυφή ἔχει καταπέσει μέχρι τοῦ τριγώνου περὶπου, εἶναι ἐκτισμένη ἐκ μικρῶν πλακῶν, ἔχει δὲ διάμετρον 8,20 μέτρων. Τὸ στόμιον δὲν εὐρέθῃ πεφραγμένον διὰ τοίχου, ἔκειντο ὅμως κατὰ γῆς λίθοι, ἐξ ὧν ἀπεδεικνύετο, ὅτι κατεστράφη ὁ τοῖχος κατὰ τὴν σύλησιν τοῦ τάφου. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρίσκοντο ἀναμιξτεμάχια ἀγγείων διαφόρων ἐποχῶν, ἀπὸ τῆς μυκηναίας μέχρι σχεδὸν τῆς βυβαϊκῆς, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐντός. Καὶ ὁ παρὰ τὸ Ἡραῖον τάφος ἦν ἀνοικτὸς μέχρι τῶν ὑστάτων ἐλληνικῶν χρόνων (ἴδε Mitth. des archæol. Inst. 1878, σ. 271 ἐξ.).

¹ Εἰς τούτων, οὗ ὁ δρόμος ἦτο ἀνοικτὸς ἐν μέρει, σημειοῦται ἐν τῷ χάρτῳ τοῦ Steffen ὡς σπήλαιον (Höhle).

2

3

ψαλᾶ καὶ Παληογάλαρο ἄλλοι τέσσαρες, ὧν μόνον δύο ἀνεσκάφησαν. Τούτοις πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ τρεῖς μεμονωμένοι τάφοι, ἤτοι δύο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀσπροχώματος καὶ εἷς μετὰ τὸ Καψαλᾶ καὶ Σουλεϊμανίου.

Πλὴν τούτων πιθανὸν εἶναι νὰ ὑπάρχωσι νεκροταφεῖα καὶ παρὰ τὰς ἐξῆς θέσεις, ἂν καὶ δὲν ἐβεβαιώθη τοῦτο δι' ἀνασκαφῶν· πρῶτον παρὰ τὸ Γκουρτσούλι, δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀνατολικῶς τῆς θέσεως Καψαλᾶ· δεύτερον πρὸς μεσημβρίαν τοῦ λόφου Καλκάνι παρὰ τὴν εἰς τὸ Χαρθάτι ἄγουσαν· τρίτον βορειοδυτικῶς τῆς θέσεως Ἀσπρόχωμα ἐν θέσει καλουμένη Κάτω Σουλεϊμάνι, βορειότερον δὲ ταύτης παρὰ τὴν θέσιν Λιογάτα¹ καὶ τέλος κατὰ τὴν θέσιν Βρασέρκα παρὰ τὴν ἀπὸ Μυκηναῶν εἰς τὸ Ἡραῖον ἄγουσαν ὁδόν.

Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ χώρου διὰ τὰ νεκροταφεῖα πρῶτιστα ἀπέβλεπον φυσικῶ τῷ λόγῳ εἰς τὴν ποιότητα τοῦ βράχου· ἐὰν οὗτος ἦτο λίαν σκληρὸς, ἐκρίνετο ἀκατάλληλος, διὰ τοῦτο δὲν εὐρίσκονται τάφοι εἰς τοὺς δυτικούς πρόποδας τῆς Σάρας, ἐνθα ὁ βράχος εἶναι τιτανόλιθος δυσκόλως λαξεύσιμος. Ἐνίστε συνέβαινε ν' ἀπατηθῶσι καὶ ἐν ᾧ ἔσκαπτον τὸν δρόμον ἐν βράχῳ μαλακῷ, ἀπὴντων ἔπειτα σκληρὸν ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅπου ἔμελλον νὰ λαξεύσωσι τὸν τάφον· ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἐγκατέλειπον τὸ μέρος καὶ ἀνεζήτουν ἄλλο προσφορώτερον· κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς εὔρον τρεῖς δρόμους ἐγκαταλειφθέντας διὰ τὸν λόγον τοῦτον.

Δὲν εἶναι ὁμοίως βεβαίως αὕτη ἡ αἰτία, δι' ἣν ἐν Μυκῆναις δὲν εὐρίσκονται νεκροταφεῖα συνεχῆ, ὅποια εἶναι συνήθως τὰ τῶν Ἑλληνικῶν χρόνων, ἅτινα δυνάμεθα πολλάκις νὰ παρακολουθήσωμεν ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐκτεινόμενα ἐκατέρωθεν τῶν δημοσίων ὁδῶν. Καὶ ἐν Μυκῆναις τὰ νεκροταφεῖα εἶναι ἰδρυμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ τὰς λεωφόρους², οὐδέποτε ὁμοίως οἱ τάφοι κεῖνται ἐν γραμμῇ ἀδιακόπῳ, ἀλλὰ χωρίζονται αἱ συστάδες δι' ἐκτά-

¹ Ἡ θέσις δὲν εὐρίσκεται ἐν τῷ χάρτῳ τοῦ Steffen, διότι κεῖται περὶ τὸ τέταρτον τῆς ὥρας βορειότερον τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, δεξιὰ τῆς ἀπὸ Ἀργους εἰς Κόρινθον ἀγούσης.

² Τὸ πρῶτον μνημονευθὲν νεκροταφεῖον τῆς Παναγίας κεῖται ἀμέσως ἔξω τοῦ τείχους τῆς κάτω πόλεως, ὥστε ἀναμφίβλως ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ὁδὸς τις, ἀφοῦ μάλιστα ἀμφότερα τὰ ἀρχαῖα φρέατα κατὰ τὸ μέρος τοῦτο κεῖνται. Ἡ δὲ ἀπὸ Ἐπάνω Πηγαδίου παρὰ τὸν μικρὸν θολωτὸν τάφον ἄγουσα ἀτραπὸς εἶναι βεβαίως ἀρχαία, διότι εὐρίσκονται παρ' αὐτὴν καὶ τάφοι χρόνων ἑλληνικῶν, ὥστε καὶ τὸ δεύτερον νε-

σεως, ἥτις συχνὰ δὲν φαίνεται ἀκατάλληλος πρὸς ἐλλάξευσιν τάφων. Αἷτιον τούτου, νομίζω, εἶναι, ὅτι ἐκάστη συστάς ἀπετέλει τὸ νεκροταφεῖον ὀρισμένης κοινότητος, κώμης δηλονότι ἢ γένους, ὅπερ κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν, περὶ ἧς ἐνταῦθα πρόκειται, ἦτο τὸ αὐτό. Τῶ ὄντι ἐν Μυκῆναις μόνον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἠδύνατο νὰ χωρήσῃ ἐντὸς τοῦ τείχους, οἱ λοιποὶ, οἱ καὶ πλείονες ἴσως, κατώκουν ἐκτὸς αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως ἐν οἰκίαις ἀτάκτως διεσπαρμέναις, ἀλλ' ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Steffen (Karten von Mykenae, Text σελ. 37) ἐν συνοικίαις ἢ κώμαις κειμέναις παρὰ τὰς λεωφόρους. Ἐκ δὲ τοῦ παρατεθέντος χάρτου ἀποδεικνύεται, ὅτι δύο τοῦλάχιστον συστάδες τάφων, ἢ τῆς Παναγίας καὶ ἢ τοῦ Ἐπάνω Πηγαδίου, ἔκειντο μετὰ τῶν κωμῶν τούτων¹, ἀλλὰ δὲ τινες, ὡς ἡ τοῦ Κάτω Φούρνου καὶ ἢ τοῦ Παληογάλαρου δὲν ἀπέχον πολὺ αὐτῶν· συμπεραίνω λοιπόν, ὅτι ἐν ἐκάστῃ τῶν κωμῶν κατῴκει ἐν τῶν Μυκηναίων γενῶν καὶ ὅτι ἐκαστὸν γένος εἶχεν ἴδιον κοινὸν νεκροταφεῖον κείμενον πλησίον τῆς ἑδρας του. Τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην ἐπιβεβαιοῦσι δύο παρατηρήσεις· πρῶτον ὅτι συστάδων τινῶν οἱ τάφοι ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους ὁμοιότητά τινα, οὕτως εἰπεῖν, συγγενικὴν κατὰ τε τὴν κατασκευὴν καὶ τὰ κτερίσματα, ὁμοιότητα, ἥτις δὲν περιγράφεται μὲν εὐκόλως, γίνεται ὁμοίως κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἱκανῶς αἰσθητῇ· οὕτω οἱ τάφοι μιᾶς συστάδος ἔχουσι δρόμους μὲν πλατεῖς καὶ μακροὺς, θαλάμους ὁμοίως σχετικῶς

νεκροταφεῖον παρ' ὁδὸν ἔκειτο· τὸ αὐτὸ ἰσχύει περὶ τῶν δύο συστάδων τῶν κατὰ τὴν θέσιν Ἀσπρόχωμα κειμένων, ὡς ἀποδεικνύει ὁ ἐνταῦθα πύργος πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ὁδοῦ· ἡ σημερινὴ ἀτραπὸς διαλαδοῦται ὀλίγον βορειότερον τοῦ πύργου καὶ ὁ μὲν δυτικώτερος αὐτῆς κλάδος διευθύνεται κατ' εὐθείαν πρὸς βορρᾶν, ὁ δ' ἀνατολικώτερος ἀνέρχεται ἐπὶ ἰχνῶν ἀρχαίας ὁδοῦ τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς χαρᾶρας Σουλεϊμάνι καὶ εἶτα διαβαίνει αὐτὴν· ἐνταῦθα που κεῖται τὸ νεκροταφεῖον Σουλεϊμάνι, ὀλίγον δὲ περαιτέρω σώζονται ἐπὶ ἄλλης μικρᾶς χαρᾶρας λείψανα ἱκανὰ ἀρχαίας γεφύρας. Τέλος οἱ τάφοι τοῦ Καψαλᾶ εὐρίσκονται ἐπ' αὐτῆς σχεδὸν τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἥτις ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως ἀνερχομένη πρὸς τὴν Περσεῖαν πηγὴν στρέφεται εἶτα πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ, ὅπως περιλάμψῃ τὸν Προφήτην Ἥλιον· ἡ σημερινὴ ἀτραπὸς βραίνει μέχρι τινὸς ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἀπὸ Μυκηναῶν εἰς τὸ Ἡραῖον ἄγουσαν ὁδὸν εἶναι γνωστὸν, ὅτι διήρχετο παρὰ τὴν θέσιν Βρασέρκα, κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ἐνταῦθα ὑποτιθέμενον νεκροταφεῖον παρ' αὐτὴν ἔκειτο.

¹ Κατὰ τὸν Adler (ἐν Schliemann Tiryns σ. XXXVIII) τὸ τείχος τῆς κάτω πόλεως περιέβαλλε πολὺ μείζον μέρος ἢ ὅσον παραδέχεται ὁ Steffen· κατὰ τὸν πρῶτον ἐκ τῶν θολωτῶν τάφων εἷς μόνος, ὁ καλούμενος Κάτω Φούρνος, ἔκειτο ἐκτὸς αὐτοῦ. Ὡστε κατὰ τὸν Adler καὶ τὰ νεκροταφεῖα Παναγίας καὶ Ἐπάνω Πηγαδίου ὀκτεῖντο ἐντὸς τοῦ τείχους.

μικρούς, ἐν ᾧ οἱ ὑπὸ τὴν Παναγίαν τάφοι, ὅταν ἔχωσι μεγάλους δρόμους ἔχουσι καὶ θαλάμους ἀναλόγους τὸ μέγεθος· ἢ παρὰ τὸν Κάτω Φοῦρον συστάς περιεῖχε μεταξύ ἄλλων τάφων καὶ τρεῖς ἰκανῶς πλουσίους, μόνον ὅμως πρὸ τοῦ στομίου τοῦ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν εὐρέθησαν κοσμήματά τινα ἐξ ὑελώδους μάξης, ἐν ᾧ ἐν τοῖς μεγαλειτέροις τάφοις τῆς συστάδος τῆς Παναγίας εὐρομεν πάντοτε πρὸ τοῦ στομίου μέγα πλῆθος κτερισμάτων, ἐνίοτε πλείονα ἢ ἐντὸς τοῦ θαλάμου. Τέλος οἱ τάφοι τῆς ἀνατολικῶς τῆς θέσεως Ἀσπρόχωμα ἀνακαλυφθείσης συστάδος εἶναι πάντες μέτριοι τὸ μέγεθος, ἀναλόγως ὅμως τοῦ μεγέθους των εὐρέθησαν πάντες ἰκανῶς πλούσιοι· ἐν οὐδενὶ ἐξ αὐτῶν εὐρέθη ἐλεφάντινόν τι ἀντικείμενον ὅπως οὖν ἄξιον λόγου, πάντες ὅμως, πλὴν ἐνός, περιεῖχον λίθους ἐγγεγλυμμένους. Τοιαύτας μικρὰς ὁμοιότητος ἡδυνάμην ν' ἀπαριθμήσω καὶ ἄλλας. Ἡ δευτέρα παρατήρησις εἶναι, ὅτι μεμονωμένοι τάφοι, πλὴν μιᾶς περιπτώσεως¹, δὲν ἀνεκαλύφθησαν, ὅπερ θὰ συνέβαινεν, ἐὰν ἕκαστος ἡδύνατο νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ κατασκευάσῃ τὸν τάφον του ὅπου ἤθελεν.

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται, ὅτι αἱ πανάρχαιαι Μυκῆναι ὤκουντο, ὡς ἡ Σπάρτη κατὰ τοὺς ἱστορικούς ἔτι χρόνους, κατὰ κώμας (Θουκ. 1, 10) καὶ ὅτι ὡς οἱ Σπαρτιᾶται ἔθαπτον καὶ οἱ Μυκηναῖοι ἐντὸς τῆς πόλεως (Πλουτ. Δυκ. 27), δηλαδὴ μεταξύ τῶν κωμῶν, οὐχὶ ὅμως ὅπου ἤθελεν ἕκαστος, ἀλλ' ἕκαστον γένος ἐν ἰδίῳ νεκροταφείῳ. Ὑποθέτω δὲ ὅτι καὶ περὶ τῆς Σπάρτης δὲν πρέπει νὰ ἐξηγῶμεν οὕτω τοὺς λόγους τοῦ Πλουτάρχου, ἀλλ' ὅτι τὰ νεκροταφεῖα ἔκειντο μεταξύ τῶν κωμῶν, ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο ἡ πόλις. Διότι καὶ ἐν Σπάρτῃ τὰ γένη ἀρχικῶς κατόκουν βεβαίως χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων καὶ εἶχον ἕκαστον ἴδιον νεκροταφεῖον, ὡς ἀποδεικνύουσιν οἱ τάφοι τῶν Εὐρυποντιδῶν καὶ τῶν Ἀγιαδῶν, ὧν οἱ μὲν ἔκειντο εἰς τὸ νότιον, οἱ δὲ εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς πόλεως.

Τὸ ἔθος τοῦ νὰ θάπτωσιν ἐντὸς τῆς πόλεως υποθέτει ὁ Dümmler (Mitth. des archaeol. Inst. Athen. Abtheil 1888 σ. 295) ὅτι παρέλαβον οἱ Σπαρτιᾶ-

¹ Ἀνωτέρω ἐμνημονεύθησαν πλὴν τοῦ μεταξύ Καφαλαῖ καὶ Σουλεϊμανίου καὶ δύο ἄλλοι τάφοι ὡς μεμονωμένοι· τὸ μέρος ὅμως ἐκεῖ δὲν ἠρευνήθη καλῶς, ὥστε δυνατόν νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι.

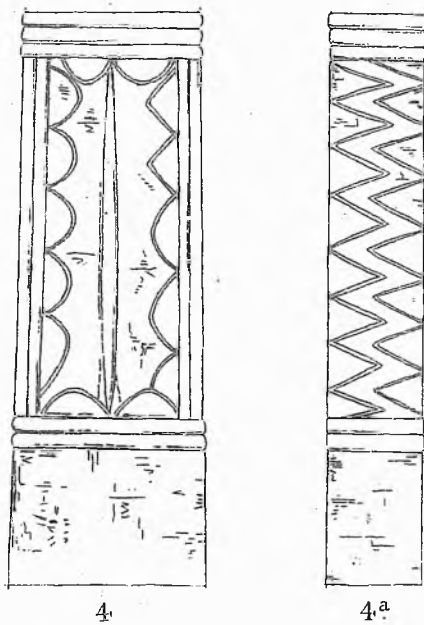
ται ἐκ Λυκίας, νομίζω ὅμως ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναζητῶμεν τόσον μακρὰν τὴν πηγὴν αὐτοῦ· πιθανώτατα ἦν ἔθος κοινὸν ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἄλλων λαῶν, πηγάζει δὲ κατὰ τὴν γνώμην μου ἀπλούστατα ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἰδρύσεως τῶν πόλεων· ὅπως ἡ Σπάρτη, οὕτω καὶ πολλοὶ ἄλλοι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἴσως πᾶσαι, δὲν ἐκτίσθησαν ἐξ ἀρχῆς ἐντὸς χώρου περιβαλλομένου ὑπὸ τειχῶν, ἀλλ' ὤκθησαν κατὰ γένη ἐν κώμας ἀτειχίστοις περὶ τινα λόφον ὠχυρωμένον συνήθως· ἡ γῆ διενεμήθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὐχὶ ἀμέσως μεταξύ τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ μεταξύ τῶν γενῶν, ὑφ' ἑκάστου τῶν ὁποίων ἐκαλλιεργεῖτο τὸ αὐτῶν ἀνήκον ἐν κοινῷ¹, πλὴν μέρους ὠρισμένου εἰς νεκροταφεῖον· οὕτω φυσικῶς τὰ νεκροταφεῖα τῶν γενῶν ἔκειντο μεταξύ τῶν κωμῶν, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἀξάνοντος τοῦ πληθυσμοῦ ἠνώθησαν καὶ ἀπετέλεσαν μίαν πόλιν, τότε δὲ εὐρέθησαν οἱ τάφοι περικυκλούμενοι ὑπὸ οἰκιῶν· συγχρόνως πολλοῦ παρῆστη ἡ ἀνάγκη νὰ ὀχυρωθῇ ἡ πόλις διὰ τείχους, ὅπερ νὰ περιλαμβάνῃ ὅσον οἶόν τε πλείστους τῶν πολιτῶν· ἀπηγορεύθη λοιπὸν ἡ ἐντὸς αὐτοῦ ταφὴ ἕνεκα λόγων ἀσφαλείας, οικονομίας καὶ ὑγιεινῆς. Ἐν Ἑλλάδι ἡ Σπάρτη ἐτήρησεν ἐπὶ μακρὸν τὸ παλαιὸν ἔθος καὶ διότι μόλις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ἐλληνικῆς αὐτονομίας ἔστερξε νὰ περιβληθῇ τείχος καὶ διότι ἡ πόλις αὕτη ἀείποτε διεκρίθη ἐπὶ τῇ μεγίστῃ συντηρητικότητι τῶν ἐθίμων τῆς. Ἀπ' ἐναντίας αἱ περὶ τὴν Ἀκρόπολιν Ἀθηνῶν κώμαι, ὧν τινες ἐκ τοῦ ὀνόματός των σαφῶς ἀναγνωρίζονται ὡς εἶδρα γενῶν, ἐνωρὶς ἀνεπτύχθησαν εἰς πόλιν, ἕνεκα τούτου ἐνωρὶς καὶ τὰ νεκροταφεῖα μετετέθησαν ἔξω αὐτῆς· πρότερον ὅμως βεβαίως καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαπτον ὡς οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Μυκηναῖοι, μεταξύ τῶν κωμῶν. Εἰς μεταβατικὴν δὲ ἐποχὴν ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται, οἱ πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀκροπόλεως ἐν οἰκοπέδοις ἀνακαλυφθέντες μεμονωμένοι τάφοι, οἵτινες ἐπιβεβαιοῦσι τὴν τοῦ Πλάτωνος ἐν Μένῳ 315 εἰδήσιν, ὅτι οἱ ἀρχαιότατοι Ἀθηναῖοι ἔθαπτον ἐν ταῖς οἰκίαις των. Ὁ Dümmler ἄνευ λόγου, ὡς μοι φαίνεται, θεωρεῖ καὶ ταύτην τὴν

¹ Ἡ γῆ κοινοκτημοσύνης τῆς γῆς ἀνευρίσκει ἐν αὐτοῖς τοῖς ὀμηρικοῖς ἔπαισι ὁ Ridgeway (Journal of hell. Studies 1885 σ. 319 ἔξ.).

εἶδῃσιν ἀναφερομένην εἰς ἔθνος μὴ ἐλληνικόν¹.

Ἐκ τῶν ἐξ τέως γνωστῶν θολωτῶν τάφων ἐν Μυκῆναις οἱ ἀπώτερον τοῦ τείχους κείμενοι τρεῖς ἀνήκουσιν εἰς τρία διάφορα νεκροταφεῖα, δύο δὲ οἱ μεγαλοπρεπέστατοι κατεσκευάσθησαν χάριν ἀσφαλείας ἐντὸς τοῦ τείχους, διότι οἱ δρόμοι αὐτῶν οὐδέποτε ἐπληροῦντο χωμάτων (Adler παρὰ Schliemann-Tiryns σ. XXXV ἐξ.), ἀγνωστον ὅμως μοι εἶναι διατί καὶ ὁ ἕκτος τάφος ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς πύλης τῶν λεόντων κείμενος εἶναι μεμονωμένος, διότι νεκροταφεῖον πλησίον αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψω· ἴσως οἱ βασιλεῖς καὶ ἀνακτες, εἰς οὓς ἀνήκον οἱ θολωτοὶ τάφοι, δὲν ἦσαν πάντοτε ὑποχρεωμένοι νὰ θάπτωσιν, ἔπου καὶ οἱ κοινοὶ γεννῆται.

Ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν δὲν ἐβεβαιώθη, ἐὰν οἱ τάφοι εἶχον διακριτικόν τι σημεῖον ἐξωτερικόν, κλίνω ὅμως νὰ πιστεύσω τοῦτο, διότι τοῦ 51^{ου} τάφου τὸ στόμιον εὖρον πεφραγμένον διὰ δύο πωρίνων στηλῶν, ὧν ἡ ἑτέρα φέρει ἐπὶ τριῶν πλευρῶν ἐγγεγλυμμένα τὰ κοσμήματα, ὧν δημοσιεύονται αἱ εἰκόνες ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 4^α τῶν στενῶν πλευρῶν ἀμφοτέρω τὸ κό-

¹ "Ἐν' ἄνωτ. vielleicht trifft die Nachricht für die ungriechische Bevölkerung zu, welche das Pelasgikon erbaut hatte und den attischen Bergen ihre Namen gegeben hat, welche man in Attika Pelasger oder Tyrrener nannte, während man sie im benachbarten Megara Karer hiess.

σμημα εἶναι τὸ αὐτὸ. Τὸ ὕψος τῆς στήλης εἶναι 0.76, τὸ πλάτος ἄνω μὲν 0.23, κάτω δὲ 0.26. Ἡ δευτέρα στήλη δὲν ἔχει κοσμήματα. Ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ κάτω μέρος δὲν εἶναι καλῶς ἐξεργασμένον φαίνεται ὅτι ἦσαν προωρισμένοι, ὅπως ἐμπηγνύονται εἰς τὴν γῆν. Ὁ 51^{ος} τάφος εἶναι τόσο μικρός, ὥστε δὲν δύναται ἄνθρωπος νὰ σταθῇ ἐν αὐτῷ ὀρθός, δὲν περιεῖχε δὲ καὶ οὐδὲν σχεδὸν κτέρισμα· ὑποθέτω δὲ ὅτι αἱ στήλαι ἐλήφθησαν ἐξ ἄλλων τάφων παρημελημένων ἤδη, ἄνωθι τῶν ὁποίων ἦσαν ἐμπεπηγμένοι· ὁμολογῶ ὅμως, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔχει ἀνάγκην ἀσφαλεστέρων ἀποδείξεων.

Οἱ δρόμοι τῶν τάφων εἶναι ἄλλοτε μὲν ὀριζόντιοι, ἄλλοτε δὲ μᾶλλον ἢ ἤττον κατωφερεῖς πρὸς τὸ στόμιον· ὁ τοῦ 10^{ου} μάλιστα τάφου ἦτο τόσο κατωφερής, ὥστε εἶχε καὶ ἐννέα βαθμίδας λελαξευμένας ἐν τῷ βράχῳ, ὅπως εὐκολώτερον κατέρχωνται¹. Τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἐπιμελέστερον ἐιργασμένων τάφων οἱ δρόμοι εἶναι πλατεῖς κάτω καὶ στενότεροι πρὸς τὰ ἄνω· μάλιστα πρὸς τὸ στόμιον γίνονται ἄνω τόσο στενοί, ὥστε ἡ πρόσοψις τῆς εἰσόδου καταπτᾶ ἐντελῶς τριγωνικῆ (ἴδε σχέδιον ἀριθ. 12). Καὶ τὸ στόμιον εἶναι συνήθως πλατύτερον μὲν κάτω, στενότερον δὲ ἄνω· οὕτω τοῦ 27^{ου} τάφου τὸ στόμιον ἔχει πλάτος κάτω μὲν 1,36 μ., εἰς ὕψος δὲ 1,65 μ. μόνον 1,13· ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὅλον ὕψος τοῦ στομίου, οὐ τὸ ὑπέρθυρον δὲν σώζεται νῦν, ἦτο πιθανώτατα πολλῶ μείζον, ἡ διαφορά τοῦ κάτω ἀπὸ τοῦ ἄνω πλάτους ἦτο καὶ αὐτὴ μείζων τῶν 0,23 μ.

Οἱ θάλαμοι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τετράγωνοι· μόνον τῶν μικροτέρων καὶ ἀμελέστερον ἐιργασμένων τάφων τὸ σχῆμα πλησιάζει πρὸς τὸν κύκλον· καὶ τῶν τετραγώνων ὅμως θαλάμων αἱ γωνίαι δὲν εἶναι πᾶσαι καὶ πάντοτε ὀρθαί, ἀλλ' αἱ τῶν στομίων παρακείμεναι δύο ἐνίοτε ὀξεῖαι (ἴδε τὸ σχέδιον ἀρ. 6). Ἡ ὀροφή ἔχει σχῆμα ἀετοῦ, ὅπως καὶ εἰς τοὺς τάφους τοῦ Σπάτα καὶ τινος τοῦ Ναυπλίου· ἡ κλίσις τῆς στέγης ἐξάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω παρ' ἐκάστῳ τῶν περιγραφομένων τάφων διδομένων μέτρων.

¹ Βαθμίδας εἶχε καὶ ὁ δρόμος ἐνός τῶν ἐν Ἰαλυσσῷ ὑπὸ Biliotti ἀνακαλυφθέντων τάφων (ἴδε Furtwängler und Löschke Myken. Vasen σ. 3).

Τὸ μέγα πλῆθος τῶν τάφων ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ θαλάμου· ἐκ τῶν πεντήκοντα καὶ δύο ἀνακαλυφθέντων ἐν Μυκῆναις τρεῖς μόνον ἔχουσι καὶ δεύτερον θάλαμον, ἄλλοι τρεῖς ἔχουσι κόγχας καὶ εἷς καὶ δεύτερον θάλαμον καὶ κόγχην. Εἰς τρεῖς ἐκ τῶν τεσσάρων περιπτώσεων αἱ κόγχαι κείνται δεξιὰ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν θάλαμον, ἄπαξ δὲ μόνον ἀριστερὰ, οἱ δὲ μικρότεροι θάλαμοι δις μὲν ὡσαύτως δεξιὰ¹, ἄπαξ ἀριστερὰ καὶ ἄπαξ ἀπέναντι τοῦ στομίου (τάφος 5^{ος}, οὗ ὄρα τὸ σχέδιον ὑπ' ἀριθ. 5). Διάφορον τοῦ συνήθους σχῆμα ἔχουσιν οἱ τάφοι 25^{ος} καὶ 42^{ος}, περὶ ὧν ἴδε κατωτέρω ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκατέρου περιγραφῇ· αὐτόθι καὶ περὶ τοῦ 49^{ου}, οὗ αἱ πλευραὶ εἶναι ἐν μέρει ἐπενδεδυμέναι διὰ τοίχου κτιστοῦ.

Ἐν τοῖς δρόμοις εὐρίσκοντο πάντοτε τεμάχια ἀγγείων καὶ ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα, ἅπαντα ὅμως τῆς μυκηναίας λεγομένης ἐποχῆς, οὐδὲν δὲ μεταγενέστερον, ἐξ οὗ ἀκολουθεῖ, ὅτι αὐτοὶ ἄπαξ πληρωθέντες χωμάτων μετὰ τὴν τελευταίαν ἐνταφίσαν δὲν ἠνοιχθήσαν πλέον, ἐκτὸς ἐὰν ἐσυλήθη τις ὑστερώτερον· τοιοῦτους ὅμως σεσυλημένους πλὴν τοῦ θολωτοῦ ἓνα μόνον εὑρον, ὅστις βεβαίως ἦτο ἀνοικτός ἐν χρόνοις πολὺ ὑστερωτέροις, διότι εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ λυχνίαι πολλαί.

Τὰ στόμια ἦσαν πάντοτε πεφραγμένα διὰ τοίχου ἐκ λίθων κοινῶν, ἄπαξ δὲ (τάφος 24^{ος}) ἐκ πλίνθων ὤμων· ὁ τοίχος ὅμως δὲν ἔφθανεν ἀκριβῶς μέχρι τοῦ ὑπερθύρου, ἀλλ' ἀρίετο πάντοτε μικρὸν κενόν· κατόπιν ἐπληροῦτο ὁ δρόμος διὰ χωμάτων, ὅταν δὲ ἡ πλήρωσις ἔφθανεν ὀλίγον κατωτέρω τοῦ ὑπερθύρου, ἔθετον πρὸ τοῦ κενοῦ λίθους ὀγκώδεις, οἷτινες ἐμπόδιζον τὰ χιώματα νὰ καταρρεύσωσιν εἰς τὸν θάλαμον· ἐπὶ τῶν ὀγκωδῶν λίθων ἔρριπτον εἴτα ἄλλους πολλοὺς μέχρι τῆς ἀνω ἐπιφανείας τῆς γῆς οὕτως ὥστε τὸ πρὸ τοῦ τριγώνου μέρος τοῦ δρόμου ἐπληροῦτο κυρίως διὰ λίθων, ὧν ἡ ἐξαγωγή ἀνωθεν ἦτο δυσκολωτάτη, ἀν μὴ ὅλως ἀδύνατος, διότι, ὡς εἶπομεν ἤδη, τὰ χεῖλη τοῦ δρόμου μάλιστα πρὸ τοῦ στομίου συνερχόμενα σχεδὸν ἐκλείοντο· διὰ ν' ἀνοιγῆ λοιπὸν ὁ τάφος ἀνάγκη ἦτο ν' ἀρχίσωσιν ἐκκενοῦντες τὸν δρόμον ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ

¹ Καὶ ὁ τοῦ Ἀγαμέμνονος λεγόμενος τάφος ἐν Μυκῆναις καὶ ὁ τοῦ Μίνου θησαυρὸς ἐν Ὀρχομενῷ καὶ ὁ τοῦ Σπάτα μέγιστος τάφος ἔχουσι τοὺς δευτέρους θαλάμους δεξιὰ τῷ εἰσιόντι, ὡστε φαίνεται ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ σῆμα.

ἄκρου, ὃ ἀπῆτει πολὺν χρόνον καὶ πολλὴν ἐργασίαν.

Πρὸ τοῦ τοίχου, δι' οὗ ἐφράσσετο τὸ στόμιον, εὐρέθησαν πολλάκις ὀστᾶ ζώων, δις δ' ἢ τρίς καὶ κέρατα βοῶς καὶ προβάτων· ὅμοια ὀστᾶ εὐρίσκοντο καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐν τῷ κενῷ χώρῳ τῷ ὑπὸ τὸ ὑπερθύρον ἀριεμένῳ, ἐνίοτε δὲ καὶ ὀστᾶ μικρῶν ζώων, ἴσως πτηνῶν. Ἡ εὐρεσις αὐτῶν ἐνταῦθα εἶναι προφανῆς ἀπόδειξις, ὅτι τὸ κενὸν δὲν ἦτο τυχαῖον· ἴσως ἀπέθετον ἐπὶ τοῦ τοίχου τεμάχια κρέατος χάριν τοῦ νεκροῦ. Ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ὀστᾶ εὐρέθησαν πολλάκις πρὸ τοῦ στομίου ἢ ἀνωτέρω αὐτοῦ πρὸ τοῦ τριγώνου, ἢ κάτω ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· τοὺς πλείστους νεκροὺς (ἐν ὄλῳ 65) εὑρομεν ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ 15^{ου} τάφου τεθαμμένους ἐπ' ἀλλήλων κατὰ διαστήματα ἀνωθι τοῦ στομίου πρὸ τοῦ τριγώνου, οὗ τὸ ὕψος (μὴ συνυπολογιζομένου καὶ τοῦ ὕψους τοῦ στομίου) εἶναι σχεδὸν ἑπτὰ μέτρων· οἱ νεκροὶ ἔκειντο κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τριγώνου ἔχοντες τὰς κεφαλὰς οἱ μὲν τέσσαρες πρὸς τὸ Μ, οἱ δὲ δύο πρὸς τὸ Β μέρος αὐτοῦ· παρ' αὐτοῖς εὐρέθησαν καὶ τεμάχια ἀγγείων κοινῶν ἀνευ κοσμημάτων καὶ ὀστᾶ ζώων (βοῶς;). Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἶπομεν ἤδη, τὸ πρὸ τοῦ τριγώνου μέρος τοῦ δρόμου ἐπληροῦτο συνήθως διὰ λίθων, ἐννοεῖται ὅτι ἡ κοίτη τῶν νεκρῶν τούτων δὲν ἦτο μαλακῆ, ἐπιέζοντο δ' ἀνωθεν ὡσαύτως διὰ λίθων. Ἐκ τῆς ἰδέσεως αὐτῶν ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν ἐν τῷ θαλάμῳ τεθαμμένην οἰκογένειαν· διότι ἐν πλείστασι περιπτώσεσι παρατηρήθη, ὅτι ὀστᾶς ὁ τάφος ἐπληροῦτο νεκρῶν καὶ δὲν ἐχώρει πλέον ἄλλους, συνέλεγον τὰ ὀστᾶ τῶν προτεθνηκότων ἐν σωρῷ παρὰ τινὰ γωνίαν ἢ ἔσκαπτον λάκκον ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ τάφου καὶ τὰ ἀπέθετον ἐν αὐτῷ· δὲν εἶναι λοιπὸν φανερὸς ὁ λόγος, δι' ὃν ἤθελον θάψει μέλη τῆς οἰκογενείας πρὸ τοῦ τριγώνου· ἀλλὰ καὶ συγγενεῖς πτωχοὶ δὲν δύνανται νὰ εἶναι, διότι φαίνεται ἀπαράδεκτον, ὅτι μυκηναία οἰκογένεια, ὅσον πτωχὴ καὶ ἀν ὑποθεθῆ, δὲν εἶχεν ἴδιον τάφον· πλὴν δὲ τούτου οἱ πρὸ τοῦ τριγώνου κείμενοι ἐξ νεκροῦ ἐτάφησαν πιθανώτατα συγχρότως κατὰ τὴν τελευταίαν πλήρωσιν τοῦ δρόμου διὰ χωμάτων· διότι

¹ Καὶ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Μενιδίου παρατηρήθη, ὅτι ὁ τὸ στόμιον φράσων τοίχος δὲν ἔφθανε μέχρι τοῦ ὑπερθύρου (Kuppelgrab von Menidi σ. 11). Τὸ αὐτὸ βεβαίως ὁ Σταματάκης καὶ περὶ τῶν τάφων τοῦ Ἡραίου καὶ τοῦ Σπάτα (ἴδε ἄνωτ.).

ἐὰν ἐθάπτοντο κατὰ ἕξ διαφόρους ἐποχάς, ἔπρεπε τὰ ὄστᾶ τῶν πρώτων ταφέντων νὰ μετακινήθωσι καὶ διασκορπισθῶσιν, ἐὰν ἐξεκενοῦτο ὁλος ὁ δρόμος ἢ καὶ μέρος μόνον αὐτοῦ· διότι καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει τῆς ἐκκενώσεως γινομένης καθ' ἃ ἐρρήθη κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου τοῦ δρόμου δύσκολον ἦτο νὰ ὑπολογίζωσιν ἐκάστοτε τὸ βᾶθος, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ ἀμέσως προτεθαμμένος, ὥστε νὰ μὴ φθάνωσιν μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν ταράττωσιν· ἐκτὸς δὲ τούτου θὰ παρατηροῦντο καὶ σημεῖα τινὰ τῆς ἐπανειλημμένης ταύτης ἀνασκαλεύσεως μέρους τοῦ δρόμου. Ἄλλ' ἐὰν ἐτάφησαν καὶ οἱ ἕξ νεκροὶ ὁμοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, καθ' ὃν τελευταῖον ἐχώσθη ὁ δρόμος ὅπως μὴ ἀνοιχθῆ πλεον μέγρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, μία μόνη ἐξήγησίς μοι φαίνεται δυνατή, ὅτι ἦσαν δοῦλοι ἢ αἰχμάλωτοι σφαγέντες καὶ ταφέντες μετὰ τοῦ νεκροῦ, ὅστις τελευταῖος κατήλθεν εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων του. Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἦτο κοινὸν πολλοῖς λαοῖς συγγενέουσι μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ¹, λείψανα δ' αὐτοῦ ἀρίδηλα ἐσώθησαν καὶ παρ' Ὀμήρῳ, ὅστις ποιεῖ τὸν Ἀχιλλεὺς σφάζοντα ἐπὶ τῆς πυρᾶς τοῦ Πατρόκλου πλὴν ἵππων, κυνῶν καὶ ἄλλων ζώων καὶ δώδεκα αἰχμάλωτους Τρώας.

Σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς τάφοις ὑπῆρχον ἄνθρακες, ἐν τοῖς πλείστοις ὅμως τόσον ὀλίγοι, ὥστε ἦτο πρόδηλον, ὅτι προήρχοντο ἐκ λίαν μικρᾶς πυρᾶς ἢ καὶ ἀπὸ τῶν ὀστέων, ἃς ἀναμφιβόλως μετεχειρίζοντο, ὅταν εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς τάφους· ἐν ἄλλοις τὰ ἔχνη τῆς πυρᾶς ἦσαν πλείονα, ἔκειτο ὅμως εἰς τινα μόνον μέρη τοῦ τάφου· κυρίως δ' εἶπεῖν ἓνα μόνον τάφον (τὸν 10^{ον}) εὔρον οἶονεὶ ἐπεστρωμένον δι' ἀνθράκων καὶ τέφρας ἐκ μεγάλης πυρᾶς προερχομένων, καὶ ἐν αὐτῷ ὅμως τὰ ἀνθρώπινα ὄστᾶ δὲν ἐφαίνοντο ὅτι εἶχον ὑποστῆ καῦσιν. Μετὰ πεποιθήσεως λοιπὸν βεβαιῶ, ὅτι τὸ μέγιστον πλῆθος τῶν νεκρῶν δὲν ἐκάη, ἀλλ' ἐτάφη καὶ ὅτι ἂν ἔν τισι περιπτώσει τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ ἐντελῶς, πάντοτε ὅμως πλείονες ἐνδείξεις ὑπῆρχον περὶ ἀπλῆς ἐνταφιάσεως. Βεβαιῶς δὲν δύναμαι νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἡ καῦσις οὐδαμῶς συνειθίζετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλ' ἐκ τῶν πεντήκοντα καὶ πλέον τάφων, οὓς ἐκαθάρισα, ἐν

¹ Ἴδε Victor Hehn-Kulturpflanzen und Haustiere 5η ἐκδ. σ. 440 ἐξ.

οὐδενὶ εὔρον ἀναμφιβόλως ἀνθρώπινα ὄστᾶ ἀπησβεστωμένα¹.

Ἐκ τῶν ὄστων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἀπησβεστωμένα, ἐξάγεται ὅτι οἱ νεκροὶ δὲν ἐκάιοντο οὐδὲ ἐκτὸς τῶν τάφων, ἀλλ' ἀπετίθεντο ἐν αὐτοῖς ἀκέρατοι. Ἡ ἐν τῷ τάφῳ θέσις των, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, δὲν ἐξηκριβώθη μέχρι τοῦδε ἐν ἀνασκαφαῖς τοιούτων τάφων. Τοῦτο δὲ τῷ ὄντι εἶναι λίαν δύσκολον, ὡς ἐξ ἰδίας πείρας ἐπίσθη· διότι πολλῶν ἐκ τῶν τάφων ἢ ὀροφῆ εἶχε καταπέσει πρὸ πολλοῦ καὶ τὸ ἐκ τῆς καταπτώσεως σχηματισθὲν γάσμα ἢ ἐπληρώθη σὺν τῷ χρόνῳ ἢ διεκρίνετο ἔτι πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν· ἀλλὰ καὶ ὅσων ἢ ὀροφῆ ἐσώζετο, τὸ ἔδαφος πάλιν ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ στρώματος ἔχοντος ἐνίοτε βᾶθος μέχρι δύο μέτρων, σχηματισθέντος δ' ἀπὸ τῶν ἀποσπωμένων τῆς ὀροφῆς μικρῶν καὶ μεγάλων τμημάτων βράχου. Τὰ χώματα ταῦτα καταπεσόντᾳ ἐτάραξαν τὴν θέσιν τῶν νεκρῶν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπιζῶντες συγγενεῖς αὐτῶν μετεκίνησαν πολλάκις τὰ ὄστᾶ των ἢ διὰ νὰ θάψωσιν ἄλλους νεκροὺς ὡς εἶπομεν ἤδη ἀνωτέρω² ἢ δι' οἰονδῆποτε ἄλλον λόγον. Πλὴν τούτων ἢ διατήρησις τῶν σκελετῶν εἶναι πάντοτε σχεδὸν χειρίστη καὶ τέλος συχνὰ εὐρίσκονται οἱ νεκροὶ τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε τὰ ὄστᾶ αὐτῶν συγχέονται. Οὐχ ἦττον ἐκ τινων παρατηρήσεων πλεονάκις γενομένων συμπεραίνω ἀδιστακτως, ὅτι ὁ νεκρὸς ἀπετίθετο ἐπὶ τοῦ ἔδαφους σχεδὸν καθήμενος³ τὸ στήθος δηλαδὴ αὐτοῦ ἐστηρίζετο ἡμιορθὸν ἐπὶ προσκεφαλαίων ἴσως, τὰ δὲ γόνατα ἦσαν κεκαμμένα. Αἱ παρατηρήσεις, ἐξ ὧν ἐξάγονται τὰ περὶ τῆς τοιαύτης θέσεως, εἶναι αἱ ἐξῆς· πρῶτον ὅτι ἡ κάτω σιαγὼν εὐρίσκειται συχνὰ ἀποκεχωρισμένη τοῦ κρανίου καὶ ἀναμειγμένη μετὰ τῶν ὄστων τῶν πλευρῶν καὶ τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἐν ᾧ τὸ κρανίον κεῖται ἓνα ἢ καὶ δύο πόδας ἀπωτέρω τοῦ λοιποῦ σώματος· δεύτερον ὅτι τὰ ὄστᾶ τῶν μηρῶν καὶ κνημῶν κείνται οὐχὶ ἐν γραμμῇ, ὅπως ἔπρεπεν, ἐὰν τὰ σκέλη ἦσαν ἐκτεταμένα, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων.

¹ Καὶ ἐν Διμνήῳ τοῦ Βόλου ἡ καῦσις ἦτο ἀμφίβολος (Ἴδε Mitth. des deutschen Instit. 1887 σ. 138), ἐν δὲ Ναυπλίῳ πρὸ πολλοῦ ἐβεβαιώθη ἀπλῆ ταφή (Mitth. des deutschen Instit. 1880 σ. 155,1).

² Ὁ κ. Köhler πρὸ ἐτῶν ἤδη λίαν ὀρθῶς παρατήρησε τοῦτο (Kuppelgrab von Menidi σ. 54,1).

³ Ὡς βλέπω νῦν, καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐν τάφῳ τῆς ἐποχῆς ταύτης εὐρέθη νεκρὸς, ὅστις εἶχεν ἐνταφιασθῆ καθήμενος κατὰ τὸν Στάην (Δελτίον τῆς Γεν. Ἐφορείας 1888 σ. 158).

Ἐν μιᾷ δὲ περιπτώσει παρετήρησα, ὅτι αἱ χεῖρες ἦσαν καθειμέναι παρὰ τὰς πλευράς, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐντελῶς τεταμέναι. Ἡ διεύθυνσις τοῦ σώματος ἦτο φαίνεται ἀδιάφορος· διότι ἄλλοι μὲν βλέπουσι πρὸς βορρᾶν, ἄλλοι πρὸς νότον καὶ ἄλλοι πρὸς ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Οὕτως ἦσαν τεθαμμένοι καὶ οἱ νεκροὶ τῶν τάφων, οὓς ὁ Schliemann ἀνεκάλυψεν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως Μυκηναίων, ὡς καὶ πρὸ ἐτῶν ἤδη προσεπαθήσαμεν ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ (1885 σ. 42) ν' ἀποδείξωμεν. Ὁ Helbig (Hom. Epos 2^a ἐκδ. σ. 53 ἐξ.) φρονεῖ, ὅτι ἦσαν καὶ ταριχευμένοι· τὴν γνώμην δ' αὐτοῦ ταύτην ἠσπάσθησαν καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἄλλ' οὔτε ἐν ταῖς ἡμετέραις ἀνασκαφαῖς, οὔτε ἐν ταῖς τοῦ Ναυπλίου, Βόλου, Μενιδίου, Σπάτα καὶ τῆς Ἐπιδαύρου παρετηρήθη τὸ ἐλάχιστον ἔχνος ταριχεύσεως· καὶ ἐκ τῶν δεκαεπτὰ δὲ νεκρῶν, ὧν οἱ σκελετοὶ εὐρέθησαν ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Schliemann ἀνακαλυφθεῖσι τάφοις, μόνον περὶ ἐνὸς δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβαία ἢ ταρίχευσις· περὶ ἐνὸς ἄλλου νεκροῦ εὐρεθέντος ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Σταματάκη ἀνασκαφέντι ἑκτῷ τάφῳ πιθανώτατον εἶναι ὅτι δὲν ἐταριχεύθη, διότι τὰ ὄστα αὐτοῦ εὐρέθησαν ἐν σωρῷ, ὅπως κεῖνται νῦν ἔτι ἐκτεθειμένα ἐν τῇ Μυκηναίᾳ αἰθούσῃ τοῦ Πολυτεχνείου. Πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ταρίχευσις ἢ δὲν ἦτο ἐν γενικῇ χρήσει ἢ ὅτι σκοπὸς αὐτῆς ἦτο ἡ προσωρινὴ μόνον διατήρησις τοῦ σώματος, καὶ ὅτι χρόνον τινὰ μετὰ τὴν ἐνταφίαν οἱ ἐπιζώντες συγγενεῖς δὲν ἐδυσκολεύοντο νὰ συλλέγωσιν εἰς σωροὺς τὰ ὄστα τῶν προτεθνηκότων. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ὑποθέσεις ἀποκλείεται ἡ σκέψις, ὅτι ἡ ταρίχευσις συνεδέετο μετὰ τῶν περὶ θανάτου ἰδεῶν τῶν ἀνθρώπων τῆς μυκηναίας ἐποχῆς, ὑπολείπεται δὲ μόνον ὁ πρακτικὸς λόγος, ὁ καὶ ἐκ τῆς πραγματείας τοῦ Helbig ἐξαγόμενος, τῆς διατηρήσεως τοῦ νεκροῦ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, ἐφ' ὅσον διήρκει ἡ πρόθεσις αὐτοῦ¹. Κατὰ τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα ἡ

¹ Ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἤδη διατριβῇ μου ('Αρχ. Ἐφημ. 1885 σ. 42) ἐξέφρασα τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ταρίχευσις δύναται ν' ἀγάγῃ ἡμᾶς εἰς διάφορα συμπεράσματα περὶ τῶν παρὰ τοῖς Μυκηναίοις ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν περὶ ψυχῆς καὶ θανάτου. Ἐπειδὴ ὅμως ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ ταρίχευσις δὲν ἦτο γενικὴ καὶ ὅτι δὲν ἐσκόπει τὴν διατήρησιν τοῦ σώματος τοῦ νεκροῦ ἐπὶ ὅσον οἶόν τε μᾶκιστον χρόνον, διὰ τοῦτο μοι φαίνεται νῦν ὀρθότερα ἢ ἐν τῷ καιμένῳ δοθεῖσα ἐξήγησις. Ὁ Dümmler (Mitth. des deutschen Instit. 1887 σ. 7) δεχόμενος ὡς γενικὸν τὸ ἔθιμον τῆς ταριχεύσεως τῶν νεκρῶν διαβλέπει ἐν αὐτῷ μεγί-

πρόθεσις τοῦ νεκροῦ τοῦ Πατρόκλου διήρκεσεν ἐν νείᾳ ἡμέρας, τοῦ δὲ τοῦ Ἀχιλλέως δεκαεπτὰ ἡμέρας· τοὺς ἀπλοῦς ὅμως στρατιώτας θάπτουσι οἱ τε Τρῶες καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἀμέσως τὴν ἐπομένην τῆς μάχης ('Ιλ. Η 327 ἐξ). Ἐάν, ὡς εἶναι λίαν πιθανόν, παραδεχθῶμεν, ὅτι οὕτως ἐγένετο καὶ κατ' ἀρχαιοτέρας ἐποχάς, ἐξηγεῖται διατὶ ἐκ τοσοῦτων μέχρι σήμερον ἀνακαλυφθέντων τάφων ἐν ἐνὶ μόνον παρετηρήθη μετὰ τινος βεβαιότητος ταρίχευσις· διότι καὶ συχνῇ ἂν ὑποτεθῇ ἡ χρῆσις αὐτῆς, ἐπειδὴ ὅμως μόνον τὴν προσωρινὴν διατήρησιν τοῦ νεκροῦ ἐσκόπει, ἦτο πάντως λίαν ἐπιπολαία καὶ ἀτελής, ὥστε μόνον εἰς σπανίας περιστάσεις ἀνέστελλεν ἐπὶ πλείονα χρόνον τὴν φυσικὴν διάλυσιν τοῦ σώματος.

Οἱ ἄνθρακες, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν ὅτι εὐρίσκονται ἐν τοῖς τάφοις, προέρχονται κατὰ τὸ πλείστον ἀναμφιβόλως ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν ἐπιζώντων συγγενῶν τοῖς νεκροῖς τελουμένων ἐναγισμῶν· συχνὰ ἀπηντήσαμεν ἔχνη μικρῶν πυρῶν, μετὰ τῆς τέφρας τῶν ὁποίων ἦσαν ἀναμειγμένα διάφορα κοσμήματα, πρὸ πάντων ἐξ ὑελώδους μάζης, καὶ φύλλα χρυσᾶ· ταῦτα ἦσαν πιθανῶς ἐπερραμένα ἐπὶ ἐσθῆτων καεισῶν ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ. Τοιαῦτα πυρὰ εὐρίσκοντο ἐνίοτε καὶ ἐν τῷ στομίῳ ἢ κάτω ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἢ ἀνωτέρω μεταξὺ τῶν λίθων, δι' ὧν αὐτὸ ἐφράσσετο, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸ τοῦ στομίου ἐν τῷ δρόμῳ.

στὴν διαφορὰν ὀρησκευτικῶν δοξασιῶν μεταξὺ τῆς μυκηναίας καὶ τῆς ὁμηρικῆς ἐποχῆς· διότι, λέγει, ἡ μὲν καίει τὸ λείψανον τοῦ νεκροῦ ὡς μίαινον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἡ δὲ ταριχεύει αὐτὸ ὅπως τὸ διατηρήσῃ ἐπὶ πλείστον χρόνον· συμπεραίνει δ' ἐκ τούτου ὅτι οἱ μυκηναῖοι δὲν ἦσαν φυλὴ ἑλληνική. Ἄλλὰ πρῶτον δὲν εἶναι ἀποδεικνύμενον, ὅτι ἐπὶ Ὀμήρου ἔκκειον τοὺς νεκροὺς, ὅπως μὴ μολύνωσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· καὶ βραδύτερον οἱ Ἕλληνας ἐφρόνουσι περὶ τοῦ νεκροῦ ὅτι καὶ ἐπὶ Ὀμήρου, καὶ ὅμως ἡ καθῆσις δὲν ἦτο μόνη ἐν χρήσει. Ἐπειτα εἶναι φανερόν ἐκ τῶν προεκτεθέντων, ὅτι οἱ Μυκηναῖοι δὲν ἀπέθιδον μεγάλην ἀξίαν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν νεκρῶν, ἀφοῦ οἱ παῖδες συνέλεγον τὰ ὄστα τῶν πατέρων τῶν εἰς σωροὺς ἢ ἐσκαπτὸν λάκκους καὶ τὰ ἐκρυπτον ἐν αὐτοῖς· ἐν ᾧ ἐάν τῷ ὄντι ἐφρόντιζον περὶ διατηρήσεως αὐτῶν, ἐνωρίτερα ὃ' ἀντελαμβάνοντο, ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν δὲν ἐπετυγχάνετο διὰ τῶν ἐν χρήσει μέσων καὶ θὰ προσεπάθουν νὰ ἐφεύρωσι τρόπον καταλληλότερον πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ χρόνου, πρὸ παντὸς δὲ θὰ μετεχειρίζοντο πιθανώτατα λάκκους ἐρημητικῶς σφραγισμένους. Ὅτι ὅμως ἀσφαλῶς καταρρίπτει τὴν περὶ καυτικῆς καταγωγῆς τῶν Μυκηναίων ὑπόθεσιν τοῦ Dümmler, καθ' ὅσον ἐρείδεται αὐτῇ ἐπὶ τῆς ταριχεύσεως, εἶναι ὅτι ὁ Helbig ἀκριβῶς ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ποιημάτων κατὰ μέγα μέρος ἀντλεῖ τὰ ὑπὲρ τῆς ταριχεύσεως ἐπιχειρήματα τοῦ ἀποδεικνύον ὅτι σώζονται ἐν τῇ Ἰλιάδι λείψανα τοῦ ἐθίμου τούτου. Ἐάν λοιπὸν οἱ Μυκηναῖοι ἐνεκα τῆς ταριχεύσεως δὲν ἦσαν Ἀχαιοί, καὶ οἱ πρόγονοι τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου περιγραφόμενων ἀνθρώπων δὲν ἦσαν Ἕλληνας, διότι καὶ ἐκείνοι ἐγένωσκον τὴν ταριχεύσιν.

Ἐκαστος τῶν τάφων περιείχε πλείονας τοῦ ἐνὸς νεκροῦ· ἐν τισιν ἠρίθμησα μέχρι πέντε καὶ ἕξ, οὐδὲ περὶ ἐνὸς τάφου ὅμως δύναμαι μετ' ἀκριβείας νὰ εἶπω πόσοι ἦσαν οἱ ἐν αὐτῷ τεθαμμένοι, τοῦτο δὲ ἔνεκα τῶν λόγων, οὓς προκειμένου περὶ τῆς θέσεως τῶν νεκρῶν ἀνέφερα ἤδη. Ἀπὸ τῶν κρανίων οὐδὲν ἄλλο ὑπελείπετο πολλάκις ἢ ὀλίγοι ὀδόντες, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ ὅσα εἶχον διαλυθῆ εἰς κόνιν· ἄλλοτε πάλιν εὕρισκον ἐν γωνίᾳ τινὶ τοῦ τάφου δύο ἢ τρία ὅσα ἄνευ τοῦ κρανίου, ὥστε ἠγνούν ἐὰν ἦσαν τὰ μόνια περισωθέντα λείψανα ἐνὸς νεκροῦ ἢ εἶχον μετενεχθῆ ἐκεῖ ἕξ ἄλλου μέρους τοῦ τάφου· διὰ τοῦτο καὶ κατωτέρω ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἐνὸς ἐκάστου τῶν τάφων περιγραφῇ ἀπέφυγον νὰ παραθέσω ἀριθμούς, περιορίζομαι δὲ μόνον εἰς τὴν γενικὴν ταύτην σημείωσιν. Ὡσαύτως ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ἐνταῦθα, ὅτι ὁσάκις κατωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν τάφων δὲν μνημονεύονται πῆλινα ἀγγεῖα ὡς εὑρεθέντα ἐν αὐτοῖς, ἢ σιωπῆ μου δὲν σημαίνει ὅτι οὐδὲν ἀγγεῖον πῆλινον περιείχεν ὁ τάφος, ἀλλ' ὅτι τὰ εὑρεθέντα τεμάχια εἶναι κοινότατα ἢ τοιαῦτα, ὥστε πολλάκις οὐδὲ τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῆ· διότι τεμάχια ἀγγείων εὑρέθησαν ἐν πᾶσι τοῖς τάφοις, ἐν ὀλίγοις ὅμως ὁπωσοῦν ἄξια λόγου. Περὶ τῶν λοιπῶν κτερισμάτων δὲν ἔχω νὰ παρατηρήσω ἄλλο τι εἰμὴ ὅτι, ὅπως καὶ οἱ νεκροί, εὕρισκοντο εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ τάφου ἀδιακρίτως, ὁσάκις δ' ὁ τάφος εἶχε δύο θαλάμους, ἐν ἀμροτέροις¹. Μόνον δύο τινὰ θεωρῶ ἀναγκαῖα νὰ ἐξάρω ἐνταῦθα ἰδιαιτέρως· πρῶτον ὅτι ἐν δυοῖν τάφοις (10^ο καὶ 28^ο) εὑρέθησαν μικροὶ σιδηροῦ δακτύλιοι, ὧν ἓνα ἐξήτασεν ὁ τῆς ὀρυκτολογίας καθηγητῆς κύριος Κ. Μητσόπουλος· ἡ ἀνακάλυψις εἶναι ἄξια λόγου, διότι νῦν πρῶτον ἐν τάφοις τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀπαντᾷ ὁ σιδηρός, ὅστις ἐν τοῖς ὁμηρικῶν ἔπεσιν συχνὰ ἀναφέρεται· καὶ τὸ ὅτι δὲ ἐν μορφῇ κοσμημάτων καὶ δὴ δακτυλίου εὑρεθῆται, εἶναι καὶ τοῦτο χαρακτηριστικὸν (πρβ. τοὺς παρὰ Ῥωμαίοις σιδηροῦς δακτυλίους). Δεύτερον ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνα-

¹ Δὲν μοι φαίνεται ὀρθὴ ἢ κοινῶς σχεδὸν παραδεδεγμένη γνώμη, ὅτι ἐν τῷ λεγομένῳ τάφῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν Μυκῆναις καὶ τῷ θησαυρῷ τοῦ Μινύου ἐν Ὀρχομενῷ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο ἐν τοῖς μικροῖς τετραγώνοις θαλάμοις, καὶ ὅτι ἡ θάλαμος ἦν ἠρῶν πρὸς ἐναγισμούς καὶ ταμεῖον τῶν κτερισμάτων ἀπ' ἐναντίας φρονῶ, ὅτι ἡ θάλαμος εἶναι ὁ κύριος τάφος, οἱ δὲ τετράγωνοι θάλαμοι μᾶλλον ὀστοθῆκαι.

γνώστου ἐπὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐν τῷ 1^ο καὶ 49^ο τάφῳ εὑρέθησαν πυρῆνες ἐλαίων, ἀγνοῶ ἂν ἀγρίων ἢ ἡμέρων¹. ἐὰν τοῦτο δὲν εἶναι τυχαῖον, ἴσως ἔχει σχέσιν πρὸς ἔθιμόν τι ὅμοιον τῷ παρὰ Σπαρτιῶταις, οἵτινες κατὰ Πλούταρχον (Β. Λυκ. 27) ἐν φοινικίδι καὶ φύλλοις ἐλαίας θέντες τὸ σῶμα περιέστελλον.

Τέλος μνημονεύομεν ἔτι, ὅτι πολλὰ τῶν κτερισμάτων ἐθραύσθησαν πρὶν ἀποτεθῶσιν ἐν τῷ τάφῳ, π.χ. τὸ λίθινον ἀγγεῖον τοῦ 26^{ου} τάφου, ὁ ἐλεφάντινος κτεῖς καὶ τὸ ἀργυροῦν ἀγγεῖον τοῦ 24^{ου} τάφου καὶ ἄλλα. Τοιοῦτό τι παρατηρεῖται, ὡς γνωστόν, καὶ ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς τάφοις τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

II. Κτερίσματα κατὰ τάφους.

Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ περιελήφθησαν μόνον οἱ τάφοι, ὧν εὕρημά τι δημοσιεύεται ἐν τοῖς πίναξιν· οἱ λοιποὶ παρελείφθησαν, διότι δὲν παρέχουσι μέγα ἐνδιαφέρον καὶ διότι ἄλλως ὁ κατάλογος θὰ ἐξετείνετο ὑπὲρ τὸ δέον. Παρατηρῶ πρὸς τούτους, ὅτι τῶν ὁρόμων τὸ μῆκος ἐν ταῖς πλείσταῖς τῶν περιπτώσεων ἔνεκα διαφόρων λόγων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῆ ἀκριβῶς, ἀλλὰ μόνον κατὰ προσέγγισιν· διὰ τοῦτο ὅπου τὸ πρᾶγμα ἦτο λίαν ἀμφίβολον, παρέλειψα ἐντελῶς νὰ δηλώσω αὐτό. Ὡσαύτως δὲν σημειοῦται πολλαχοῦ τῶν θαλάμων τὸ ὕψος, διότι ἡ ὁροφὴ ἔχει καταπέσει ἢ ὅλη ἢ τὸσον μέρος αὐτῆς, ὥστε νὰ μὴ ἦναι δυνατὴ ἢ καταμέτρησις· ὁσάκις δὲ αὕτη σώζεται καὶ ἔχει σχῆμα ἀετοῦ, ἐδηλώθη τὸ ὕψος τῶν τε τοίχων καὶ τῆς κορυφῆς· οὕτω π.χ. τάφου 15^{ου} ὕψος 2,75 (τῶν καθέτων τοίχων) ἕως 4 μ. (τῆς κορυφῆς).

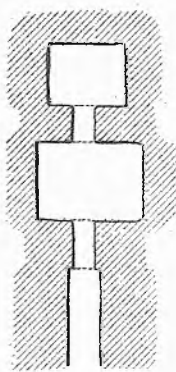
T. 1^ο. Μῆκ. ὁρόμου 5,50 μ. περίπου· στομίου πλ. 1,20 μ., θαλάμου πλ. 2,95, μῆκ. 2,30. Εἴσοδος πρὸς Δ. Εὑρέθησαν ἐν αὐτῷ πόρπη χαλκῆ ἀκριβῶς ὁμοία τῇ ἐν πίν. 9,2, ἥλος χαλκοῦς, μικρὸς σωλὴν ὡσαύτως χαλκοῦς καὶ κογγύλια φυσικὰ πεντήκοντα τοῦ εἶδους τῶν κώνων, ὧν τὰ μὲν δεκαεξ ἄτρητα, τὰ δὲ λοιπὰ τετρημένα ὄντα ἀπετέλουν πιθανῶς ὄρμον· πρὸς τούτους δύο πυρῆνες ἐλαίων.

T. 2^ο. Μῆκ. ὁρόμ. 7,90, πλ. ὁρ. 1,20· στομίου πλ. 0,85 μ., βάθος στ. 1,50· θαλάμου πλ.

¹ Ο V. Hehn - Kulturpflanzen σ. 82 ἕξ. φρονεῖ ὅτι ἡ ἡμέρας ἐλαία μόλις ἐπὶ Ὀμήρῳ ἤρχισε γνωστὴ γινομένη τοῖς Ἕλλησιν.

2,60, μῆκ. 3 μ. Εἰσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν αὐτοῦ ὑπῆρχε κοιλότης μικρὰ ἐσκαμμένη ἐν τῷ ἐδάφει, ἐν αὐτῇ δ' εὐρέθη χαλκοῦν ἀγγεῖον (ὑψ. 0,15, διαμ. 0,202) ὅμοιον ἀκριβῶς τῷ ἐν πίν. 9,27, ὑφ' ὃ ὑπῆρχε μαχαιρίδιον χαλκοῦν καὶ δίσκος κατόπτρου· ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ ἀγγείου ἔκειντο τεμάχια ἀγγείου πηλίνου συνηθεστάτου ἐν τοῖς τάφοις τούτοις, τοῦ ὑπὸ τῶν γερμανῶν Bügelkanne καλουμένου. Ὀλίγον περαιτέρω παρὰ τὸν Α τοῖχον ὑπῆρχεν ἄλλη ὁμοία κοιλότης καὶ ἐν αὐτῇ δύο χαλκᾶ ἀγγεῖα, ὧν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ, τοῦ δ' ἐτέρου τὸ σχῆμα ὅρα πίν. 9,24. Ἰπ' αὐτὰ ἔκειτο πάλιν κάτοπτρον μετὰ δύο πλακῶν ἐλεφαντίνων ἀπὸ τῆς λαβῆς (ὅρα πίν. 8,3 καὶ 9,19) καὶ πλῆθος ψηφίδων ὄρου ἐκ λίθου ἐρυθροῦ καὶ ἐξ ὑελώδους μάζης, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὑπὲρ τὰ δώδεκα γυναικεῖα εἰδώλια ὡσαύτως ἐξ ὑελώδους μάζης (ὅρα πίν. 8,9). Τέλος διεσκορπισμένα ἐν τῷ τάφῳ εὐρέθησαν κρίκος ἢ δακτύλιος χαλκοῦς (διαμ. 0,024), δύο χρυσᾶ κοσμήματα (ὅρα πίνακα 9,3), φύλλον χρυσοῦν, ἐφ' οὗ ἔκτυπος ναυτίλος, ἄλλα ὅμοια μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων, κόσμημα χρυσοῦν ὅμοιον τῷ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 15,6 ἀπεικονισθέντι, ψῆφος σφαιρική διάτρητος ἐκ λίθου ἀγάλτου, σφόνδυλοι λίθινοι ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα καὶ τεμάχια ἀγγείων πηλίνων (Bügelkannen).

Τ. 5^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 10,60, πλ. 1,45· στ. πλ. 0,97, βᾶθ. 1,90. Ἔχει δύο θαλάμους (ὅρα κάτοψιν αὐτοῦ σχεδ. ἀρ. 5). Τοῦ πρώτου πλ. 4 μέτρα,

5

μῆκ. 2,95· τοῦ δευτέρου πλ. 2,90, μῆκ. 2,35. Τῆς μεταξὺ ἀμφοτέρων θύρας πλάτ. 0,90, βᾶθος 1,30. Εἰσοδος πρὸς Δ. Ἐν τῷ πρώτῳ θαλάμῳ εὐρέθη παρὰ τὸν Μ τοῖχον κοιλότης μικρὰ ἐσκαμμένη ἐν τῷ ἐδάφει καὶ ἐν αὐτῇ ἀγγεῖον χαλκοῦν

ὅμοιον τοῖς τοῦ προηγουμένου τάφου (ὅρα πίνακα 9,27), ὑψ. 0,108, διαμ. 0,15, ἐντὸς δ' αὐτοῦ ἄλλο χαλκοῦν ἀγγεῖον, ὅμοιον καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ τάφῳ εὐρέθη (ὅρα πίν. 9,24), πρὸς δὲ τούτοις κτεῖς ἐλεφάντινος, τέσσαρες σφόνδυλοι λίθινοι, βελόνη ὀστεινὴ καὶ μικρὸν ἐλεφάντινον εἰδώλιον σφιγγὸς ὀλόγλυφον ἐντελῶς ἐφαρμένον· ὑπὸ δὲ τὸ δῖωτον χαλκοῦν ἀγγεῖον ἔκειτο δίσκος χαλκοῦς κατόπτρου καὶ βελόνη χαλκῆ τετραμμένη εἰς τὸ ἐν ἄκρον, τέλος παρὰ τὸ ἀγγεῖον εὐρέθη μαχαιρίδιον χαλκοῦν (ἀπεικ. πίν. 9,21), διεσπαρμένα δὲ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐν τῷ θαλάμῳ τέσσαρα πῆλινα γυναικεῖα εἰδώλια. Ἐν τῷ θαλάμῳ τούτῳ ὑπῆρχον ὀλίγα ὄστᾶ, ἐν ᾧ ἐν τῷ δευτέρῳ εὐρέθησαν ὄστᾶ τοῦλάχιστον πέντε νεκρῶν, κτερίσματα δὲ τὰ ἐξῆς· τέσσαρα ἢ πέντε φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων καὶ τεμάχια ἐλεφαντίνων πλακῶν λίαν ἐφαρμένων· ἐπὶ μιᾷς παρίστατο λέων ἀντιμέτωπος ἄλλῳ ζῴῳ, ἐπὶ ἄλλῃς ὡσαύτως λέων, ἐπὶ τρίτῃ δὲ ἴσως γυνή. Καὶ ἐνταῦθα εὐρέθη κτεῖς ἐλεφάντινος, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὑπὲρ τὰ δεκαπέντε πῆλινα γυναικεῖα εἰδώλια, πρὸς δὲ τούτοις ὀλίγα τεμάχια πηλίνων ἀγγείων, ἰδίως μιᾷς σφαιρικῆς πρόχου τοῦ τύπου, ὃν ἐμνημονεύσαμεν ἤδη.

Τ. 7^{ος}. Θαλάμου πλάτ. 4,80, μῆκ. 4,30. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθη ψῆφος ὄρου καὶ λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,1), χρυσόδετος περὶ τὰ ἄκρα τῆς διάτρησεως. Ἐν τῷ θαλάμῳ εὐρέθησαν δύο μικρὰ χρυσᾶ κοσμήματα ὅμοια περίπου τοῖς ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13,16 ἀπεικονισθεῖσι καὶ δύο ἢ τρία χρυσᾶ φύλλα, πρὸς δὲ τούτοις τεμάχια πηλίνων ἀγγείων καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὸ πλείστον τοῦ πώματος καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ δοχείου πυξίδος κυλινδρικής (διάμ. 0,115, ὑψ. 0,073)· ἐπὶ τοῦ δοχείου σώζονται γεγραμμένα ἐπὶ ἐδάφους λευκοῦ τρία πτηνὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν κοσμήματα ὡς τὰ Furtwängler und Löschke Myk. Vasen πίν. XIII, 81, πλὴν ὅτι τὰ τῆς πυξίδος εἶναι ἀπλούστερα· ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ πώματος ὑπάρχουσι κυματοειδῆ κοσμήματα ὡς τὰ Furtw. u. Löschke M. V. XVIII, 129 καὶ Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας 1886 πίν. 5.

Τ. 8^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 10,20, πλ. 1,49. Στ. πλ. 0,97, βᾶθ. 1,12. Θαλάμ. πλ. 4,95, μῆκ. 3,37. ὑψ. 1,85. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθησαν δύο χρυσᾶ

κοσμήματα (δρ. πίν. 9,4) και ψηφίδες τινές δρμω-
μων. Είσοδος προς Δ. Τοῦ θαλάμου τὸ σχῆμα δὲν
εἶναι λίαν κανονικόν, ἢ δὲ ὀροφή μᾶλλον ὀρίζοντια.
Εὐρέθη ἐν αὐτῷ τοῖχος ἢ κάλλιον εἶπειν λίθοι ἀτά-
κτως ἐπιτεθειμένοι ὡσεὶ ἀπετέλουν τοῖχον ἀρχόμε-
νον ἀπὸ τῆς ΜΔ γωνίας διευθυνόμενον πρὸς ΒΑ
καὶ καταλήγοντα εἰς τὸ μέσον περιπίου τοῦ τάφου·
ὁ μεταξὺ τοῦ τοίχου τούτου καὶ τοῦ στομίου χώ-
ρος ἦτο οἰονεὶ ἐπεστρωμένος δι' ἄλλων λίθων, ὧν
οἱ πλεῖστοι ὅμως εἶχον καταπέσει πιθανῶς ἀπὸ τοῦ
τοίχου, δι' οὗ ἐφράσσετο τὸ στῆμιον, εἰς δὲ τὸ μέ-
σον τοῦ τάφου περιπίου παρὰ τὸ ἄκρον τοῦ τοίχου
ἔκειντο ὀλίγον ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλων τρεῖς πλά-
κες πώρινοι ἐξεργασμέναι¹. Παρὰ τὴν εἴσοδον ἀρι-
στερὰ τῷ εἰσιόντι εὐρέθη κοιλότης περιέχουσα ὄστᾶ,
μίαν πρόχουν τοῦ συνήθους τύπου καὶ μικρὸν χρυ-
σοῦν κόσμημα. Ἄλλα ὄστᾶ ὑπῆρχον ὑπὸ τοὺς λί-
θους τοῦ μνημονευθέντος τοίχου, ἐπίσης εἰς τὸ Β
ἄκρον αὐτοῦ, δηλαδὴ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τάφου περι-
πίου καὶ τέλος ἐν κοιλότητι ἐσκαμμένη παρὰ τὴν
Ν πλευρὰν τοῦ θαλάμου καὶ ἐχούση μῆκ. 1,10,
πλ. 0,40 καὶ βάθος 0,60 μ. Ἐν αὐτῇ οὐδὲν κτέ-
ρισμα εὐρέθη· παρὰ τὴν κεφαλὴν ὅμως τοῦ ἐν τῷ
μέσῳ τοῦ τάφου κειμένου νεκροῦ εὐρέθησαν δύο
λίθοι ἐγγεγλυμμένοι (πίν. 10,2,3), πλησίον δὲ τῶν
ὑπὸ τοὺς λίθους τοῦ τοίχου ὄστῶν ἔκειτο εἰς λίθος
ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,4), ἐν ψέλιον χαλκοῦν (διά-
μετρ. 0,042) εἰς τεμάχια ἀποτελούμενον ἐκ σύρ-
ματος λεπτοῦ δις περιελισσομένου, πόρπη χαλκῆ
ὁμοία καθ' ὅλα τῇ τοῦ πρώτου τάφου (πίν. 9,2),
δακτύλιος χαλκοῦς κρικκοειδῆς καὶ τρία χρυσᾶ πέ-
ταλα, ἐφ' ὧν ἔκτυποι ῥόδακες. Ἄλλα κτερίσματα
δισπαρμένα ἐν τῷ τάφῳ εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς· τέσ-
σαρα χρυσᾶ καὶ ὀκτώ ἐξ ὑελώδους μάξης κοσμή-
ματα ὡς τὰ ἐν τῷ δρόμῳ εὐρεθέντα (πίν. 9,4),
ὄστρεα χρώματος κυανοῦ ἐξ ὑελώδους μάξης ὡς τὰ
ἐκ Σπάτα ἐν Ἀθην. τόμῳ 6 πίν. Β, 20, ψηφοὶ
δρμων ὡς αἱ ἐκ Μενιδίου Kuppelgrab v. Menidi
πίν. III, 2, καὶ ἄλλαι ὀλίγον διάφοροι, πέντε κοσμή-
ματα ἐξ ὑελώδους μάξης ὡς τὰ ἐκ Σπάτα ἐν Ἀθην.
τόμῳ 6 πίν. Δ, 55 (μετ' ἐγγαράκτων ὅμως γραμ-
μῶν ἐντός), ψηφοὶ δρμων ἐκ λίθου ἐρυθροῦ (σαρ-
δίου;) κτλ. Πρὸς τούτοις φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων
ῥοδάκων καὶ ἄλλα τινὰ σταυροειδῆ τὸ σχῆμα.

¹ Τοιαύτας πλάκας θ' ἀπαντήσωμεν καὶ ἐν ἄλλοις τάφοις.

Τ. 9^{ος}. Πλ. στομίου 0,92. βάθ. στομίου 2,60·
θαλάμου πλ. 4,30, μῆκ. 3,20. Εἴσοδος πρὸς Δ.
Οἱ νεκροὶ ἔκειντο εἰς τὸ ἀριστ. τῷ εἰσιόντι ἡμισυ
τοῦ τάφου, ἦτοι εἰς τὸ Β ἔχοντες τὰς κεφαλὰς
πρὸς τὸν Β τοῖχον. Ἐν τῷ μέσῳ περιπίου τοῦ τά-
φου εὐρέθη χαλκοῦν ξυρὸν (πίν. 9,17) καὶ λίθος
ἐξ ὑελώδους μάξης ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,6) ἄλ-
λος λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,5), εὐρέθη βρα-
δύτερον ἐν τοῖς ἐκ τοῦ τάφου ἐξαχθεῖσι καὶ κοσκι-
νισθεῖσι χώμασιν. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν πολλὰ
τεμάχια ἀγγείου ἢ ἄλλου σκεύους χαλκοῦ, τεμά-
χια πρόχου πηλίνης ἀγανώτου, ἄλλη ὁμοία ἀρτία
καὶ τὰ πλεῖστα τῶν τεμαχίων ἀγγείου τριώτου
ἔχοντος στῆμιον πλατύ, περὶ δὲ τοὺς ὤμους κοσμή-
ματα ἐλικκοειδῆ.

Τ. 10^{ος}. Μῆκ. δρ. 8,70, πλ. 1,51. Στ. πλ.
0,95, βάθ. 2,40· ὕψ. θύρας 2 μ. περιπίου. Θαλά-
μου πλ. 4,35, μῆκ. 3,70. Ὁ δρόμος, ὅστις εἶναι
λίαν κατωφερῆς, εἶχεν ἐννέα βαθμιδὰς λελαξευμέ-
νας ἐν τῷ βράχῳ. Εἴσοδος πρὸς Δ. Παρὰ τὸν Β
τοῖχον τοῦ θαλάμου ὁ βράχος δὲν ἐσκάφη μέχρις
οὗ καὶ ἐν τῷ λοιπῷ τάφῳ βάθους, ἀλλ' ἀφῆθη
τυμῆμα θρακοειδῆς ὕψους 0,50 περιπίου καὶ πλ. 1
μ. Οἱ νεκροὶ ἔκειντο ἐπὶ στρώματος γῆς ἐρυθρω-
πῆς, ὁ ἀλλαχοῦ μὲν ἦτο λεπτόν, εἰς τὸ Α ὅμως
ἡμισυ τοῦ τάφου εἶχε πάχος 0,15 μ. περιπίου καὶ
ἦτο σκληρόν σχεδὸν ὡς πλίνθος ὀπτῆ, ἧς καὶ τὸ
χρῶμα εἶχε· τοῦτο προήρχετο ἀναμφιβόλως ἐκ πυ-
ρᾶς μεγάλης, διότι τὸ ἔδαφος τοῦ θαλάμου ἦτο
οἰονεὶ ἐπεστρωμένον δι' ἀνθράκων καὶ τέφρας. Πε-
ρίεργον ὅμως εἶναι, ὅτι ἐνιαχοῦ καὶ ὑπὸ τὸ ἐρυ-
θρῶν στρώμα ὑπῆρχον ἄνθρακες καὶ ἄλλα ση-
μεῖα πυρᾶς· ἐκ τούτου συμπεραίνω, ὅτι εἰς τὸ Α
ἡμισυ, ἀφοῦ ὁ τάφος εἶχε πληρωθῆ ὅλος νεκρῶν,
ἔστρωσαν ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων λευφάνων πυρᾶς
τὴν ἐρυθρὰν γῆν καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔκαυσαν ἢ μᾶλλον
ἀπέθεσαν μόνον ἄλλους νεκρούς· διότι ἂν καὶ ὁ τά-
φος ἦτο πλήρης ἀνθράκων καὶ τέφρας, ἐκ τῆς κα-
ταστάσεως ὅμως τῶν ὄστῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ πει-
σθῶ, ὅτι ἐκάησαν οἱ νεκροί. Εἰς τὴν ΒΑ γωνίαν
τοῦ θαλάμου εὐρέθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίναξ
10,9), εἰς δὲ τὴν ΝΑ γωνίαν δύο ἄλλοι (πίν. 10,7,8)
καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ τάφου περιπίου, 1,50 μ. ἀπὸ
τοῦ Ν τοίχου εὐρέθη κρανίον, περὶ τὸ ὁποῖον
ἔκειντο 37 ῥόδακες χρυσοῖ, περὶ τοὺς 35 ἐξ ὑελώ-

δους μάξης και ψηφίδες δρμων χρυσαῖ μικραὶ καὶ ὑάλιναι ὑπὲρ τὰς διακοσίας, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἄλλα τρία μικρὰ χρυσαῖ κοσμήματα, ὧν τὰ δύο τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ οἱ ἐγγεγλυμμένοι φακοειδεῖς λίθοι, τὸ δὲ τρίτον ὁμοιον τῶ ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21. Ταῦτα πάντα ἔκειντο οὕτω, ὥστε πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ἦσαν ἐπερραμμένα ἐπὶ καλύμματος τῆς κεφαλῆς ἢ ἐπὶ ταιρίας περιβαλλούσης αὐτήν, ἥτοι εἶδους τινὸς τῆς ὁμηρικῆς ἀναδέσμη¹ Ὀλίγον περαιτέρω τοῦ κρανίου εὐρέθη χαλκῆ λαβίς ὁμοία ἐντελῶς τῇ ἐκ Σπάτα ἐν Ἀθην. τόμ. 6 πίν. Ε, 70 καὶ ταῖς ἐξ Ὀλυμπίας γνωσταῖς (πρὸς Furtwängler Bronzefunde von Olympia σελ. 82) καὶ δύο τεμάχια σιδηροῦ ἀντικειμένου, ἴσως δακτυλίου, λίαν κατωμένου· περαιτέρω δὲ δίσκος χαλκοῦς λεπτός ἔχων περὶ τὴν περιφέρειαν ὁπὰς τέσσαρας ἢ καὶ πλείονας· διότι εὐρέθη εἰς πολλὰ τεμάχια τεθραυσμένους. Ἄριστ. τῆς εἰσόδου ἦτοι πρὸς τὸ Β ἤμισυ τοῦ τάφου εὐρέθη τέταρτος λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,10), παρ' αὐτὸν λαβίς χαλκῆ, ὀλίγον περαιτέρω ἄλλη ὁμοία καὶ ἔτι περαιτέρω ξυρὸν ὁμοιον τῶ ἐν πίν. 9,18. Ἀγγείων πηλίνων τεμάχια εὐρέθησαν πολλὰ ἐν τῶ τάφῳ τούτῳ· μεταξύ αὐτῶν τὰ πλεῖστα ἦσαν κύπελλα τοῦ γνωστοῦ τύπου ἄχρωμα, πρὸς δὲ πινάκιον ἄνευ βάσεως, ἄωτον καὶ ἄχρωμον καὶ δύο τρίωτα ἀγγεῖα, ὧν τὸ μὲν κοσμεῖται διὰ δικτυωτοῦ κοσμήματος, τὸ δ' ἕτερον δι' ἐλικοειδῶν.

Τ. 11^{ος}. Μῆκ. δρ. 8,70, πλ. στ. 0,82, βάθ. 1,82. Θαλάμου πλάτ. 3,22, μῆκ. 3,08. Εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ διεσπαρμένα λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,11), κοσμήματά τινα ἐξ ὑελώδους μάξης, ὧν τὰ πλεῖστα ῥόδακες, ὀλίγα τεμάχια μικροῦ ὑάλινου ἀγγείου, οὗ τὸ ἔδαφος εἶναι λευκὸν ἀδιαφανές, φέρει δὲ κοσμήματα γραμμικὰ κίτρινα. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν ψηφίδες δρμων ἐξ ὑελώδους μάξης καὶ ἐκ λίθου ἐρυθροῦ (σαρδίου), δύο σφόνδυλοι λίθινοι, ἐν εἰδώλιον γυναικεῖον πῆλινον, κρίκος ἢ δακτύλιος ἀργυροῦς ἐκ

¹ Ὅτι τὰ τε χρυσαῖ καὶ τὰ ἐξ ὑελώδους μάξης κοσμήματα τὰ ἐν ταῖς τάφοις εὐρισκόμενα δὲν κατασκευάζοντο μόνον χάριν τῶν νεκρῶν, ὡς ἐρρήθη παλαιῶς (π. γ. ὑπὸ Milchhöffer Mitth. d. arch. Inst. II σ. 268), ἀλλ' ἐχρησίμευον καὶ ἐν τῶ καθ' ἡμέραν βίῳ, τοῦτο σήμερον ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ Μυκηνῶν ἀνασκαφῶν τοῦ 1886. Πρὸς Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρίας 1886 σ. 78 καὶ Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 σ. 169 καὶ ἐξ.

σύρματος λεπτοῦ, τεμάχια σύρματος μολυβδίνου (πάχους ἐνὸς κοινοῦ πυρείου περίπου) καὶ τέλος ὀλίγα τεμάχια ἀγγείων. Οὐδὲν ἴχνος πυρᾶς.

Τ. 12^{ος}. Στ. πλ. 1,08, βάθ. 2,25. Θαλ. πλ. 4,68, μῆκ. 3,30. Εἰσοδος πρὸς ΜΔ. Παρὰ τὸν Ν τοῖχον ὑπῆρχον δύο τετράπλευροι πώρινοι πλάκες καὶ πρὸ αὐτῶν ἄλλαι δύο. Μεταξὺ τῶν πρώτων εὐρέθησαν δύο λίθοι ἐγγεγλυμμένοι (πίν. 10,12,13), πολὺ πλησίον ἀλλήλων. Ἄλλα κτερίσματα, πλὴν τεμαχίων τινῶν πηλίνων ἀγγείων, δὲν ὑπῆρχον ἐν τῶ τάφῳ. Ἀνθρακες ὀλίγιστοι.

Τ. 15^{ος}. Μῆκ. δρ. 23,50 μ., πλ. 2,10 ἕως (πρὸ τοῦ στομίου) 2,25. Ὑψ. θύρας μετὰ τοῦ τριγώνου 9,80· θύρας μόνης 3 μ. Πλάτ. στ. 1,44, βάθ. 2,80. Θαλ. πλ. 6,50, μῆκ. 6 μ., ὕψ. 2,75 ἕως 4. Εἰσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὸν Μ τοῖχον ὑπάρχει λελαξευμένη κόγχη ἔχουσα μῆκ. 1,95, πλ. 1,08, ὕψ. 1,53· κεῖται δ' αὕτη ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους τοῦ θαλάμου κατὰ 0,20 μ. περίπου. Ἐν τῶ δρόμῳ εὐρέθη τεμάχιον ἀγγείου, ἐφ' οὗ γραφὴ ἰχθύος· ἐντεῦθεν προέρχεται πιθανῶς καὶ τὸ φέρον κεφαλὴν ἀνθρώπου τεμάχιον (δρα κατωτ. σχ. ἀρ. 14), διότι ἀκριβῶς δὲν γνωρίζω τὴν προέλευσίν του. Πρὸ τοῦ στομίου ἀνεκαλύφθησαν φύλλα τινὰ χρυσαῖ, ἄνωθι δὲ τοῦ στομίου ἔκειντο τεθραμμένοι ἐξ νεκροὶ (ἴδε ἄνωτ. σ. 130). Μεταξὺ τῶν λίθων τοῦ τὸ στόμιον φράσσοντος τοίχου εὐρέθησαν βελόνη χαλκῆ ἐπιχρυσος, φύλλα τινὰ χρυσαῖ καὶ τεμάχια σκεύους χαλκοῦ εὐμεγέθους (ἴσως ζώνης). Ἐν τῶ θαλάμῳ ὑπῆρχον διεσπαρμένα πολλὰ χρυσαῖ φύλλα καὶ πλεῖστα τεμάχια ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων ἐντελῶς ἐφθαρμένων· ἐξ αὐτῶν μνημονεύω ἓν, ἐφ' οὗ σῶζεται ἐργάρακτος σφιγξ οὐχὶ ἀρτία. Ἐξ ὑελώδους μάξης εὐρέθησαν κοσμήματά τινα ὁμοια τῶ ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21 ἀπεικονισθέντι, ῥόδακες καὶ περὶ τὰ 65 περιφερῆ κυρτεπίπεδα κοσμήματα (πίν. 9,8) διαφόρων μεγεθῶν, ἥτοι διαμ. 0,067 ἕως 0,009.

Τ. 24^{ος}. Μῆκ. δρ. 12 μ., πλ. 2,20. Στ. πλ. 1,18 ἄνω, κάτω δὲ 1,30· βάθος 2,65. Ὑψ. θύρας 2,20 περίπου. Θαλάμ. πλ. 5,20, μῆκ. 5,40. Τοῦ στομίου τὸ κάτω μέρος κατ' ἐξαιρέσιν ἦν πεφραγμένον διὰ πλίνθων ὠμῶν ἐχουσῶν πάχ. 0,09, πλάτ. 0,375 καὶ μῆκ. μεῖζον τῶν 0,50 μ. (διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσω αὐτό). Δεξ. τῆς εἰσο-

δου εὑρέθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίναξ 10,14), εἰς τὸ μέσον δὲ περίπου τοῦ θαλάμου τεμάχια διεσπαρμένα σκεύους ἐλεφαντίνου κυλινδρικοῦ, ἐφ' οὗ κοσμήματα δικτυωτά, ὡς π. χ. ἐπὶ τοῦ παρὰ Schliemann Tiryns πίν. 27, a πηλίνου ἀγγείου· πρὸς τούτοις δύο τεμάχια κτενός, ἐφ' ὧν διακρίνονται ἀνάγλυπτα ζῶα, εὑρεθέντα δύο περίπου μέτρα τὸ ἐν μακρὰν τοῦ ἐτέρου. Παρὰ τὸν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τοῖχον εὑρέθησαν πλείστα ψῆφοι ὄρων καὶ κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης, δέκα ψῆφοι ἐξ ἡλέκτρου, ἄλλα τινὰ χρυσᾶ καὶ τέσσαρα χρυσᾶ ἀνδρικά πρόσωπα ἐξ ἐλάσματος στερεοῦ· ταῦτα δὲν ἔκειτο πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἀπέχον ἀλλήλων ἐν ἡ δύο μέτρα· ἀνήκουσι δὲ ἀναμφιβόλως εἰς τὸ ἀργυροῦν ἀγγεῖον (πίναξ 7,2), τὸ ὅποτον εὑρέθη παρὰ τὸν τοῖχον ἀριστ. τῷ εἰσιόντι ἀπέχον οὕτω τῶν τεσσάρων προσώπων πέντε περίπου μέτρα. Καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ τάφου εὑρέθησαν πολλὰ κτερίσματα ἀτάκτως διεσκορπισμένα, κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης ὅμοια τοῖς ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21, 27, πίν. Γ, 42 καὶ Kuppelgrab von Menidi πίν. III, 4, 11, 16, πίν. IV, 2, 5. ψῆφοι στρογγύλαι-ἀπλαῖ ἢ μετὰ γραμμῶν πλείστα ἐξ ὑελώδους μάζης, πολλὰ δὲ καὶ ἐκ λίθου σαρκίου. Σφόνδουλοι λίθινοι πέντε. Χρυσᾶ εὑρέθησαν φύλλα, κοσμήματα ἐν σχήματι βροδάκων καὶ ἄλλα ὅμοια τοῖς ἐν Kuppelg. v. Men. πίν. V 32.

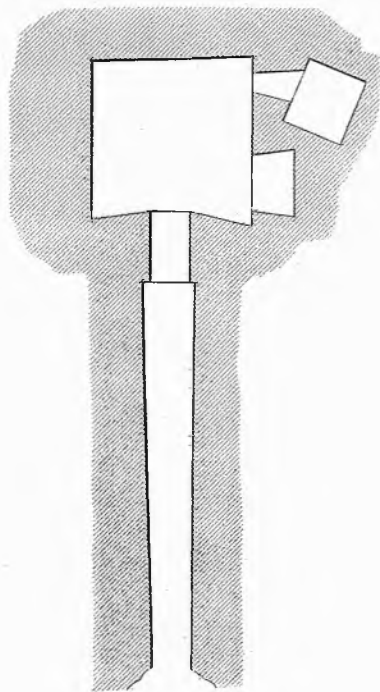
T. 25^{ος}. Στ. πλ. 1,20, βᾶθ. 1,40. Ὑψος θύρας 1,75. Θαλ. πλάτ. 4,58, μῆκ. 4,10. Εἴσοδος πρὸς Β. Τοῦ τάφου τούτου τὸ σχῆμα εἶναι διάφορον τοῦ συνήθους· ἀρχικῶς φαίνεται ἐσκόπευον νὰ κατασκευάσωσι καὶ τοῦτον τετράγωνον, ἐπεὶ δὲ ὁμοῦς κατὰ τὴν ΜΑ γωνίαν ἀπήντησαν βράχον σκληρόν, ἀφήκαν τὸ δυσλάξευτον τμήμα εἰσέχον εἰς τὸν θάλαμον, ὅστις οὕτω ἐγένετο πεντάγωνος· ὁμοιάζει δηλαδὴ τετραγώνῳ, οὗ τὸ ἐν τέταρτον ἀφῆρηθη. Παρὰ τὸν ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τοῖχον εὑρέθησαν ἐν μαχαιρίδιον χαλκοῦν ἔχον λαβὴν ὀστεινὴν, ψηφίδες ὄρων χρυσᾶ λίαν μικρὰ καὶ 38 μικρὰ χρυσᾶ κοσμήματα ὡς τὰ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13,20, πλείστα δ' ὅμοια ἐξ ὑελώδους μάζης· περὶ τὸ ἐν μέτρον δ' ἀνατολικώτερον αὐτῶν ἔκειτο δακτύλιος χρυσοῦς (πίναξ 10,43). Πρὸς Β αὐτῶν, σχεδὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τάφου εὑρέθη πάλιν μαχαιρίον χαλκοῦν καὶ ὀλίγον ἀνατολικώτερον αὐτοῦ

δεύτερος δακτύλιος χρυσοῦς (πίν. 10,42). Περαιτέρω ἀνεκαλύφθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,15), ἀριστ. δὲ τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν θάλαμον οὐχὶ μακρὰν τοῦ Α τοῖχου ἐντὸς κοιλότητος ἐσκαμμένης ἐν τῷ ἐδάφει καὶ περιεχούσης πλῆθος ὀστῶν εὑρέθη ἄλλος λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίναξ 10,16). Πρὸς τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ θαλάμου εὑρέθη τὸ χρυσοῦν ἀντικείμενον πίν. 9,14 καὶ ὀλίγον περαιτέρω παρὰ κεφαλὴν νεκροῦ ἔκειτο ἀγγεῖον χαλκοῦν ὅμοιον τῷ ἐν πίν. 9,27 ἀνεστραμμένον καὶ ὑπ' αὐτὸ δίσκος κατόπτρου, ὡς φαίνεται. Τέλος πρὸ τοῦ στομίου εὑρέθη ἀγγεῖον ἀλαβάστρινον ἐφθαρμένον τὴν ἐπιφάνειαν (σχῆμα αὐτοῦ ὄρα ἐν Furtwängler u. Löschke Myk. Vas. πίν. 44,32). Ἄνθρακες ὑπῆρχον ἰκανοί, ἰδίως παρὰ τὰς θέσεις, ὅπου εὑρέθησαν οἱ δακτύλιοι.

T. 26^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 16,70, πλ. 1,70 ἕως 1,86. Στ. πλ. 1,08· βᾶθ. 2,80. Ὑψ. θύρας 2,35. Θαλάμου πλ. 4,85, μῆκ. 5,40, ὑψ. 2,42 ἕως 3,50. Εἴσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὴν ΝΔ γωνίαν αὐτοῦ ὑπῆρχον πέντε ἢ ἕξ πώρινοι λίθοι τετράγωνοι, ἰκανῶς μεγάλοι, ἐστρωμένοι ἀμέσως ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους πλησίον ἀλλήλων. Παρ' αὐτοὺς εὑρέθησαν τρεῖς λίθοι ἐγγεγλυμμένοι (πίν. 10,19,20,21), ὧν οἱ δύο πολὺ πλησίον ἀλλήλων, ὁ τρίτος ἡμισυ μέτρον περίπου περαιτέρω. Παρὰ τοὺς πωρίνους τούτους λίθους εὑρέθησαν καὶ τινὰ τῶν τεμαχίων τοῦ λιθίνου ἀγγείου πίν. 7,1, ἐν ᾧ ἄλλα ἔκειτο ἐπ' αὐτῶν, δύο δὲ πρὸς τὸ μέσον τοῦ θαλάμου. Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν εὑρέθη ξυρόν (πίν. 9,18) καὶ πέντε αἰχμαὶ βελῶν χαλκαῖ (πίν. 9,23), μία δὲ ὅμοια τῇ ἐν Kupp v. Men. πίν. IX, 8. Πρὸ τοῦ στομίου ἀνεκαλύφθησαν δύο ἀλαβάστρινα σκεύη ἔχοντα τὸ σχῆμα βαθριδίων ἢ βωμίσκων κεκοιλαμμένων ἄνω, ὁμοιάζοντων δὲ τὴν κατατομὴν πολὺ πρὸς γνωστὰ κοσμήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τῆς ἐποχῆς ταύτης, π. χ. πρὸς τὰ βᾶθρα, ἐφ' ὧν πατοῦσιν οἱ λέοντες τῆς πύλης τῶν Μυκηνῶν, πρὸς τὸν βωμόν ἐπὶ γραφῆς ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 10,2, πρὸς τὸ χρυσοῦν κόσμημα ἐν Kuppelg. v. Men. V, 9 κτλ. Ἄλλα κτερίσματα διεσκορπισμένα ἐν τῷ τάφῳ εὑρέθησαν τὰ ἐξῆς· τεμάχια ἀγγείου λιθίνου ἀκοσμήτου, ψῆφοι ὄρων ἀμυγδαλοειδεῖς ἐξ ὑελώδους μάζης, φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων βροδάκων καὶ τινὰ μετὰ κοσμήματος ὡς τὸ ἐν Kuppelg. v. Men. πίν.

III, 12. Τέλος εὑρέθη, μάλιστα παρὰ τὸν Α τοῖχον, πλῆθος μέγα σωλήνων ἐξ ὑελώδους μάζης διαμ. 0,003 περίπου, μήκους δὲ μεγ. 0,067· πιθανῶς ἀνήκον εἰς πλέγμα τι δικτυωτὸν κοσμοῦν τὸ στήθος ἢ καὶ εἰς περιείλιγμα ὁμοιον ἐκείνοις, δι' ὧν οἱ Αἰγύπτιοι περιέβαλλον τὰς μουμίας. Καὶ ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ τάφου τούτου εὑρέθησαν φύλλα χρυσᾶ καὶ τινα τεμάχια ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων ἐφαρμμένων· μεταξύ δὲ τῶν λίθων, δι' ὧν ἐφράσσετο τὸ στόμιον, ἀνεκαλύφθησαν ἐπίσης φύλλα χρυσᾶ καὶ ἔλασμα χαλκοῦν εὐμέγεθες εἰς πλεῖστα τεμάχια. Ἐν τῷ θαλάμῳ ὑπῆρχον ἀνθρακες ὀλίγοι διεσπαρμένοι.

T. 27^{ος}. Μῆκ. δρ. τοῦλάχιστον 13,80, πλ. 2 ἕως 2,18. Στ. πλ. κάτω 1,36. Ἔχει δύο θαλάμους καὶ κόγχην (βρα σχ. ἀρ. 6). Μείζονος θαλ.

6.

πλάτ. 5,95, μῆκ. 6,25. Ὑψος 2,79 ἕως 4,10. Ἐλάσ. θαλ. πλ. 2,22, μῆκ. 2,35. Ὅροφῆ ἀκανόνιστος, μᾶλλον ὁμῶς ὀριζοντία· ὕψ. ἐν τῷ μέσῳ 2,11. Τῆς μεταξύ ἀμφοτέρων θύρας πλάτ. 0,95, βᾶθ. 1,80. Κόγχης βᾶθ. 1,75, πλ. 2,60· ὕψος 1,47. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς κεῖται ὑψηλότερον τοῦ τοῦ θαλάμου κατὰ 0,15 περίπου. Εἰσοδος πρὸς Δ. Ἐν τῷ δρόμῳ εὑρέθησαν φύλλα τινα χρυσᾶ, πρὸ τοῦ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ 1888.

στομίου δὲ πλῆθος πολὺ ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων, τὰ ὅποια ἀναμφιβόλως ἐπίτηδες ἐρρίφθησαν ἐκεῖ. Μεταξὺ τῶν λίθων, δι' ὧν ἐφράσσετο τὸ στόμιον, εὑρέθησαν ἐπίσης πολλὰ ἐλεφάντινα ἀντικείμενα, ἐν οἷς καὶ τὸ γυναικεῖον εἰδώλιον, οὗ τὸ σωζόμενον μέρος δημοσιεύεται πίν. 8,5. Τοῦτο ἔκειτο κάτω ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους, ὀλίγον δ' ἀνωτέρω μεταξύ τῶν λίθων ζῶόν τι, ἴσως ἵππος, ἐφαρμμένος καὶ περαιτέρω ὁ γρύψ πίν. 8,14· ἄλλα δύο συμφυτῆ ζῶα (πρβ. πίν. 8,13) εὑρέθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τοῦ στομίου· αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς οὔσαι ἀπεσπασμέναι ἀπωλέσθησαν. Ἐντὸς τοῦ πρώτου, μείζονος, θαλάμου ὑπῆρχον ὡσαύτως πλεῖστα ἐλεφάντινα ἀντικείμενα, μάλιστα κατὰ τὸ μέρος τὸ πρὸ τοῦ στομίου· ἐνταῦθα εὑρέθησαν οὐχὶ μακρὰν ἀλλήλων δύο ἀνδρικοὶ κεφαλαὶ ἐν κατατομῇ, ὧν ἡ ἑτέρα ἀπεικονίσθη ἐν πίν. 8,12, ὀλίγον δὲ περαιτέρω ἀνεκαλύφθη τρίτη κατ' ἐνώπιον, ἣτις ἔνεκα τῆς κακῆς διατηρήσεώς της δὲν δημοσιεύεται. Ἐπίσης πρὸ τοῦ στομίου, ἀλλὰ πλησιέστερον πρὸς τὸν Ν τοῖχον ἔκειτο εἰδώλιον ἐλεφάντινον λίαν ἐφαρμμένον παριστῶν ἴσως γυναῖκα γυμνήν(;) βαστάζουσαν τοὺς μαστοὺς της· πρὸς τούτοις κοσμήματά τινα ὡς τὰ ἐν Kuppelgrab von Men. πίν. VIII, 3 καὶ πίν. VI, 14, κιονίσκοι ἀρράβδωτοι ὡς οἱ ἐν Bull. Corr. hell. II πίν. 14, 2, εἷς δὲ ραβδωτὸς ἀπεικ. πίν. 8,8, ὡσαύτως δὲ καὶ καὶ τὰ παρ' αὐτὸν δημοσιευόμενα κοσμήματα ἀριθ. 7 καὶ 11· καὶ ταῦτα ἐπίσης ἐξ ἐλέφαντος. Ἄλλα ἐλεφάντινα εὑρέθησαν παρὰ τὴν ΒΑ γωνίαν, μεταξύ δ' αὐτῶν καὶ τὰ ἐν πίν. 8,13 ἀπεικονιζόμενα συμφυτῆ ζῶα, Ἐν τῷ αὐτῷ θαλάμῳ εὑρέθησαν καὶ ὁ ἐγγεγλυμμένος κύλινδρος (πίν. 10,23) καὶ ὁ λίθος (πίν. 10,22), ὁ μὲν πρῶτος παρὰ τὸ ἐσωτερικὸν ἄκρον τοῦ στομίου, ὁ δὲ λίθος παρὰ τὸν Ν τοῖχον μεταξύ τῆς κόγχης καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ δευτέρου θαλάμου. Τέλος εὑρέθησαν ἐνταῦθα διεσπαρμένα, πρὸ πάντων ὁμῶς πρὸ τοῦ στομίου, καὶ πολλὰ τεμάχια δύο λιθίνων ἀγγείων, ὧν τὸ μὲν ἔχει ραβδῶνας λοξὰς ἀνερχομένας ἀπὸ τῆς βάσεως καὶ ληγούσας περὶ τὸ στόμιον, περίξ τοῦ ὁποῖου ὑπάρχουσιν ὀπαί, τὸ δ' ἕτερον ἀπλοῦν ὃν ἔχει τέσσαρας λαβὰς καὶ ὕψος 0,55. Ἐν τῷ δευτέρῳ θαλάμῳ εὑρέθησαν ὅσα ἀνθρώπινα πολλὰ ἐν σωροῖς, μάλιστα παρὰ τὴν ΝΑ γωνίαν, καὶ ἐλεφάν-

τινα αντικείμενα, πρὸ πάντων ταινία μετ' ἐγκεχα-
ραγμένων κύκλων, ὡς ἐν Bull. de corr. hell. II.
13, 1. Πρὸς τούτοις εὐρέθησαν ἐνταῦθα καὶ τινὰ
τεμάχια τοῦ μνημονευθέντος ἤδη λιθίνου ἀγγείου
μετὰ τῶν λοξῶν ραβδώσεων. Τὸ ἔδαφος τοῦ στο-
μίου ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ τέφρας καὶ ἀνθράκων,
ὡσαύτως τὰ περὶ τὸ στόμιον μέρη τοῦ πρώτου θα-
λάμου, οὗ τὸ δεξιὸν τῷ εἰσιόντι ἤμισυ ἀπὸ τοῦ
στομίου μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ δευτέρου θαλάμου
ἦτο οἰονεὶ ἐπεστρωμένον διὰ λίθων ἀκατεργάστων,
εὐρίσκοντο δ' ὅσα καὶ κτερίσματα ὑπὸ τοὺς λί-
θους, ἕνια δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν. Ἐν τῇ κόγχῃ εὐρέθη
παρὰ κρανίον ἀνθρώπου ἀγγεῖον κοινὸν ἀνευ γανώ-
ματος καὶ κοσμημάτων. Πλὴν τῶν μνημονευθέν-
των ἐλεφαντίνων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων εὐρέθη-
σαν διεσκορπισμένα ἐν τῷ πρώτῳ μάλιστα θαλάμῳ
καὶ πολλὰ χρυσᾶ φύλλα μετ' ἐκτύπων ρόδακων,
ἐξ υελώδους δὲ μάζης ψῆφοι ὄρων καὶ κοσμή-
ματα, ὡς τὰ ἀπεικονισθέντα ἐν Kuppelg. v. Men.
πίν. IV, 19, 27. Ἀθην. τ. 6 πίν. Γ, 43. Ἀρχ.
Ἐφημ. 1887 πίν. 13, 15. Τέλος ἐξ υελώδους μά-
ζης εἶναι καὶ τέσσαρες μικραὶ πλάκες καὶ τρία τε-
μάχια ὁμοίων, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσιν ἔκτυποι μορφαὶ
γυναικείαι, ὧν μία ἀπεικονίζεται ἐν πίν. 8, 10' εὐρέ-
θησαν δ' αὐταὶ πρὸ τῆς κόγχης. Ἀγνοῶ ὅμως ποῦ
εὐρέθη ἡ πίν. 8, 6 ἀπεικονιζομένη πλάξ, διότι τὰ
τεμάχια αὐτῆς ἀνεκάλυψα βραδύτερον καθαρίζων
τὰ ἐκ τοῦ τάφου ἐλεφάντινα ἀντικείμενα, ὅσα ἕνεκα
τῶν ἐπικαθημένων χωμάτων δὲν διεκρίνοντο κατὰ
τὴν εὔρεσίν των. Ὡσαύτως βραδύτερον ἀνεκαλύ-
φθη ἐν τοῖς χώμασι τοῦ τάφου καὶ ὁ ἐν πίνακι
10, 24 ἐγγεγλυμένος λίθος.

T. 28^{ος}. Στ. πλ. 0,90. Θαλ. πλ. 3,90, μήκ. 2,90. Ὑψ. 1,88 ἕως 2,60. Εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ
διεσπαρμένα φύλλα τινὰ χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ρο-
δάκων, ἐν κομβίον χρυσοῦν ἀυλακωτόν, ὅμοιον ἐξ
υελώδους μάζης, ὡσαύτως ἐξ υελώδους μάζης κο-
σμημάτα τινὰ ὡς τὰ ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Γ, 43.
Πρὸς τούτοις ψῆφοι ὄρων στρογγύλαι ἢ ἐπιμή-
κεις, εἷς σφόνδυλος λίθινος, ῥόδαξ ἐσκαλισμένος
ἐπὶ μικροῦ ἐλεφαντίνου δίσκου καὶ κρίκος (δακτύ-
λιος ἴσως) σιδηροῦς λίαν κατιωμένος. Τέλος παρὰ
τὸ στόμιον εὐρέθη λίθος ἐγγεγλυμένος (πίν. 10, 25).
Τὰ τεμάχια πηλίνων ἀγγείων ἦσαν ὅλως ἀσή-
μαντα. Ὅσα πολλά καὶ ὀλίγοι ἀνθρακες ὑπῆρ-

χον μάλιστα πρὸ τῆς εἰσόδου ἐν τῷ θαλάμῳ.

T. 29^{ος}. Μῆκ. ὄρ. 12,25 περίπου, πλ. 2 ἕως
2,15. Στ. πλ. 1,25, βῆθ. 2,70, ὕψος 2,60. Θα-
λάμου πλ. 3,98, μήκ. 5,45, ὕψ. 2,78 ἕως 4,15.
Εἰσόδος πρὸς Δ. Ἐν τῷ ὁρόμῳ ἀμέσως πρὸ τοῦ
στομίου εἰς τὸ ὕψος τοῦ ὑπερθύρου περίπου εὐρέθη
μικρὸς σωρὸς χρώματος μέλανος ἐκ πυρᾶς καὶ παρ'
αὐτὸν πόρπη χαλκῆ (πίν. 9, 1), ψέλιον χαλκοῦν
ἐκ σύρματος περιελιγμένου καὶ ὀλίγα τινὰ κοσμή-
ματα ἐξ υελώδους μάζης. Ὀλίγον ὑψηλότερον τῶν
κτερισμάτων τούτων εἶχον εὐρέθη δύο κρανία ἀν-
θρώπινα καὶ τινὰ ὅσα ἴσως ζώου. Μεταξὺ δὲ τῶν
λίθων, δι' ὧν τὸ στόμιον ἦτο πεφραγμένον, εὐρέ-
θησαν φύλλα τινὰ χρυσᾶ, αἰχμὴ βέλους ἐκ λίθου
πυρίτου, ὡσεὶ κομβίον βακτηρίας ἢ σκήπτρου ἐξ
ιάσπιδος διαμ. 0,045 (παρεμπερὲς τὸ ἐξ ἐλέφαντος
ἀντικείμενον τὸ ἀπεικ. ἐν Kuppelg. von Men. πίν.
VIII, 2), ἔλασμα χαλκοῦν ἀγνώστου χρήσεως καὶ
δίσκος χαλκοῦς (ἴσως κατόπτρου) ὅλως δὲ κάτω
ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἔδαφος πάλιν ἐν σωρῷ μικρῷ χω-
μάτων μελανῶν ἐκ πυρᾶς ἔκειτο λίθος ἐγγεγλυ-
μένος (πίν. 10, 26), μικρὰ πυξὶς χαλκῆ ἡμισφαιρική
καὶ τινὰ κοσμημάτα ἐξ υελώδους μάζης. Ἐντὸς
τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν παρὰ τὸν Δ τοῖχον ἀριστ.
τῷ εἰσιόντι μεταξὺ χωμάτων μελανῶν ἐκ πυρᾶς
πολλὰ κοσμημάτα ἐξ υελώδους μάζης καὶ τινες
αἰχμαὶ βελῶν χαλκαῖ. Παρὰ τὸν Ν τοῖχον ὑπῆρ-
χον λίθοι πώρινοι πελεκητοὶ τετράγωνοι καταλαμ-
βάνοντες τὸ τρίτον περίπου τοῦ τάφου· μεταξὺ αὐ-
τῶν ὑπῆρχον ὀλίγα κοσμημάτα ἐξ υελώδους μάζης
καὶ φύλλα χρυσᾶ. Ἐπὶ τῶν ἐξ υελώδους μάζης
κοσμημάτων τοῦ τάφου τούτου ὑπάρχουσιν ἔκτυ-
ποι ῥόδακες, πολυπόδες, ἀστερίσκοι· ἄλλα εἶναι
ὅμοια τοῖς ἐν Ἀρχ. Ἐφημερ. 1887 πίν. 13, 12,
16 καὶ Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21. Ἐκ χρυσοῦ δὲ πλὴν
τῶν φύλλων εὐρέθησαν καὶ τινες ῥόδακες καὶ κο-
σμημάτα ὅμοια τοῖς ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Β, 21. Πρὸς
τούτοις εὐρέθησαν καὶ ψῆφοι ὄρων ἐξ υελώδους
μάζης καὶ ἐκ λίθου σαρδίου. Τὸ ἐν πίν. 8, 4 ἀπεικο-
νιζόμενον τεμάχιον ἐλεφαντίνου ἀναγλύφου εὐρέθη
ἐν τοῖς χώμασι τοῦ τάφου τούτου, ὅταν ἐκροσινί-
ζοντο· ἄλλα ἐλεφάντινα ἀντικείμενα εὐρέθησαν διε-
σκορπισμένα ἐν τῷ θαλάμῳ, πάντα ὅμως ἦσαν ἐν-
τελῶς ἐφθαρμένα καὶ ἄχρηστα.

T. 33^{ος}. Μῆκος ὄρ. 13,40, πλ. 1,95. Στομ.

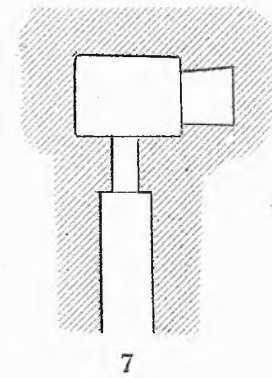
πλ. 1,25, βάθος 1,57. Θαλάμ. πλ. 5,70, μήκος 5,10. Είσοδος πρὸς Δ. Παρὰ τὸν Ν καὶ τὸ δεξιὸν τῷ εἰσιόντι τμήμα τοῦ Δ τοίχου ἔκειντο μεγάλοι πώρινοι λίθοι πελεκητοί, ἀκριβῶς συναρμοζόμενοι καὶ ἀποτελοῦντες οὕτω κτίσμα θρανοειδὲς ἔχον ὕψος 0,60 καὶ πλάτ. 1,10 μ. περίπου. Παρὰ τὸν ἀγκῶνα τὸν σχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν δύο τμημάτων τοῦ κτίσματος τούτου εὐρέθη λίθος ἐξ ὑελώδους μάζης (πίν. 10,27), ὀλίγον δὲ περαιτέρω πρὸς τὸ στόμιον εὐρέθησαν ψῆφοι τινὲς ἔρμων ἐξ ὑελώδους μάζης καὶ λίθου ἀμεθύστου καὶ μικρὰ πηλίνη πρόχεις ὕψος 0,036. Πλησίον τῆς ΜΑ γωνίας τοῦ θαλάμου ἔκειτο πρὸ τοῦ κτίσματος νεκρὸς, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔβλεπε πρὸς δυσμὰς· ὑπὸ τὸ κρανίον αὐτοῦ εὐρέθη μάχαιρα μήκ. 0,29 μ. Ἀκριβῶς δὲ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ τάφου ἀνεκαλύφθη λάκκος τετραπλευρὸς διευθυνόμενος ἀπ' Α πρὸς Δ καὶ ἔχων βάθος 1,90 μ., μήκος ἄνω μὲν 2,45, κάτω δὲ 1,90 μόνον, καὶ πλάτος ἄνω μὲν 1,40 μ. κάτω δὲ 1,08 μ. Ἡ διαφορὰ τῶν διαστάσεων τοῦ χείλους ἀπὸ τοῦ πυθμένος προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι εἰς βάθος 0,50 μ. ἀπὸ τοῦ χείλους ὑπῆρχον βαθμοί, ἐφ' ὧν ἐπάτουσαν τὰ ἄκρα τεσσάρων μεγάλων πλακῶν τιτανολίθου καλυπτουσῶν τὸν λάκκον· αἱ πλάκες αὗται ἦσαν ὅλως ἀκατέργαστοι, οἱ δ' ἄρμοι αὐτῶν ἦσαν πεπληρωμένοι διὰ λίθων μικροτέρων καὶ λευκοῦ πηλοῦ. Ἐντὸς τοῦ λάκκου ἔκειτο νεκρὸς, οὗ ἡ κεφαλὴ ἦτο εἰς τὸ Α μέρος, ἔβλεπε δηλαδὴ πρὸς δυσμὰς. Παρὰ τὸ κρανίον εὐρεθὲν ἄνευ τῆς κάτω σιαγόνος πρὸς τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ λάκκου ἔκειτο τὸ πλεῖστον μέρος ἀγγείου, οὗ τὸ σχῆμα ἐν Furtw. u. Löschke Myk. V. πίν. 44,32. Ὅδόντες τινὲς τοῦ νεκροῦ εὐρέθησαν 0,30 ἕως 0,40 μ. περαιτέρω πρὸς τὸ μέσον τοῦ λάκκου· προφανῶς λοιπὸν ἕνεκα τῆς ἡμιόρθου θέσεως τοῦ νεκροῦ ἢ κάτω σιαγῶν ἀποσπασθεῖσα ἔπεσε μεταξὺ τῶν πλευρῶν. Τὰ ὀστέα τῶν μηρῶν καὶ κνημῶν ἦσαν ἀνάμικτα. Ἐξω τοῦ λάκκου τούτου εἰς τὸ Β ἡμισυ τοῦ θαλάμου εὐρέθησαν τέσσαρες αἰχμαλί βελῶν χαλκαί (σχήματος πίν. 9,22) καὶ τινὰ τεμάχια τοῦ παρὰ τὸ ἐν τῷ λάκκῳ κρανίον εὐρεθέντος ἀγγείου. Ὑπὸ τὸ ἐκ πωρίνων λίθων κτίσμα ἀνεκαλύφθη ἄλλος λάκκος κείμενος παρὰ τὸν Δ τοίχον καὶ διευθυνόμενος ἀπὸ Β πρὸς Ν. Μήκος αὐτοῦ ἄνω 2,20, πλ. 0,90 καὶ βάθ. 1,20. Ὀλί-

γον ὑπὸ τὸ χεῖλος εἶχε καὶ αὐτὸς βαθμούς, ἐφ' ὧν ἐπάτουσαν τὰ ἄκρα πλακῶν πωρίνων πελεκητῶν καλυπτουσῶν αὐτόν. Ἐν αὐτῷ ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ ἦτο εἰς τὸ Μ ἄκρον, οἱ δὲ πόδες εἰς τὸ Β. Παρὰ τοὺς πόδας ἔκειτο ἀγγεῖον τρίτον μεθ' ἑλικοειδῶν κοσμημάτων περὶ τοὺς ὤμους· ὑψηλότερον δὲ ὀλίγον τοῦ σκελετοῦ εὐρέθησαν ἐν τοῖς χώμασι τεμάχια δύο λαβίδων χαλκῶν (σχῆμα αὐτῶν ὄρα ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. Ε,70). Τέλος διεσκορπισμένα ἐν τῷ θαλάμῳ εὐρέθησαν ἐξ ῥόδακες χρυσοὶ καὶ 16 σφόνδυλοι λίθινοι.

Τ. 40^{ος}. Μήκ. ὄρομ. 7,74, πλ. 1,15. Στομ. πλ. 0,70, βάθ. 1,60. Θαλάμ. πλάτ. 2,56, μήκ. 2,60. Εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ τεμάχια τινὰ ἀγγείων ἀσήμαντα, δύο ἢ τρία κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης καὶ τὸ πίν. 9,15 γυναικεῖον εἰδώλιον.

Τ. 41^{ος}. Μήκ. ὄρομ. 5,80, πλ. 1,10. Στομ. πλ. 0,65, βάθ. 1,35. Θαλάμ. πλ. 2,80, μήκος 2,55. Εἴσοδος πρὸς Δ. Εἰς τὴν ΜΔ γωνίαν ὑπῆρχε λάκκος μήκ. 1,40, πλ. 0,42 καὶ βάθ. 0,50. Ἐν τῷ θαλάμῳ (ἐκτὸς τοῦ λάκκου) εὐρέθησαν πλὴν τοῦ πίν. 9,16 ἀπεικονισθέντος δύο ἄλλα γυναικεῖα εἰδῶλια τοῦ συνήθους τύπου.

Τ. 42^{ος}. Πλάτ. στομ. 0,80, βάθ. 2,25· ὕψος θύρας 2,05. Εἴσοδος πρὸς Β. Ὁ τάφος ἠυξήθη βραδύτερον, ὡς φαίνεται, λαξευθέντος ἐν τῷ βράχῳ τμήματος νέου ἐν εἰδει κόγχης (ὄρα σχεδιάσμα ἀρ. 7), ἧς ὅμως τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι ὑψηλότερον

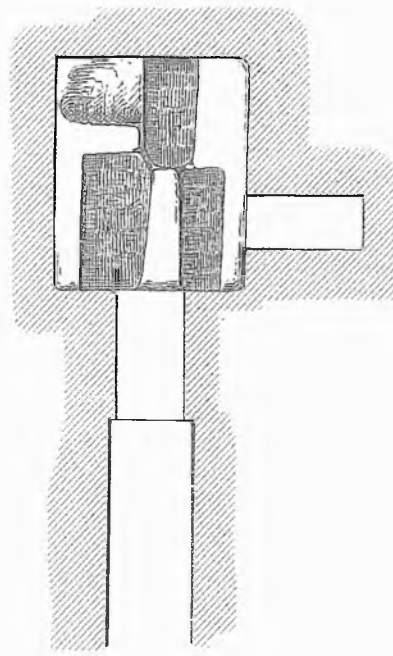
τοῦ ἐδάφους τοῦ λοιποῦ τάφου. Τοῦ ἀρχικοῦ θαλάμου πλάτος 4,28, μήκ. 3,15, ὕψος 1,95 ἕως 2,75. Τῆς κόγχης πλ. 2 μ., βάθ. 2 μ., ὕψος ἐν τῷ μέσῳ 1,90, διότι ἡ ὀροφή αὐτῆς δὲν ἔχει μορφήν ἁετοῦ, ἀλλ' εἶναι μᾶλλον ὀριζοντία. Παρὰ τὸν Α

τοιχόν τοῦ θαλάμου ὑφούται τὸ ἔδαφος εἰς θράνος, οὐ μῆκ. 2 μ., πλάτ. 0,70 καὶ ὑψ. 0,25. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθησαν πρὸ τοῦ στομίου ὀλίγα κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης παρεμπερῆ πρὸς τὰ ἐν Kuppelg. von Men. πίναξ IV 21, οὐδὲν ὅμως μεταξὺ τῶν λίθων τοῦ στομίου. Ἐν τῷ θαλάμῳ παρὰ τὸν Α τοίχον ὑπῆρχον πολλὰ ὀστᾶ σεσηπότα, ἀνθρακες ὅμως ὀλίγοι καὶ αὐτοὶ διεσπαρμένοι. Ἐνταῦθα κατὰ τὸ μέσον τοῦ Α τοίχου περίπου εὐρέθη λίθος ἐξ ὑελώδους μάζης (πίν. 10,32), ἡμισυ δὲ μόλις μέτρον μακρὰν αὐτῆς ἄλλος (αὐτ. ἀρ. 29) ὀλίγον ἀπωτέρω πρὸς Δ. εὐρέθη ὁ χρυσοῦς δακτύλιος πίν. 8,12. Μεταξὺ τοῦ κέντρου τοῦ τάφου καὶ τῆς ΝΔ γωνίας αὐτοῦ εὐρέθησαν ἄλλοι δύο λίθοι (πίν. 10,30,33) ἀπέχοντες καὶ οὗτοι ἀλλήλων μόλις 0,50 μ. Τέλος οὐχὶ μακρὰν τοῦ στομίου κατὰ τὴν προέκτασιν τῆς Δ αὐτοῦ παραστάδος ἔκειτο πέμπτος λίθος (αὐτόθι 31), ἕκτος δὲ (αὐτ. ἀριθ. 28) εὐρέθη βραδύτερον ἐν τοῖς χώμασι τοῦ τάφου, ὅταν ἐκοσκινίζοντο. Ἐν τῷ λοιπῷ θαλάμῳ εὐρέθησαν διεσπαρμένα ἱκανὰ τῶν ἀριθμὸν κοσμήματα ὅμοια τοῖς ἐν τῷ δρόμῳ ἀνακαλυφθεῖσι, πρὸς τούτοις δὲ ναυτίλοι (Kuppelg. von Men. πίν. IV, 23), κοσμήματα ὡς τὰ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13, 16, ὄστρεα ἠνεωγμένα, ὡς ἐν Kuppelg. von Men. πίν. VI, 14, ψῆφοι ὄρωων κτλ. Ταῦτα πάντα ἐξ ὑελώδους μάζης.

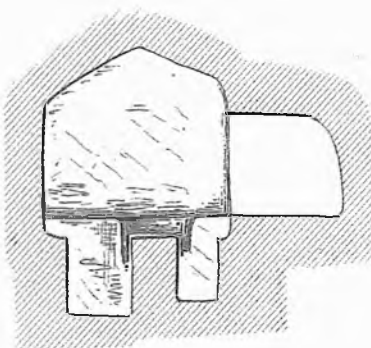
Τ. 44^{ος}. Μῆκος δρ. 10,25, πλ. 1,25. Στομ. πλ. 0,80, βάθ. 2,30. Θαλάμ. πλάτ. 4 μ., μῆκος 5,25. Ὑψ. ἐν τῷ μέσῳ 2,45, διότι ἡ ὄροφῆ εἶναι ἀνώμαλος, μᾶλλον ὅμως ὀριζοντία. Εἴσοδος πρὸς Β. Ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν τέσσαρα κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης, ἐφ' ὧν ναυτίλοι, καὶ τινὰ τεμάχια ὁμοίων τοῖς ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίναξ 13,12 καὶ 18. Πρὸ τοῦ στομίου δὲ ἐντὸς τοῦ θαλάμου ἀνεκαλύφθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,34). Ἀνθρακες ἐν τῷ τάφῳ ὀλίγιστοι.

Τ. 47^{ος}. Δρόμου πλ. 1,60. Στομ. πλ. 1,22, βάθ. 2,60, Θαλ. πλ. 3,75, μῆκ. 4,40, ὑψ. 2,40 ἕως 3,55. Εἴσοδος πρὸς Δ. Ὁ τάφος ἔχει κόγχην καὶ τρεῖς λάκκους (ὄρα σχέδ. ἀριθ. 8 καὶ 9). Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθη τεμάχιον ἀγγείου λιθίνου, μεταξὺ δὲ τῶν κατωτάτων στρωμάτων τῶν λίθων, δι' ὧν ἐφράσσετο τὸ στόμιον, εὐρέθησαν φύλλα χρυσοῦ ἔχοντα ἐκτύπους ῥόδακας καὶ κοσμήματα

πολλὰ ἐκ κρυστάλλου (πίν. 9,10), ὧν τὰ πλεῖστα ἔκειντο ἐν σωρῶ. Ἐν τῷ θαλάμῳ οὐδὲν εὐρέθη ἔξω τῶν λάκκων, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς, ἀσήμαντα δὲ κτερί-

8.

9.

ματα ἐν τῇ κόγχῃ. Ὁ μέγιστος τῶν λάκκων, ὁ ἀριστ. τῷ εἰσιόντι κείμενος, ἔχει μῆκ. 2,55, πλ. 1,20 ἕως 1,35 καὶ βάθος 1,52. Τὸ πρὸς δυσμὰς ἡμισυ αὐτοῦ ἦτο μέχρι τοῦ χείλους πλήρες χωμάτων μελανῶν ἀναμειγμένων μετ' ὀστῶν καὶ κτερισμάτων, ἦτοι φύλλων χρυσοῦ μετ' ἐκτύπων ῥόδακων καὶ κοσμημάτων ὡς τὸ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1887 πίναξ 13,17. Τὸ ἕτερον ἡμισυ τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἦτο ὡσαύτως κεχωσμένον, ἀλλὰ μόνον μέχρι βάθους 0,60 μ. περίπου. Ὅταν μετὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ πλείστου μέρους τῶν χωμάτων ἐφθάσαμεν πλησίον τοῦ πυθμένου τοῦ λάκκου, παρουσιάσθησαν εἰς μὲν τὴν ΒΑ γωνίαν αὐτοῦ πλῆθος ὀστῶν

ἀνθρωπίνων ἐν σωρῶ, εἰς δὲ τὴν ΝΑ γωνίαν ἐννέα χαλκᾶ ἀγγεῖα καὶ πλησίον αὐτῶν ἄλλα πάλιν ὄστᾶ, ἐν οἷς δύο κρανία. Ἐν τῷ λοιπῷ λάκκῳ ὀλίγα ὄστᾶ εὐρέθησαν, καὶ ταῦτα διεσπαρμένα, πρὸ πάντων παρὰ τὴν Β αὐτοῦ πλευράν. Ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἐπιχώσεως καὶ τῆς θέσεως τῶν ὄστων συμπεραίνω, ὅτι τὰ πλείστα τῶν ὄστων (τὰ ἐν σωρῶ) μετὰ τῶν ἀγγείων μετηνέχθησαν ἐξ ἄλλου μέρους τοῦ θαλάμου εἰς τὸν λάκκον, ὃν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξεκένωσαν, οὐχὶ ὅμως ὄλον, ἀλλὰ μόνον τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἡμισυ αὐτοῦ, καὶ ἀφοῦ κατέθησαν τὰ τε ὄστᾶ καὶ τὰ ἀγγεῖα, ἠρκέσθησαν νὰ τὰ καλύψωσι μόνον διὰ χώματος, χωρὶς νὰ ἰσοπεδώσωσι τὴν ἐπίχωσησιν. Ἐκ τῶν χαλκῶν ἀγγείων τὸ μέγιστον (πίν. 9,27) ἀνεστραμμένον ὃν ἐσκέπαζε τέσσαρα ἄλλα τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ἀλλὰ μικρότερα, καὶ τὴν φιάλην (πίν. 9,28)· παρ' αὐτὰ ἔκειτο ἄλλο ἀγγεῖον τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ μέγα σχήματος, σκεπαζόμενον ὑπὸ ἀνεστραμμένου τρίποδος (πίν. 9,29), πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ πίν. 7,3 ἀπεικονιζομένη πρόχους. Περὶ τὰ δύο κρανία τὰ παρὰ τὰ ἀγγεῖα κείμενα εὐρέθησαν φύλλα τινὰ χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων, κατὰ μῆκος δὲ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ λάκκου αἰχμαὶ βελῶν χαλκαῖ ὑπὲρ τὰς δέκα· πρὸς τὸ μέρος τῆς πλευρᾶς ταύτης ἔκειντο καὶ τρεῖς αἰχμαὶ δοράτων (πίν. 9,26), ὧν αἱ δύο ἔσωζον ἔτι καὶ μέρος τοῦ ξύλου· ἡ θέσις αὐτῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἂν ἐτέθησαν ὀλόκληρα τὰ δόρατα εἰς τὸν τάφον, πρέπει νὰ εἶχον θραυσθῆ πρῶτον εἰς τεμάχια. Κατὰ μῆκος δὲ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ λάκκου εὐρίσκοντο πολλαὶ μικραὶ καὶ λεπταὶ ταινίαι ἐλεφάντιναι ἄνευ κοσμημάτων καὶ τινὰ μικρὰ ὄστῆνα κοσμήματα σχήματος φύλλου κισσοῦ (πρβ. Bull. Corr. hell. II πίν. 15,1). Τέλος πλησίον τῆς ΝΑ γωνίας εὐρέθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,37). Εἰς τοὺς ἄλλους δύο λάκκους τὰ χρώματα ἦσαν ἀναμειγμένα μετὰ μικρῶν κτερισμάτων, πρὸ πάντων φύλλων χρυσῶν, μέχρι τοῦ πυθμένος. Ἐν τῷ λάκκῳ τῷ πρὸ τῆς κόγχης, ὅστις ἔχει μῆκ. 2,15, πλ. 0,85, βάρ. 1,50, εὐρέθη καὶ δακτύλιος χαλκοῦς κατιωμένος ὡσεὶ σίδηρος, εἴτε διότι ὁ χαλκὸς περιέχει πολὺν σίδηρον, εἴτε διότι ἦν συναφῆς σιδηρῶ ἀντικειμένῳ καταστραφέντι· πρὸς τούτοις βελόνη χαλκῆ μήκους 0,076 ὀξυνομένη κατ' ἀμφοτέρω τὰ ἄκρα. Ἐν τῷ τρίτῳ λάκκῳ,

τῷ πρὸς τὸν Α τοίχον, ὅστις ἔχει μῆκ. 2 μ., πλ. 1 μ. καὶ βάρ. 1,35, τὰ κτερίσματα ἦσαν σπανιότερα, διότι εὐρέθησαν ἐν αὐτῷ ὀλίγα μόνον φύλλα χρυσᾶ. Κατόπιν ὅμως ἀφοῦ ἐξήχθησαν τὰ χρώματα ἐκ τῶν λάκκων καὶ ἐκοσκινίσθησαν, εὐρέθη ἐν μὲν τοῖς τοῦ δευτέρου λάκκου ὁ ἐγγεγλυμμένος λίθος πίν. 10,36, ἐν δὲ τοῖς τοῦ τρίτου ὁ ὑπ' ἀριθ. 35 Ἐν ἐνὶ τῶν δύο τούτων λάκκων (πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἐν τῷ τρίτῳ) ἔκειτο καὶ ὁ πίν. 10,38 κύλινδρος, ὅστις εὐρέθη ὡσαύτως ἐν τοῖς κοσκινισθεῖσι χρώμασιν. Ἡ κόγχη ἔχει μῆκος 2,25, πλ. 1,20, ὕψ. 2 μ. Ἐν αὐτῇ οὐδὲν κτερίσμα εὐρέθη, ὄστᾶ ὅμως πολλὰ. Τεμάχια πηλίνων ἀγγείων εὐρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ ὅλως ἀσήμαντα.

Τ. 48^{ος}. Πλ. δρόμου 1,65. Στομ. πλ. 0,92, βάρ. 2,85. Θαλάμου πλ. 4 μ., μῆκ. ἐπίσης 4 μ. Ὑψ. 1,92 ἕως 2,84. Ἐν τῷ δρόμῳ οὐδὲν κτερίσμα, οὐδὲ ἐν τῷ στομίῳ. Ἐν τῷ θαλάμῳ ἀριστ. τῆς εἰσόδου εὐρέθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,40), ὀλίγον δὲ περαιτέρω ἄλλος (αὐτ. ἀρ. 39). Ἐν τῷ λοιπῷ τάφῳ εὐρέθησαν διεσπαρμένα πέντε ἢ ἑξὶ φύλλα χρυσᾶ μετ' ἐκτύπων ῥοδάκων, τρία δὲ ἄτινα ἐκάλυπτον κοσμήματα ἐξ ἄλλης ὕλης παρεμπερῆ τῷ Ἀθην. τ. 6, Β, 27. Ἐν κόσμημα ἐξ ὑελώδους μάξης ὅμοιον τῷ Ἀθην. τ. 6, Β, 18 καὶ ἐν βέλους χαλκοῦν.

Τ. 49^{ος}. Μῆκος δρόμου 15 μ. περίπου, πλάτ. 1,80. Στομ. πλ. 1,10, βάρ. 3,28. Εἴσοδος πρὸς Δ. ἔχει δύο θαλάμους· τοῦ πρώτου πλάτ. 3,97, μῆκ. 5,42, τοῦ δευτέρου πλ. 2,43, μῆκ. 2,50, ὕψ. 2,28. Ὁ ἀριστ. τῷ εἰσιόντι τοίχος τοῦ στομίου καὶ οἱ τρεῖς τοῖχοι, βόρειος, ἀνατολικὸς καὶ δυτικὸς, τοῦ πρώτου (μείζονος) θαλάμου εἶναι κτιστοὶ ἐκ λίθων κοινῶν καὶ πηλοῦ ἠχρωμένου, φαίνεται δὲ ὅτι εἶχον λαξεύσει τὸν τάφον ἐν τῷ βράχῳ, ὅπως καὶ τοὺς λοιπούς, παρατηρήσαντες ὅμως εἶτα, ὅτι ἡ ἑτέρα τῶν πλευρῶν τοῦ στομίου καὶ τρεῖς τῶν τοῦ μείζονος θαλάμου ἕνεκα τῆς ἰδιαιτέρας συστάσεως τοῦ βράχου δὲν ἦσαν ἱκανῶς στερεαί, ἐνίσχυσαν αὐτὰς διὰ τῶν λιθίνων τοίχων· ἡ ὄροφῆ ὅμως, ἣν δὲν ἠδύναντο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ στηρίξωσιν, ἐκτὸς ἐὰν ἔκτιζον θόλον, κατέπεσε βραδύτερον. Ἐν τῷ δρόμῳ εὐρέθη τὸ ἐν πίν. 9,20 ἀπεικ. μαχαίριον. Πρὸ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ στομίου ἔκειτο κρανίον καὶ πλησίον αὐτοῦ ταινία χρυσῆ μήκους

0,13, πλ. 0,013. Μεταξύ τῶν λίθων τοῦ στομίου οὐδὲν εὐρέθη, εἰς τὸ κατώτατον ὅμως μέρος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀριστ. τῷ εἰσιόντι ἔκειτο ἀγγεῖον σχήματος ποτηρίου (παρεμφερές, ὡς φαίνεται, τῷ παρὰ Schliemann Mycènes εἰκῶν 479, ἄνευ τῆς βάσεως ὅμως) καὶ ἐξ ὕλης λευκῆς (αἰγυπτιακῆς πορσελάνης) ὑελωμένης τὴν τε ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν δι' ὑελώσεως χρώματος πρασίνου· ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια ἐκοσμεῖτο πρὸς τούτοις καὶ διὰ γραμμῶν μελανῶν ἐπὶ τοῦ πρασίνου χρώματος· ἀντὶ βάσεως ὑπῆρχον ὡσεὶ ἐπικεκολλημένοι τῷ πυθμένι δύο τετράγωνοι ῥάβδοι διασταυρούμενοι, ὧν τὰ τέσσαρα ἄκρα ὑπενεργόμενα κατέληγον περὶ τὸ χεῖλος. Δυστυχῶς ἡ ὑαλος ἐφθάρη πολὺ ἐκ τῆς ὑγρασίας καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκολληθῇ τὸ ἀγγεῖον. Παρὰ τὸν δεξιὸν τῷ εἰσιόντι τοίχον τοῦ στομίου εὐρέθη πυξὶς ἐλεφαντίνη ὕψους 0,087, διαμ. 0,086 διηρημένη τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν εἰς πέντε ταινίας ἢ ζώνας, ὧν αἱ μὲν δύο, ἀνωτάτη καὶ κατωτάτη, φέρουσι κοσμήματα δικτυωτά, αἱ δὲ λοιπαὶ τρεῖς ἀναγλύπτους ναυτίλους. Τοῦ πώματος οὐδὲν σώζεται, διότι πιθανῶς δὲν εἶχε τοιοῦτο, ὃ δὲ πυθμὴν σύγκειται ἐκ τεσσάρων τεμαχίων, ἧτοι δίσκου ἐλλειψοειδοῦς ἐν τῷ κέντρῳ, δακτυλίου ἐλλειψοειδοῦς περιβάλλοντος αὐτὸν καὶ δύο τεμαχίων σχήματος ἡμισελήνου προστεθειμένων ἐκατέρωθεν τοῦ δακτυλίου, ὥστε νὰ γίνηται τὸ ὅλον κυκλικόν. Τὰ τεμάχια ταῦτα συνεδέοντο μεταξύ των καὶ μετὰ τοῦ κυλίνδρου δι' ἧλων. Καὶ ἡ πυξὶς εἶναι λίαν θεβλαμμένη. Ἐντὸς τοῦ μείζονος θαλάμου εὐρέθησαν διεσπαρμένα φύλλα τινὰ χρυσοῦ καὶ κοσμήματα ἐξ ὑελώδους μάζης ὡς τὰ ἐν Ἀθην. τόμ. 6, Β. 21, 22, Γ. 28. Ἀρχ. Ἐφημερ. 1887 πίν. 13, 14. Kurpelg. von Menidi III 23, IV 15, 30. VI 14 κτλ. Ἐπειτα τεμάχια — ὀλίγα δυστυχῶς — ἄλλου ἀγγείου ἐκ λευκῆς αἰγυπτιακῆς πορσελάνης μεθ' ὑελώσεως κιτρίνης κεκοσμημένου τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφάνειαν δι' ἐκτύπων ῥομβοειδῶν σχημάτων· πρὸς τούτοις τεμάχια ἀγγείου λιθίνου ῥαβδωτοῦ καὶ ἄλλου πάλιν ἐξ αἰγυπτιακῆς πορσελάνης¹, οὗ τὸ σχῆμα, ὡς συνεπληρώθη πιθανῶς μὲν, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ βεβαιότητος, ὅρα ἐνταῦθα σχ. 10. Ἡ συμπλήρωσις

¹ Ἀμφοτέρων τῶν ἀγγείων τεμάχια εὐρέθησαν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ θαλάμῳ, τὰ πλεῖστα ὅμως ἐν τῷ πρώτῳ.

δὲν εἶναι ἀσφαλῆς ἔσον ἀφορᾷ τὸ ἄωτον τοῦ ἀγγείου καὶ τοὺς ὤμους· ὕψος ἔχει νῦν 0,11. Ὁ πηλὸς εἶναι

10

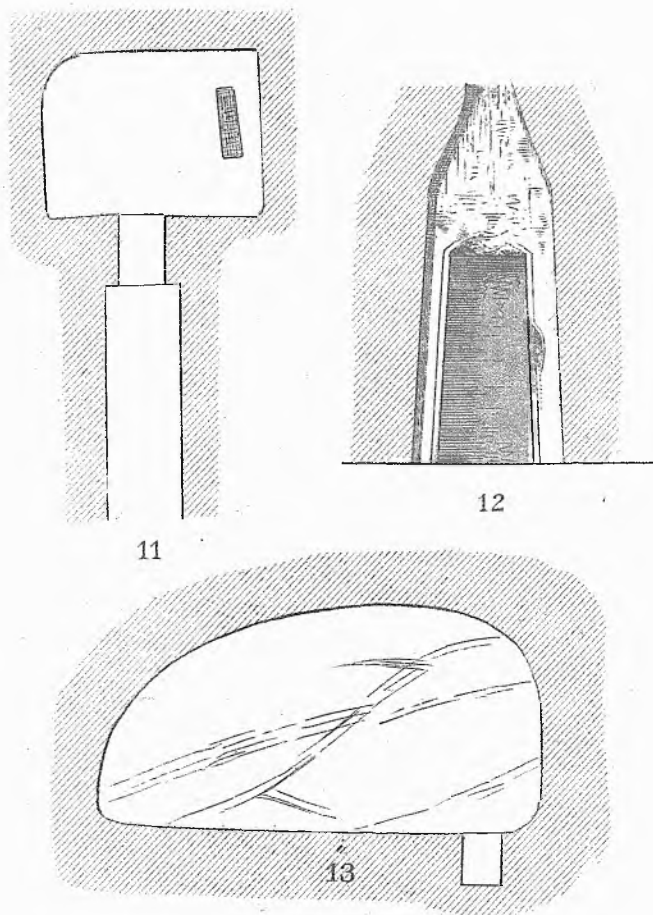
ἀμμόδης χρώματος τεφροκυάνου, ἡ δ' ἐπιφάνεια ἀπλῶς ἐστιλβωμένη, ἄνευ ὑελώσεως. Τὰ κοσμήματα εἶναι ἐντετυμημένα ἐν τῷ τοιχώματι τοῦ ἀγγείου, αἱ δ' ἐντομαὶ πλήρεις ὕλης λευκῆς καλυπτομένης ὑπὸ λεπτοῦ στρώματος ὑελώσεως λευκῆς ἢ λευκοκυάνου, ἧτις ὅμως πολλαχῶς ἐξέπεσε, φαίνεται δὲ νῦν γυμνὴ ἢ λευκὴ ὕλη ὁμοία κιμωλίᾳ. Τὰ κοσμήματα εἶναι περὶ μὲν τὸν ὄμον φυλλοειδῆ (πρβ. τὰ παρεμφερῆ παρὰ Maspero Archéol. égyptienne εἰκ. 216), κατωτέρω δ' αὐτῶν δύο γραμμαὶ περιβάλλουσαι τὴν γάστραν καὶ ὑπ' αὐτάς ὡσεὶ δελτίον (cartouche), οὗ δυστυχῶς μέρος μόνον σώζεται (ἀπεικ. ἐν φυσικῷ μεγέθει σχ. 10^α). Ἐάν τὰ

10^α

ἐπ' αὐτοῦ σημεῖα εἶναι γράμματα καὶ ἐάν δύναται ἐξ αὐτῶν νὰ ἐξαχθῇ νόημά τι, ἀς κρίνωσιν ἄλλοι. Τέλος μεταξύ τοῦ στομίου καὶ τῆς ἐν τῷ Ν τοίχῳ θύρας τοῦ δευτέρου θαλάμου εὐρέθη κύλινδρος ἐλεφαντίνος κάκιστα διατηρούμενος ὕψ. 0,075, διαμ. 0,074 ἕως 0,085, διότι εἶναι ἐλλειψοειδῆς. Εἰς τὴν κάτω περιφέρειαν ὑπάρχουσι δύο ὀπαὶ ἀντιστοιχοῦσαι ἀλλήλαις, κατὰ τὸ μέσον δὲ ὕψος ἄλλαι δύο, ἴσως ὑπῆρχεν ἐνταῦθα καὶ τρίτη· ἐξ αὐ-

των καταδεικνύεται, ότι ο κύλινδρος περιέβαλλεν αντικειμενον εξ άλλης ύλης. Ἐπί τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας διακρίνονται λείψανα παραστάσεων ἀναγλύπτων μορφῆ ἀνθρωπίνῃ, ἧς ἡ κεφαλὴ δὲν σώζεται, φοροῦσα ζώνην περὶ τὴν ὀσφύν, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ γυμνή (;) βαίνει πρὸς ἀριστερὰ ἄγουσα διὰ σχοινίου ζῶον πρὸ τοῦ ἀνθρώπου σώζονται ἰχνη δένδρου, πέραν δ' αὐτοῦ ἄλλη ὁμοία παράστασις, διακρίνονται δ' ἐνταῦθα καὶ πτέρυγες ὑπεράνω τοῦ ζώου, τὸ ὅποσον κατ' ἀκολουθίαν εἶναι γρύψ ἢ σφίγξ. Τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου μόνον ὁ ἕτερος τῶν ποδῶν σώζεται. Ἐν τῷ δευτέρῳ θαλάμῳ εὐρέθησαν τεμάχιά τινα ἐλεφαντίνων ἀντικειμένων λίαν ἐφθαρμένων μεταξὺ αὐτῶν τὰ κάλλιστα σωζόμενα ἦσαν τὰ δύο ἐν πίνακι 8,1 καὶ δημοσιευόμενα, πρὸς δὲ τούτοις πλάξ μικρὰ (μῆκ. 0,045, πλάτος 0,024), ἐφ' ἧς σφίγξ ἀνάγλυπτος ὀκλάζουσα πρὸς ἀριστ. Σώζονται δύο ὀπαι πρὸς προσήλωσιν. Ἐν τέλει σημειῶ, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ θαλάμῳ εὐρέθη καὶ πυρὴν ἐλαίας εὐμεγέθης, ὡσεὶ ἡμέρου.

T. 52^ο. Δρόμου πλάτ. 1,98. Στομ. πλ. κάτω

1,28, ἄνω 1,05, βάθ. 1,85, ὕψος 2,62. Θαλάμ. πλάτ. 5,80, μῆκ. 4,40, ὕψος ἐν τῷ μέσῳ 2,84. Εἴσοδος πρὸς Δ. Ὅρα καὶ τὰ σχεδιάσματα τοῦ τάφου τούτου, ἀριθ. 11 (κάτωφισ), 12 (εἴσοδος) καὶ 13 (τομή). Ὁ τάφος οὗτος διέφερε πάντων τῶν λοιπῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἢ τε πρόσοψις καὶ αἱ πλευραὶ τοῦ στομίου ἀμφότεραι ἦσαν χειρισμένοι δι' ἀσβεστοκονιάματος, πλὴν τούτου δὲ τὸ ἀνοίγμα τοῦ στομίου περιβάλλεται καὶ ὑπὸ ταινίας (ἔρα σχ. 11) βαθυτέρας, ἧτις ἦν πιθανώτατα ἐρυθρὰ χειρισμένη καὶ ἧτις ἀναμιμνήσκει τὴν πρόσοψιν τοῦ στομίου τοῦ λεγομένου θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως. Παρὰ τὸν M τοῖχον τοῦ θαλάμου ὑπάρχει λάκκος ἐσκαμμένος ἐν τῷ ἐδάφει μῆκ. 1,82, πλ. 0,54, βάθος 0,75, ὅστις ἦν κεκαλυμμένος διὰ πωρίνων πλακῶν ὁμοίαι πλάκες ἔκειντο καὶ περὶ τὸν λάκκον, οὐχὶ ὅμως ἐν μεγάλῃ τάξει. Ἐν τῷ λάκκῳ οὐδὲν κτέρισμα εὐρέθη, εἰς τὴν ΜΔ γωνίαν ὅμως τοῦ θαλάμου ἀνεκαλύφθη λίθος ἐγγεγλυμμένος (πίν. 10,41), πρὸ τοῦ στομίου δὲ χρυσοῦν φύλλον, ἐφ' οὗ ἔκτυπος σφίγξ (πίν. 9,13), ὀλίγον περαιτέρω λαβὴ ἀγγείου ἀργυρᾶ καὶ πλῆθος κοσμημάτων ἐξ ὑελώδους μάζης μετ' ἐκτύπων ναυτίλων ἢ ἄλλων σχημάτων (πρὸς τὰ ὁμοία ἐν Ἀθην. τ. 6, Β 17, Γ 37, 41, 42, 45. Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 πίν. 13,12) καὶ σφόνδυλος λίθινος. Τέλος παρὰ τὸν Β τοῖχον εὐρέθη ἡ χαλκῆ βελόνη πίν. 9,25.

III Πίνακες¹.

Πίναξ 7,1 ἕως 10. Πυξίς μετὰ πώματος ἐκ σχιστολίθου γλωριτικοῦ μετὰ κοκκίων χαλαζίου (Quartz) κατὰ τὸν καθηγητὴν τῆς Ὀρυκτολογίας κ. Κ. Μητσόπουλον, ὅστις ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ λίθος οὗτος ἀπαντᾷ ἐν Λαυρίῳ καὶ Σύρῳ, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαγῆ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τοῦ δοχείου τῆς πυξίδος, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πώματος, παρίσταντο ἀνάγλυπτοι δύο πολύποδες (1⁶), ὧν ὁ ἕτερος σώζεται ὅλος, πλὴν τοῦ ἄκρου ἐνὸς τῶν πλοκάμων τοῦ ἑτέρου σώζονται δύο πλόκαμοι καὶ μέρος τρίτου. Κάτω περὶ τὴν λίαν χαμηλὴν βᾶσιν ὑπάρχει κόσμημα, ὅπερ ἀνέρχεται μεταξὺ τῶν δύο πολυ-

¹ Οἱ παρὰ τὰς εἰκόνας ἐν παρενθέσει ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὸν τάφον, ἐν ᾧ ἕκαστον τῶν ἀντικειμένων εὐρέθη· ὅπου δὲ ἐν τῇ περιγραφῇ δὲν παρατίθενται μέτρα, σημαίνει ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀπεικονίσθη εἰς τὸ πραγματικὸν μέγεθος.

πόδων μέχρι τοῦ χείλους τοῦ δοχείου. Ὀλίγον διάφορον, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς φύσεως βεβαίως, εἶναι καὶ τὸ καλύπτρον τὸ πῶμα (1^α) κόσμημα, ἀμφότερα δὲ ὁμοιάζουσι πρὸς κόσμημά τι οὐχὶ σπάνιον ἐπὶ ἀγγείων τῆς μυκηναίας ἐποχῆς (πρβ. Furtwängler und Löschke Myken. Vasen πίν. 21, 153), ἰδίως ὅμως ἀπαντῶν συγγόντα ἐπὶ τεμαχίων ἀγγείων ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ ἐσχάτως παρὰ τὴν Σπάρτην ἀνασκαφέντος προϊστορικοῦ τάφου τοῦ Βαφειοῦ. Ὁ πυθμὴν τοῦ δοχείου (1^β) ἔχει δέκα μικρὰς ὀπὰς, πιθανῶς ἕπως ἀποστραγγίζεται τὸ περιεχόμενον, ἢ δὲ λαβὴ τοῦ πώματος (1γ) εἶναι διάτρητος καὶ ἔχει δύο τομάς, εἰς αἷς προσηλοῦντο ἄλλα τεμάχια, ὡς δεικνύουσιν αἱ σωζόμεναι μικραὶ ὀπαὶ τρεῖς ἐν τῇ μιᾷ καὶ μία ἐν τῇ ἐτέρᾳ. Τοῦ πώματος εὐρέθησαν πάντα τὰ τεμάχια, τοῦ δοχείου ὅμως μόνον τὸ ἥμισυ, ὡς εἴπομεν, σώζεται. Περιέργον εἶναι, ὅτι ἐν ᾧ τὸ χρώμα τοῦ πώματος εἶναι πρασινωπὸν, τὸ τοῦ δοχείου κλίνει μᾶλλον πρὸς τὸ φαιόν. Ἡ ἐξωτερικὴ ὅμως ἐπιφάνεια ἀμφοτέρων εἶναι στιλπνοτάτη. Τὸ δοχεῖον ἔχει ὕψος 0,06 καὶ διάμετρον 0,18.

Πίν. 7, 2 ἕως 26. Ἀγγεῖον ἀργυροῦν χρυσοκόλλητον ἔχον ὕψος μὲν 0,06, διάμ. δὲ 0,16 μ. καὶ πάχος χείλεων 0,01 ἕως 0,02. Τῆς λαβῆς (2^β) τὸ μετὰ τοῦ χείλους τοῦ ἀγγείου συνδεόμενον ἄκρον δὲν εἶναι οὔτε συνηλωμένον, οὔτε συγκεκολλημένον, ἀλλὰ συνεσφυρηλατημένον, ὥστε οὐδὲν ἔγχος συναρμογῆς διακρίνεται, ἴσως δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐσφυρηλατήθη ἢ λαβὴ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐλάσματος μετὰ τοῦ ἀγγείου ἐν μορφῇ οὐράς, ἐκάμφθη δ' εἶτα καὶ πρόσηλώθη τὸ ἄκρον αὐτῆς εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ ἀγγείου δι' ἐνὸς ἡλίου· ἐπειδὴ ὅμως, ὡς φαίνεται, τὸ μέρος τοῦ χείλους, ἀφ' οὗ ἐκφύεται ἢ λαβὴ, δὲν ἐθεωρεῖτο ἰκανῶς ἰσχυρὸν καὶ ἠδύνατο νὰ διαρραγῇ, ὅταν πληροῦντες τὸ ἀγγεῖον ἐκράτουν αὐτὸ ἐν τῇ χειρὶ, προσήλωσεν ὁ τεχνίτης ἔξω ὑπὸ τὴν λαβὴν ἔλασμα ἐνισχυτικὸν μήκ. 0,044 καὶ πλ. 0,012 διὰ τριῶν ἡλίων. Τὰ ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος τούτου κοσμήματα εἶναι ἀπλῶς ἐγκεχαραγμένα, ἐν ᾧ τὰ ἐπὶ τῆς λαβῆς φύλλα ἦσαν χρυσαῖα, ἐντεθειμένα ἐν τῷ ἀργύρῳ καθ' ὃν τρόπον καὶ τὰ πρόσωπα· δὲν εἶναι δὲ πάντα τὰ φύλλα ταῦτα ἰσομεγέθη, ἀλλὰ μεγαθύνονται καθόσον καὶ ἡ λαβὴ πλατύνεται πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ ἀγγείου· τῶν μειζόνων

χρυσῶν φύλλων τὸ ἥμισυ κατὰ μήκος εἶναι βαθύτερον ἐσκαλισμένον καὶ πεπληρωμένον διὰ τῆς μελανῆς ὕλης, δι' ἧς δηλοῦνται καὶ ἡ κόμη καὶ τὰ γένεια τῶν προσώπων. Τὰ πρόσωπα (2^α καὶ τὰ παρακειμένα μεμονωμένα δύο) ἦσαν εἴκοσι καὶ ἓν, ὑπελείφθησαν ὅμως μόνον ἑπτὰ, τῶν δὲ λοιπῶν φαίνονται οἱ τύποι, οἵτινες εἶναι ἐσκαλισμένοι ἐν τῷ τοιχώματι τοῦ ἀγγείου· ἕκαστον τῶν προσώπων σύγκειται ἐκ πλειόνων μικρῶν χρυσῶν ἐλασμάτων, ἧτοι ἐξ ἐνὸς ἀποτελοῦντος οἰοῦναι τὸ ἔδαφος τοῦ ὄλου προσώπου, ἐπ' αὐτοῦ δ' εἶναι ἐπικεκολλημένα τρία ἄλλα, ὧν τὸ μὲν σχηματίζει τὸ κυρίως πρόσωπον, ἧτοι παρειάς, στόμα, ῥίνα καὶ μέτωπον, τὸ ἄλλο τὸ οὖς καὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ τρίτον τὸ μικρὸν τεμάχιον τὸ χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ λαιμοῦ διὰ τοῦ πλοκάμου τῆς κόμης. Τὰ μεταξὺ τούτων τῶν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ ἐδάφους ἐπικεκολλημένων ὡσαύτως χρυσῶν ἐλασμάτων κενὰ ἦσαν καὶ εἶναι ἐν μέρει ἀκόμη πεπληρωμένα δι' ὕλης τινὸς μελανῆς δηλούσης τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον· ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι τετρημένος καὶ πλήρης τῆς αὐτῆς μελανῆς ὕλης, ἢ δὲ κόρη δεδηλωμένη ἐπὶ τῆς μελανῆς ὕλης δι' ἐγκεχαραγμένου κύκλου. Τὸ στόμα, αἱ ὀφρύες καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ μετώπου, τῆς ῥίνος καὶ τοῦ ὠτός δηλοῦνται διὰ λεπτῶν ἐγκεχαραγμένων γραμμῶν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ. Πρὸς δὴλωσιν δὲ τῶν ἐκτὸς τοῦ προσώπου κειμένων μερῶν τοῦ γενείου καὶ τῆς κόμης ἢ μελανὴ ὕλη ἐτέθη ἀμέσως ἐπὶ τῶν ἐν τῷ ἀργυρῷ τοιχώματι τοῦ ἀγγείου ἐντομῶν, ὥστε περιεβάλλοντο τὰ μέρη ταῦτα ὑπὸ ἐδάφους λευκοῦ. Δὲν εἶναι ὅμως πάντα τὰ πρόσωπα ἀκριβῶς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πεποιημένα, ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ διαφοραὶ· οὕτω ἢ τὸ κρανίον καλύπτουσα κόμη ἐνὸς δηλοῦται διὰ τῆς αὐτῆς μὲν μελανῆς ὕλης, ἐπιτεθειμένης ὅμως ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ἀργύρου, οὐχὶ δ' ἐπὶ χρυσοῦ ἐδάφους· ἐνὸς ἄλλου τὸ γένειον ὅλον ἦν οὐχὶ μέλαν, ὡς τὸ τῶν λοιπῶν, ἀλλ' ὑπέρυθρον, διότι ἀπετελεῖτο ἐξ ἐλάσματος μίγματος χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ, ὥστε διέφερε τῶν παρακειμένων μερῶν τοῦ προσώπου, παρειάς καὶ λαιμοῦ μόνον κατὰ τὴν ἀπόχρωσιν τοῦ μετάλλου. Τὰ ἄνωθι τῶν προσώπων καὶ ὑπ' αὐτὰ κοσμήματα εἶναι ὡσαύτως χρυσαῖα καὶ ἐγκεκολλημένα· ὁμοίαι τούτοις γραφαὶ κλάδων εὐρίσκονται καὶ ἐπὶ πηλίνων ἀγγείων τῶν Μυκηναίων, συγγόντε-

ρον δ' ἀπήνησα αὐτὰς ἐπὶ τεμαχίων ἀγγείων ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ μνημονευθέντος ἤδη τάφου τοῦ Βαφειοῦ.

Πάντα τὰ πρόσωπα ἀνεξαιρέτως ἔχουσι γενειάδα, οὐχὶ ὅμως καὶ μύστακας. Ἡ δὲ κόμη εἶναι μακρὰ καὶ καταπίπτει ἐπὶ τοῦ τραχήλου εἰς ἓνα, δύο ἢ τρεῖς πλοκάμους, ὧν τὰ ἄκρα τεχνητῶς εἶναι ἀνεστραμμένα πρὸς τὰ ἄνω. Ὅμοίως, ἀλλ' ὀλιγώτερον, ἀνεστραμμένα εἶναι καὶ τὰ ἄκρα τῶν πλοκάμων τῆς ἐξ ὑελώδους μάζης μορφῆς ἐν πίν. 8, 10, πολὺ δὲ περισσότερον ὁ πλόκαμος τῆς ἐλεφαντίνης μορφῆς πίν. 8, 1. Περιεργότερον ὅμως ἡμῶς φαίνεται, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ μνημονευθέντος ἤδη τεμαχίου πηλίνου ἀγγείου ἐκ τοῦ δρόμου τοῦ 15^{ου} τάφου, οὗ εἰκόνα παραθέτομεν ἐνταῦθα (σχ. 14), ἡ κόμη τοῦ

14

ἀνδρὸς πίπτει ἐπὶ τοῦ τραχήλου εἰς τρεῖς πλοκάμους, ὧν τὰ ἄκρα εἶναι ὡσαύτως ἀνεστραμμένα ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω. Ἐπειδὴ τὸ ἀγγεῖον εἶναι βεβαίως προϊόν ἐγχωρίου τέχνης, καθίσταται πιθανωτέρα ὁποσοῦν ἢ ὑπόθεσις, ὅτι καὶ τὰ ἐκ τιμιωτέρας ὕλης ἀντικείμενα, καὶ αὐτὸ τὸ ἀργυροῦν ἀγγεῖον, ἐν Ἑλλάδι ἐποιήθησαν.

Πίν. 7, 3 ἕως 36. Πρόχους χαλκῆ ἔχουσα ὕψος 0,275. Σύγκειται ἐκ δύο μερῶν, τῆς γάστρας καὶ τοῦ λαιμοῦ, ὧν ἐκάτερον εἰργάσθη χωρὶς· κατὰ τὴν ἀρμογὴν αὐτῶν καὶ ὅπως ἀποκρύπτῃ αὐτὴν ἐπετέθη ἔλασμα περιθέον τοὺς ὤμους, οὗ τὰ ἄκρα εἶναι συνηλωμένα ὑπὸ τὴν λαβὴν δι' ἧλου· πλὴν τούτου δὲ διακρίνονται ἐνιαχοῦ τῆς ἐξωτερικῆς, ἥτοι τῆς πρὸς τὴν γάστραν, περιφερείας τοῦ ἐλάσματος ὅπαι λίαν μικραί, πιθανώτατα τύποι ἧλων ἐχόντων πάχος βελόνης, οἵτινες προσηλοῦσιν αὐτὸ τόσον στερεῶς ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, ὥστε φαίνεται ἐπικεκολλημένον· ἀλλαχοῦ ὅμως τῆς αὐτῆς περιφερείας ὑπάρχουσι στιγμαί, ὥστε φαίνεται ὅτι

ἐναλλάξ περιέθεον στιγμαὶ καὶ ἧλοι. Ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς περιφερείας τοῦ ἐλάσματος, τῆς πρὸς τὸν λαιμόν, μόνον στιγμαὶ διακρίνονται νῦν, οὐχὶ τύποι ἧλων. Τὸ ἔλασμα κοσμεῖται ὑπὸ δεκαεπτὰ ἐκτύπων κεφαλῶν βοῶν (3^α). Ἡ λαβὴ τοῦ ἀγγείου εἶναι προσηλωμένη εἰς μὲν τὸ χεῖλος διὰ τριῶν ἧλων, εἰς δὲ τὴν γάστραν δι' ἐνός· ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτῆς ἐπιφανείας εὐρίσκονται ἐγκεχαραγμένα ἐπτὰ κεφαλὰ βοῶν (3^β).

Πίν. 8, 1. Τεμάχιον πλακὸς ἐλεφαντίνης ἢ μᾶλλον τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακός, διότι τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ τὸ ἀνάγλυφον, ἀποσπασθὲν ἐφθάρη, ἔμεινε δὲ μόνον ἡ μορφή, ἥτις οὕτω φαίνεται νῦν ὡσεὶ περίτμητος. Σώζεται τὸ στήθος καὶ ἡ κεφαλὴ γυναικὸς κρατούσης ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἄνθος, ἴσως λωτοῦ· ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν λείπει. Περὶ τὸν λαιμόν φορεῖ περιδέριον ἢ ἴσθμιον συγκαίμενον ἐκ ψήφων τριγωνικῶν συνειρμένων περὶ σχοινίον· ὅμοια ἀκριβῶς εἶναι καὶ τὰ περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν αὐτῆς ψέλια· πιθανὸν ὅμως εἶναι ἐπίσης τό τε ἴσθμιον καὶ τὰ ψέλια νὰ ὑποτίθενται ὄντα ἐκ μετάλλου φέροντος κοσμήματα ἐγγάρακτα ἢ ἔκτυπα. Ἐπὶ τοῦ μετώπου διακρίνονται πλοκαμίδες ἐλικοειδεῖς, ἄνωθι δ' αὐτῶν φαίνεται ταινία περιβάλλουσα τὴν κόμην, ἥτις δηλουμένη δι' ὀριζοντίων παραλλήλων γραμμῶν ἀπολήγει ἐπὶ τῆς κορυφῆς εἰς πλόκαμον κατερχόμενον μέχρι τοῦ τραχήλου καὶ ἐλισσόμενον τὸ ἄκρον πρὸς τὰ ἄνω σπειροειδῶς¹. Τὸ στήθος τῆς γυναικὸς φαίνεται γυμνόν, διότι οὔτε πτυχαὶ οὔτε ποικίλματα διακρίνονται, οὔτε κἄν ἢ περὶ τὸν λαιμόν καὶ τὰς χεῖρας ὡς τοῦ χιτῶνος· ἀλλ' αὕτη μὲν πιθανῶς σκεπάζεται ὑπὸ τοῦ ἴσθμιου καὶ τῶν ψελίων, πτυχαὶ δὲ καὶ ποικίλματα τοῦ χιτῶνος δὲν φαίνονται καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους τῶν ἐπὶ τοῦ ἐκ Μυκηνῶν χρυσοῦ δακτυλίου γυναικῶν Schliemann Mycenae εἰκ. 530, ἐν ᾧ δὲν ἔχουσι γυμνόν τὸ στήθος (ἴδε Rossbach Archäol. Zeitung 1883 σ. 331 σημ. 37). Καὶ ἡ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ., 1887 πίν. 10, 2 δεξιὰ ἰσταμένη γυνὴ φορεῖ χιτῶνα καλύπτοντα, ὡς ἐκ τῶν χρωμάτων ἀποδεικνύεται, ὀλόκληρον τὸ σῶμα, ἀλλὰ στενὸν μὲν περὶ τὸ στή-

¹ Ἐντελῶς ὅμοιος εἶναι ὁ πλόκαμος σφιγγὸς ἐκτύπου ἐπὶ χαλκοῦ ἐλάσματος (ἀσπίδος) ἐκ Κρήτης ἐν Antichità dell'antro di Zeus ideo ὑπὸ Halbherr καὶ Orsi σελ. 17· ὡσαύτως ἄλλης σφιγγὸς ὁ πλόκαμος αὐτ. Atlante πίν. IV.

θος και προσφυόμενον αὐτῷ, πλατύτερον δὲ κάτω. Εἰς τὴν αὐτὴν μορφήν ἀνήκε πιθανῶς τὸ

Πίν. 8,2 δημοσιευόμενον τεμάχιον, ἐφ' οὗ σώζεται τὸ κάτω σῶμα γυναικὸς καθημένης. Φορεῖ χιτῶνα ποδῆρη ἔχοντα ποικίλματα δικτυωτὰ συνηθέστατα καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων τῆς ἐποχῆς ταύτης, κοσμούμενον δὲ πρὸς τούτοις διὰ τεσσάρων στολίδων ἤτοι ταινιῶν ἐξ ἄλλου ὑφάσματος, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ διάφορα ποικίλματα, ἐπερραμμένων ἐπὶ τοῦ χιτῶνος δύο μὲν κατὰ τὰ σφυρά, δύο δὲ κατὰ τὸ γόνυ· ἐκ τῶν δύο τῶν στολίδων περιφέρειῶν μόνῃ ἢ ἀνω φαίνεται συνερραμμένη τῷ χιτῶνι, ἢ δὲ κάτω ἐλευθέρα οὔσα προεξέχει. Ὁμοίως κεκοσμημένοι εἶναι οἱ χιτῶνες τῶν γυναικῶν ἐπὶ τριῶν ἄλλων ὡσαύτως ἐλεφαντίνων μνημείων, ὧν τὸ πρῶτον

Πίν. 8,3 εἶναι πλάξ ἐκ τῆς λαβῆς τοῦ ἐν πίν. 9,19 δημοσιευομένου κατόπτρου. Εὐρέθησαν δύο τοιαῦται πλάκες, ὧν ἡ μὲν σώζεται σχεδὸν ὅλη, τῆς δ' ἑτέρας τὸ ἥμισυ περίπου· ἀλλὰ ταύτης ἡ ἐπιφάνεια διατηρεῖται ὅπως οὖν, ἐν ᾧ τῆς πρώτης εἶναι λίαν ἐφθαρμένη· ἐπειδὴ ὅμως ὡς ἀποδεικνύει ἀκριβῆς παραβολὴ ἢ παράστασις ἦτο καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἡ αὐτὴ, ἀπετελέσαμεν τὴν δημοσιευομένην εἰκόνα ἐξ ἀμφοτέρων συμπληρωσάντες τὸ ἔλλειπον μέρος τῆς κάλλιον διατηρουμένης πλακὸς ἐκ τῆς ἑτέρας· τοῦτο τὸ συμπληρωθὲν μέρος πρὸς διάκρισιν ἀρέθη ἄνευ σκιῶν. Αἱ πλάκες ἦσαν προσηλωμέναι εἰς τὸ κατόπτρον δι' ἤλων, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ ἐπὶ τῶν στηθῶν τῶν γυναικῶν δύο ὀπαί. Περὶ τῆς παραστάσεως δὲν ἔχομεν πολλὰ νὰ εἴπωμεν· φαίνονται δύο γυναικὲς καθήμεναι ἐπὶ ἐδρῶν, ὧν ἡ πρὸς δεξιὰ κρατεῖ τῇ μὲν κλάδον, τῇ δ' ἑτέρᾳ δυσδιάγνωστον τι· ἐπίσης δυσδιάγνωστον εἶναι τὸ ἀντικείμενον, ὃ κρατεῖ τῇ δεξιᾷ ἢ ἑτέρᾳ τῶν γυναικῶν. Παρεμφερῆς ἐν πολλοῖς εἶναι ἡ παράστασις ἀναγλύφου φέροντος ἐπιγραφὴν χετῆριαν παρὰ Perrot et Chipiez Hist. de l'art IV εἰκ. 280. Ἐπὶ τοῦ χιτῶνος τῶν ἐπὶ τῆς πλακὸς γυναικῶν δὲν διακρίνονται νῦν στολίδες ἕνεκα τῆς κκῆς τοῦ μνημείου καταστάσεως, εἶναι ὅμως εὐκρινέσταται ἐπὶ τῶν ἐπομένων δύο μνημείων

Πίν. 8,4 καὶ 5. Τὸ πρῶτον εἶναι τεμάχιον πλακὸς ἀναγλύπτου, ἐφ' οὗ σώζεται τὸ κάτω σῶμα γυναικὸς καθημένης· τὸ ἔλλειπον ἐκ τῶν σκελῶν

ἦν ὀλίγον προβεβλημένον, ὡς τὸ τῆς ἐν πίν. 8,2 γυναικὸς. Καὶ ταύτης ὁ χιτῶν ἔχει οὐ μόνον τὰ δικτυωτὰ ποικίλματα ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ τὰς τέσσαρας στολίδας, ὧν τὰς μὲν δύο περὶ τὰ σφυρά, τὰς δ' ἄλλας δύο ἀνωτέρω τοῦ γόνατος. Τὸ δεύτερον μνημεῖον, τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5 ἀπεικονιζόμενον, παριστᾷ τὸ ὀπίσω ἥμισυ τοῦ κάτω σώματος γυναικὸς ὀρθίας καὶ εἶναι τὸ μόνον σωθὲν μέρος ἐλεφαντίνου εἰδωλίου ἐλογλύφου, δημοσιεύομεν δ' αὐτὸ χάριν τοῦ ἐνδύματος, οὗ τὰ μὲν ποικίλματα εἶναι διάφορα τῶν τῶν ἄλλων γυναικῶν, δὲν λείπουσιν ὅμως οὐδ' ἐξ αὐτοῦ αἱ στολίδες, αἵτινες φαίνονται οὔσαι τρεῖς, δύο κατὰ τὰ σφυρά καὶ μία κατὰ τὸ γόνυ.

Πίν. 8,6. Λεῖψανον ἀναγλύφου παριστῶντος γρῦπα κατασπαράσσοντα ζῶν τι τετράπουν, ἴσως χοῖρον· τὴν θέσιν τῆς πλακὸς, ὡς ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται, ἐξέλεξεν ὁ ἐργογράφης πάσας ταύτας τὰς ἐκ Μυκηνῶν ἀρχαιότητος, πλὴν τῶν ἐγγεγλυμμένων λίθων, κ. Gilliéron· τὸ ἐπ' ἐμοί, ὀρθότερον θεωρῶ νὰ στηθῇ ἡ πλάξ ἐπὶ τῆς νῦν ἀριστερᾶς αὐτῆς πλευρᾶς, ὥστε τὸ μὲν σπαρασσόμενον ζῶον νὰ εὐρίσκηται ἐν φυσικῇ ὀριζοντίᾳ στάσει, νὰ προσβάλλῃ δ' αὐτὸ κάτωθεν ὁ γρῦψ· οὕτω τοῦλάχιστον ἢ παράστασις καθίσταται ἀμέσως σαφῆς τῷ ὀφθαλμῷ, ἐν ᾧ ὡς νῦν ἔχει φαίνεται συγκεχυμένη. Ὁ χοῖρος ἔστρεφεν ὑποθέτω τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω, ὃ δὲ γρῦψ ἐστήριζε τοὺς ὀπισθίους πόδας ἐπὶ ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους σαφῶς δεδηλωμένων. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχει ὁ γρῦψ ὄτα εὐμεγέθη, ὧν φαίνεται τὸ ἕτερον, περὶ δὲ τὸν λαιμὸν περὰ (πρὸς. περὶ τῶν γρῦπων Furtwängler ἐν Roscher's Lex. der Mythol. σελ. 1742 ἐξ.).

Πίν. 8,7. Κόσμημα ἐγχάρακτον ἐπὶ δίσκου ἐλεφαντίνου· πρὸς τὰ παρὰ Schliemann Mycènes εἰκ. 241 ἐκ χρυσοῦ πέταλα.

Πίν. 8,8. Ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ 27^{ου} τάφου ἀνεφέραμεν ἤδη, ὅτι εὐρέθησαν πλείονες κιονίσκοι ἐξ ἐλέφαντος ἀρράβδωτοι, ὡς οἱ ἐν Σπάτα ἀνακαλυφθέντες (Bull. de Cor. Hell. II πίν. 14,2), πρᾶεργόμενοι ἐξ ἅπαντος ἐκ σκευῶν ξυλίνων ἢ ἄλλης ὕλης· ῥαβδωτὸς ὅμως μόνον εἶς ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν, ὃ δημοσιεύομενος· ἔχει ῥαβδώσεις εἰκοσιτέσσαρας, ἀπολήγει δὲ κάτω εἰς ἀπόφυσιν τετράπλευρον, ἣτις ἐχρησίμευεν ὅπως ἐγγομφοῦται εἰς

ἄλλο ἀντικείμενον· ἐπὶ τοῦ ἄβακος ὑπάρχει ὀπῆ τετραγώνος βάρους 0,014 μ. καὶ μήκους πλευρᾶς 0,006 μ. Ὑπὸ τὸν ἐχθινὸν εἶναι δεδηλωμένον τὸ ὑποτραχήλιον, μεταξὺ δὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐχθίνου φαίνονται τὰ ἄκρα τῶν ραβδώσεων ἐσχηματισμένα ὡς φύλλα ρόδακος, ὡς ἐν τῷ γνωστῷ ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως κιονοκράνῳ. Ὁ κιονίσκος φαίνεται ὅτι μειοῦται ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω.

Πίν. 8,9. Εἰδώλιον ἐξ ὑελώδους μάξης· φαίνεται ὅτι κἀθηται, κρατεῖ δὲ τὰς χεῖρας ἀμφοτέρας ἐπὶ τοῦ στήθους· εὐρέθη ὅμοιο μετὰ πλειόνων ἄλλων ὁμοίων, εἶναι δὲ πάντα τετρημένα κάτω καὶ κατὰ τοὺς ὤμους, ὥστε προφανῶς ἦσαν ἐπερραμένα ἐπὶ ὑφάσματος ἢ συνειρμένα περὶ δύο κλωστής. Πρὸς αὐτὰ πρβ. Schliemann Mycenes εἰκ. 273 καὶ Furtwängler und Löschke Myk. Vasen σ. 48 εἰκ. 27.

Πίν. 8,10. Ὡσαύτως ἐξ ὑελώδους μάξης· παρίσταται γυνὴ πρὸς ἀριστερὰ κρατοῦσα ἐν χερσὶ κλάδον· ἀπὸ τῆς κόμης, περὶ ἣν φορεῖ ἴσως καὶ στεφάνην, κατέρχονται πλόκαμοι δύο ἢ τρεῖς μέχρι τῶν νώτων. Ὁ χιτῶν εἶναι κεκοσμημένος διὰ στολίδων, ὡς οἱ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι ἐξ ἐλέφαντος γυναικῶν.

Πίν. 8,11. Ταινία ἐξ ἐλέφαντος μήκους 0,123, πλάτους 0,017. Εἰς τὸ ἀριστερόν ἄκρον σώζεται ἀπόφυσις, αἱ δὲ μακρὰ στεναὶ πλευραὶ εἶναι ἠύλακωμένα, ὡς δεικνύει ἡ παραπεικονιζομένη τομή. Πρὸς τὸ κόσμημα πρβ. Schliemann Tiryns σ. 325 καὶ πίν. IV.

Πίν. 8,12. Ὡς ἐν τῷ οικείῳ τόπῳ ἐδηλώσαμεν, πλησίον τῆς δημοσιευομένης κεφαλῆς εὐρέθησαν δύο ἄλλαι, ὧν ἡ μὲν ἔχουσα ὕψος 0,092 εἶναι ὁμοία αὐτῇ, ἡ δ' ἑτέρα ὕψους 0,105 παρίσταται κατ' ἐνώπιον· ἀμφοτέραι εἶναι λίαν ἐφθαρμέναι, ὥστε αἱ λεπτομέρειαι δὲν διακρίνονται· τῆς κατ' ἐνώπιον τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς εἶναι ἐντελῶς κωνικὸν καὶ στερεῖται τοῦ κομβίου, ὃ ἔχουσιν αἱ ἄλλαι δύο. Τῆς δημοσιευομένης ἡ ἑτέρα ὄψις εἶναι ἐπίπεδος, φέρει δὲ καὶ δύο ὀπὰς πρὸς προσήλωσιν. Ἐπὶ τῆς κόμης φορεῖ κάλυμμα κωνοειδὲς ἀπολήγον ἄνω εἰς κομβίον πεπλατυσμένον καὶ κεκοσμημένον τὴν ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν δι' ἐγγαράκτου ρόδακος. Ἐπὶ τοῦ μετώπου ὑπὸ τὸ κάλυμμα προκύπτουσι πλοκαμίδες ἐλικοειδεῖς. Ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ ἦν ἐντεθει-

μένη ἐξ ἄλλης ὕλης, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ βολβοῦ μικρὰ κοιλότης. Ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀναμφιβόλως ἀνδρική, δὲν ἔχει ὅμως μύστακας, ὡς δὲν ἔχουσι καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ ἀγγείου πρόσωπα· πιθανὸν ὅμως εἶναι, ὅτι παρίσταται αὕτη καὶ ἀγένειος, διότι τὸ ὡς γενειὰς περιβάλλον τὸ πρόσωπον εἶναι πεποιημένον ἀκριβῶς καθ' ὅν καὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τρόπον· ἴσως ἠθέλησεν ὁ τεχνίτης νὰ παραστήσῃ πλατείας ταινίας (παρήγια) συνεχόμενας μετὰ τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς καὶ σκεπαζούσας τοὺς κροτάφους καὶ τὰς παρειάς, συνδεομένας δὲ κατὰ τινα τρόπον ὑπὸ τὸν πώγωνα· τοῦτο συμπεραίνω καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐσχάτη παρὰ τὸ οὖς τῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου πλοκαμίδων σκεπάζεται ἐν μέρει ὑπὸ τὰς γραμμὰς τῆς δὴ γενειάδος. Παρήγια τοιαῦτα φέρουσι πῆλινα εἰδώλια καὶ ἀγάλματα ἐκ Κύπρου (ἴδε Perrot et Chipiez Hist. de l'art III σελ. 518 καὶ Heuzey Catalogue des figurines σ. 129). Ἡδύνατο ὅμως ἐπὶ τοῦ δημοσιευομένου μνημείου τὸ παρήιον νὰ ἦναι πράγματι γενειάς, ἐὰν ἀντὶ ἰδιαιτέρου καλύμματος παρεδεχόμεθα ὅτι ἡ κεφαλὴ φορεῖ φονάκη, ὡς φρονεῖ τοῦτο περὶ τῆς ὁμοίας τῆ ἡμετέρας ἐκ Σπάτα κεφαλῆς (ἀπεικ. ἐν Ἀθην. τ. 6 πίν. A, 1 καὶ Bull. de Corr. Hell. II πίν. 18,2) ὁ Milchhöfer (Mitth. des arch. Inst. 1877 σ. 268)· τοῦτο ὅμως ἐνταυθᾶ μοι φαίνεται ἀπίθανον ἕνεκα τοῦ ρόδακοστολιστοῦ κοσμήματος, εἰς ὃ ἀπολήγει τὸ κάλυμμα.

Πίν. 8,13 καὶ 13a. Δύο ζῶα προβατοειδῆ ἢ βοοειδῆ, συμφυῆ, ὀκλάζοντα ἀμφοτέρα κατ' ἐναντίας διευθύνσεις· ἐκατέρου δύο μόνον πόδες φαίνονται, εἷς πρόσθιος καὶ εἷς ὀπίσθιος· σώζεται ἡ κεφαλὴ τοῦ ἑνός, ἣτις εἶναι ἐστραμμένη ὑπὲρ τὰ νῶτα τοῦ ἑτέρου. Ἀμφοτέρα εἶναι ἐπὶ βάσειος ἐχούσης πλάτους 0,012 μ. καὶ φερύσης δύο ὀπὰς πρὸς προσήλωσιν ἐπὶ ἄλλου ἀντικειμένου. Βεβαίως ἐχρησίμευεν ὡς λαβὴ ἢ ἀπλῶς ὡς ἐπίθεμα σκεύους τινός.

Πίν. 8,14. Γρύψ κατακείμενος πρὸς ἀριστερά, τὰς πτέρυγας ἔχων ἀναπεπταμένας, τὴν κεφαλὴν στρέφων πρὸς τὰ ὀπίσω (πρβ. τὸν ἐπὶ λίθου ἐγγεγλυμμένον ἐκ Μενιδίου Kuppelgrab von Men. VI, 2 καὶ τὸν ἡμέτερον ἐν πίν. 10,41). Ἡ κορυφὴ τῆς κεφαλῆς εἶναι ἐφθαρμένη, ὥστε δὲν διακρίνεται, ἂν εἶχε λόφον καὶ ὦτα. Πρβ. πάλιν Furtwängler ἐν Roscher's Lex. Myth. σ. 1742 ἐξ.

Πίν. 9,1 και 2. Ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 σ. 163, 1 (ἴδε καὶ Mitth. des arch. Inst. Athen. Abth. 1887 σ. 269) ἐμνημονεύθησαν ἤδη δύο πόρπαι εὐρεθεῖσαι ἐν τοῖς τάφοις 1^ο καὶ 8^ο ἢ τοῦ 1^ο τάφου ἔχει μῆκος 0,08, εἶναι δ' ἐντελῶς ὁμοία τῇ τοῦ 8^ο τάφου ἀπεικονιζομένη ὑπ' ἀριθ. 2. Ἡ ὑπ' ἀρ. 1 εὐρέθη πέρυσιν, διαφέρει δὲ τῶν λοιπῶν δύο μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι τὸ ἕτερον τῶν σκελῶν αὐτῆς τὸ εἰς τὸν αὐτὸν ἀπολήγον φαίνεται συνεστραμμένον ὡσεὶ σχοινίου. Αἱ πόρπαι αὗται εἶναι αἱ ἀρχαιόταται πασῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀνακαλυφθεισῶν, πρῶτον δὲ νῦν εὐρίσκονται ἐν τάφοις τῆς μυκηναίας ἐποχῆς (ἴδε Studniczka Mitth. des arch. Inst. Athen. Abtheil. 1887 σ. 8 ἐξ.) ἢ κατασκευὴ τῶν εἶναι ἀπλουστάτη καὶ ὑπενθυμίζει ἔτι ἱκανῶς τὴν ἐκ τῆς ἀπλῆς καρφίδος, οἷα εἶναι ἢ ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι ἀρ. 25 ἀπεικονιζομένη, ἀνάπτυξίν τῆς ἢ πόρπη τῶν ἀρχαιοτάτων παρὰ τὴν Ἀλικαρνασσὸν τάφων, οὓς πρὸ τριῶν ἐτῶν ὁ Paton ἀνέσκαψεν (Journal of hell. Studies 1887 σ. 74) εἶναι ἤδη περιεργότερα τὴν κατασκευὴν, εὐρίσκειται ὁμοίως ὁ τύπος τῆς ἡμετέρας ὀλίγον παρηλλαγμένος ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Πίν. 9,3 ἕως 11. Κοσμήματα χρυσᾶ πλὴν τῶν ἀρ. 8 (ἐξ ὑελώδους μάζης), 10 (ἐκ χρυστάλλου) καὶ 9 (ἐξ ὑελώδους μάζης· τὰ φύλλα ὁμοίως εἶναι χρυσᾶ). Τὰ ὑπ' ἀρ. 3, 8 καὶ 10 εἶναι νομίζω πρωτοφανῆ. Τῶν ὑπ' ἀρ. 5, 6, 7 καὶ 11 τὰ δελτία τυχαίως ἀνεμίχθησαν κατὰ τὴν ἰχνογράφησιν μετ' ἄλλων, ἔνεκα δὲ τῆς ἐπελθούσης συγχύσεως δὲν παρετέθησαν οἱ ἀριθμοὶ τῶν τάφων ἐν οἷς εὐρέθησαν.

Πίν. 9,12. Δακτύλιος ἐκ σύρματος περιειλιγμένου καὶ συνεστραμμένου ὡσεὶ σχοινίου. Διάμετρος 0,017 μ.

Πίν. 9,13. Σφίγγ ἔκτυπος ἐπὶ λεπτοῦ χρυσοῦ φύλλου.

Πίν. 9,14. Σύρμα παχὺ περιειλιγμένον· πιθανῶς σφηκωτὴρ κόμης· πρὸς Helbig hom. Epos σ. 242 ἐξ.

Πίν. 9,15 καὶ 16. Ἐν πολλοῖς τῶν τάφων εὐρέθησαν πῆλινα εἰδῶλια, παρετηρήθη ὁμοίως, ὅτι οἱ πτωχότεροι περιεῖχον πάντοτε πλείονα τῶν πλουσιωτέρων· ἐπειδὴ δὲ πολλῶν πτωχῶν τάφων ἢ περιγραφή ἀνωτέρω παρελείφθη, ἀναφέρομεν ἐν-

ταῦθα γενικῶς περὶ τῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρεθέντων εἰδῶλιων.

Πάντα σχεδὸν παριστώσι γυναῖκας, πλὴν πέντε δ' ἢ ἕξ περιπτώσεων ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς διακρίνομεν τρεῖς τύπους· τῶν τοῦ πρώτου τὸ κάτω σῶμα ἀποτελεῖται ὑπὸ κυλίνδρου ἢ κώνου συνήθως πλήρους, σπανιώτερον κοίλου, τὸ δὲ στῆθος εἶναι πεπλατυσμένον καὶ κατὰ τὴν θέσιν τῶν ὤμων ἀντὶ χειρῶν ἔχουσι ὀρθὰς πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις, φοροῦσι δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στεφάνην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐνίοτε προφαίνονται τρίχες τῆς κόμης, ἐν ᾧ τὸ πλεῖστον αὐτῆς πεπλεγμένον εἰς μακρὸν πλόκαμον καταπίπτει ἀπὸ τῆς κορυφῆς ὑπὲρ ἢ — σπανιώτερον — ὑπὸ τὴν στεφάνην ἐπὶ τῶν νώτων μέχρι τῆς ὀσφύος· παραδείγματα ἴδε παρὰ Schliemann Mycènes σ. 137 εἰκ. 94. Τὰ τοῦ δευτέρου τύπου στεροῦνται χειρῶν ἐν γένει, ἢ δὲ κεφαλὴ αὐτῶν εἶναι γυμνή· μόνον ἐν εἰδῶλιον τοῦ τύπου τούτου εἶδον ἐγὼ φοροῦν στεφάνην· κατὰ τὰ λοιπὰ ὁμοίως εἶναι ὁμοία τοῖς τοῦ πρώτου τύπου· παραδ. ἴδε Schliemann αὐτ. σελ. 141 εἰκ. 112. Εἰς τὸν τρίτον τύπον ὑπάγονται τὰ εἰδῶλια ἐκεῖνα, ὅσα ἔχουσι χεῖρας ἀτέχνως πεπλασμένας, δι' ὧν κρατοῦσι τοὺς μαστούς· ὁ Schliemann Mycènes εἰκ. 99-101 ἐδημοσίευσεν τρία τοιαῦτα λίαν ἀτεχνα· ἄλλα εἶναι τεχνικώτερα, κρατεῖ δὲ συνήθως ἑκατέρω τῶν χειρῶν τὸν κατ' αὐτὴν μαστόν· ἐνίοτε ὁμοίως διασταυροῦνται ἐπὶ τοῦ στῆθους, ὥστε ἢ μὲν δεξιὰ ἄπτεται τοῦ ἀριστεροῦ, ἢ δὲ ἀριστερὰ τοῦ δεξιοῦ μαστοῦ· ἐνὸς μόνῃ ἢ ἀριστερᾷ φαίνεται μετὰ τῶν μαστῶν, ἐν ᾧ ἢ ἑτέρα τεθειμένη ἐπὶ τῆς κοιλίας ἤπτετο τοῦ πήχεως τῆς ἀριστερᾶς· κατὰ τὰ λοιπὰ ὁμοιάζουσι καὶ ταῦτα τοῖς τοῦ πρώτου τύπου, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς ἄλλοτε φοροῦσι τὴν στεφάνην καὶ ἄλλοτε ὄχι. Τὰ εἰδῶλια ταῦτα εὐρίσκονται πολὺ σπανιώτερα τῶν ἄλλων· ἐν τῷ 5^ο τάφῳ π. χ. ὅστις περιεῖχε περὶ τὰ εἴκοσιν εἰδῶλια, μόνον δύο ἦσαν τοῦ τρίτου τύπου.

Εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι πάντα ταῦτα τὰ εἰδῶλια εἰκονίζουσι θεότητα, ζήτημα ὁμοίως εἶναι ἐὰν ἐν πᾶσιν ἢ αὐτὴ θεότης παρίσταται ἢ διάφοροι. Περὶ τῶν δύο πρώτων καὶ συνηθεστάτων τύπων χαρακτηριστικὴν θεωρῶ τὴν ὑπαρξίν ἢ ἔλλειψιν τῆς στεφάνης καὶ τῶν πτερυγοειδῶν ἀποφύσεων· διότι δὲν μοι φαίνεται πιθανόν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι

πλάσται άνευ λόγου άλλα μὲν ειδώλια εκόσμου δι' άμφοτέρων τών γνωρισμάτων, άλλα δὲ συστηματικῶς — πλὴν μιᾶς εξαίρεσεως — δι' ουδέτερου· ἴσως διὰ τῆς στεφάνης ἤθελον νὰ ἐξάρωσι τὴν ἐτέραν ἐξ αὐτῶν ὡς πρεσβυτέραν καὶ γεραρωτέραν, ἐν ᾧ ἡ ἔλλειψις αὐτῆς χαρακτηρίζει τὴν ἄλλην ὡς νεωτέραν ἢ ἡττονος βαθμοῦ. Βεβαίως εἶναι παράτολμον νὰ θέλωμεν καὶ δι' ὀνομάτων νὰ διακρίνωμεν αὐτάς, ἐν Μυκῆναις ὅμως τὸ ὄνομα τῆς Ἑρας ἐπιβάλλεται ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ τὰ τοῦ πρώτου τύπου ειδώλια.

Ἐν τοῖς τοῦ τρίτου τύπου προφανῆς εἶναι ἡ ἐπιρροὴ σημητικῶν ειδωλίων, ὅποια πλεῖστα εὐρίσκονται ἐν Μεσοποταμίᾳ, Συρίᾳ καὶ Κύπρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι· οἱ Μυκηναῖοι τεχνῆται περιορίσθησαν μόνον ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων ἤδη δύο τύπων νὰ προσθέσωσι χεῖρας ἀντὶ τῶν πτερυγοειδῶν ἀποφύσεων· δὲν κατώρθωσεν ὅμως ἡ οὕτω σχηματισθεῖς τρίτος τύπος οὔτε νὰ διαδοθῇ γενικώτερον οὔτε σταθερὰν μορφήν νὰ λάβῃ, διὰ τοῦτο τὰ κατ' αὐτὸν πεποιημένα ειδώλια εἶναι τόσον σπάνια, διὰ τοῦτο δὲ καὶ βλέπομεν, ὅτι ἄλλοτε φοροῦσι στεφάνην, ἄλλοτε ὄχι· διότι οἱ τεχνῆται ἐργαζόμενοι εἶχον ὡς ὑπόδειγμα ἄλλοτε τὸν πρῶτον τύπον καὶ ἄλλοτε τὸν δεύτερον.

Τὰ δημοσιευόμενα ειδώλια εἰς οὐδένα τῶν τριῶν τύπων ὑπάγονται.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 15 ἔχει ὕψος 0,19. Αἱ χεῖρες λείπουσι, καὶ τῆς ρινὸς δὲ μέρος εἶναι ἀπеспασμένον, ἥτις ἔνεκα τούτου φαίνεται λεπτοτέρα ἢ ὅσον ἀρχικῶς ἦτο. Τὸ ειδώλιον ὅλον εἶναι ἐντὸς κοίλον, διακρίνονται δ' ἔτι τὰ ἴχνη τοῦ τροχοῦ, ἐφ' οὗ κατεσκευάσθη· αἱ χεῖρες εἶχον προστεθῆ κατόπιν, ἢ δ' ἐπιφάνεια πᾶσα εἶναι ἐστιλβωμένη διὰ τινος ἐργαλείου. Ὁ πηλὸς εἶναι χρώματος κίρρου, ἢ δὲ κόμη, οἱ μαστοί, ὁ ὄρμος, οἱ ὀφθαλμοί, ὁ πώγων καὶ τὸ κάτω χεῖλος εἶναι μελανά· ἀπὸ τῆς κόμης κατέρχεται ταινία μελανὴ μέχρι τῆς ὀσφύος δηλοῦσα πλόκαμον μακρόν· τὸ περιδέριον εἶναι τριπλοῦν, ἀπὸ τοῦ μέσου δ' αὐτοῦ κρέμαται ὄρμος κατερχόμενος μέχρι τῶν μαστῶν καὶ ἐξεικονίζων ἄριστα τοὺς στίχους (88 ἐξ.) τοῦ Ὀμηρικοῦ ὕμνου εἰς Ἀφροδίτην:

ὄρμοι δ' ἀμφ' ἀπαλῆ δειρῆ περικαλλέες ἦσαν,
καλοὶ, χρύσειοι, παμποίκιοι· ὡς δὲ σελήνη
στήθεσιν ἀμφ' ἀπαλοῖσιν ἐλάμπετο, θαῦμα ἰδέσθαι.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 16 καὶ 16^a ἔχει ὕψος 0,128· ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορεῖ στεφάνην, ὕφ' ἣν προφαίνονται ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τρίχες τῆς κόμης, ἐν ᾧ ὀπίσω κατέρχεται πλόκαμος μακρὸς ὑπὸ τὴν στεφάνην, ἥτις προσετέθη κατόπιν, ὅταν κατὰ τὰ λοιπὰ τὸ ειδώλιον ἦν τέλειον. Ἡ δεξιὰ τῆς γυναικὸς χεῖρ συγγέεται μετὰ τοῦ σώματος τοῦ παιδός, τὸ ὅποσον τείνει τὴν ἑαυτοῦ χεῖρα πρὸς τὸ στήθος τῆς. Ὅπισθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου αὐτῆς ἐκφύεται ἀντικείμενον περιεργον, τὸ ὅποσον ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἀλεξήλιον καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀνηρημένον ἴσως δεύτερον παιδίον. Πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς γυναικὸς ἐπίθεμα ἐγὼ μόνον τὰ ἐπὶ τῶν νώτων τετραπόδων τινῶν ζῶων ἐξ Ὀλυμπίας ἐπιθέματα δύναμαι νὰ παραβάλω, καὶ ἐκείνων ὅμως ὁ σκοπὸς εἶναι ἄγνωστος.

Πλὴν τούτου ἐν μόνον ἀκόμη ειδώλιον τῆς ἐποχῆς ταύτης γινώσκω ἐγὼ, τὸ ὅποσον παριστᾷ γυναῖκα βαστάζουσαν παιδίον· εὐρέθη πέρυσιν ἐν τῇ ἀκροπόλει Μυκηναίων ἐν ἐρειπίοις οἰκίας προϊστορικῆς, φορεῖ δὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στεφάνην· ἐπὶ τῶν ὤμων ἀντὶ χεῖρῶν ἔχει τὰς πτερυγοειδεῖς ἀποφύσεις, ὡστε δὲν βαστάζει κυρίως τὸ παιδίον, ἀλλὰ φαίνεται τοῦτο ὡσεὶ ἐπικεκολλημένον ἐγκαρσίως ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς. Οἱ Ἕλληες ἐλάτρευον πολλὰς θεὰς ὡς κουροτρόφους, ἀκριβῶς ὅμως ἔνεκα τοῦ σπανίου τῶν τοιούτων παραστάσεων ὑποθέτω, ὅτι καὶ ταῦτα τὰ δύο ειδώλια κατ' ἀπομίμησιν ξένων ἐποιήθησαν καὶ ὅτι κατ' οὐσίαν δὲν διαφέρουσι τῶν τοῦ τρίτου τύπου.

Ἄλλα ειδώλια διάφορα τῶν εἰς τοὺς τρεῖς τύπους ὑπαγομένων εὐρέθησαν ἐν τοῖς τάφοις τὰ ἐξῆς· πρῶτον μορφή, ἥς δὲν διακρίνονται οὔτε χεῖρες οὔτε πόδες, καθημένη ἐπὶ θρόνου ὁμοίου τῷ παρὰ Schliemann Tiryns πίν. 23· δεύτερον ἄλλο ὅμοιον τούτῳ καὶ τρίτον δύο ἵπποι ἔλκοντες ἄρμα, οὗ μόνον ἡ ἀντιξέδηλῶθη ἐπικαθημένη τῶν νώτων τῶν ἵππων· τῆς ἀντιξέδηλῶς ἐξέχουσι δύο κεφαλαὶ ἀνθρώπων, ἴσως ὅμως ὑπῆρχε μετὰξὺ αὐτῶν καὶ τρίτη, δύο ῥάβδοι δὲ (ἠνία) διήκουσιν ἀπὸ τῆς ἀντιξέδηλῶς μέχρι τρίτης (τοῦ ζυγοῦ) ἐγκαρσίως ἐπιτεθειμένης ἐπὶ τῶν τραχήλων τῶν ἵππων. Πρβ. τὸ ἐν τάφῳ τῆς Ἰαλυσοῦ εὐρεθὲν ἄρμα (Furtwängler und Löschke Myk. Vasen XI, 68).

Τὴν ἐν τοῖς τάφοις κατὰθεσιν τῶν ειδωλίων βε-

εαίως δὲν ὑπεγόρευσε λόγος τις θρησκευτικὸς ἢ στενοτέρη τις σχέσις τῶν ὑπ' αὐτῶν παριστωμένων θεοτήτων πρὸς τὰ ἐν Ἄδου. Ὁ τάφος εἶναι ἡ κοιτίδα τοῦ νεκροῦ, ὡς τοιαύτη δ' ἔπρεπε νὰ περιέχῃ πάντα ἢ τὰ πλείστα τῶν ἀντικειμένων, ὧν οὗτος ἐποιεῖτο χρῆσιν ἐν τῇ ζωῇ· τὰ εἰδώλια κατὰ τοῦτο δὲν διαφέρουσι τῶν λοιπῶν κτερισμάτων· τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ἣν ἐποιήσαμεν ἤδη, ὅτι ἐκ τῶν πλειοτέρων καὶ πλουσιωτέρων τάφων λείπουν τὰ εἰδώλια¹, εὐρίσκονται δὲ συνηθέστερον ἐν τοῖς πτωχοτέροις· ἐν ᾧ ἐὰν λόγος θρησκευτικὸς ὑπεγόρευε τὴν ἐν τοῖς τάφοις κατάθεσιν τῶν, ἔπρεπε νὰ συμβαίῃ ἀκριβῶς τὸ ἐναντίον.

Πίν. 9,17 καὶ 18 Δύο ἐργαλεῖα χαλκᾶ, τὰ ὅποια κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν δύνανται νὰ ᾔναι ἄλλο τι ἢ ξυρά· τὸ πρῶτον ἔχει μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς 0,175, πλάτος δὲ τῆς λεπίδος σωζόμενον μέγιστον 0,07· καὶ ἀρχικῶς δὲ δὲν φαίνεται νὰ ᾔτο πολὺ πλατύτερον. Τὸ δευτέρον (ἀρ. 18) ἔχει μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς 0,22, πλάτος δὲ νῦν 0,04· καὶ τούτου τὸ ἀρχικὸν πλάτος δὲν φαίνεται νὰ ᾔτο πολὺ μείζον τοῦ σωζομένου. Τρίτον ὅμοιον λίαν τῷ δευτέρῳ ἐργαλεῖω εὐρέθη ἐν τῷ 10^ῳ τάφῳ, ἔχει δὲ τοῦτο μῆκος μετὰ τῆς λαβῆς 0,20 καὶ πλάτος μέγ. 0,041. Ὅτι ταῦτα εἶναι ξυρά, συμπεραίνω ἐκ τῶν ἐξῆς· πρῶτον ὅτι ἐν ᾧ τὸ νῶτον τῆς λεπίδος εἶναι σχετικῶς πολὺ παχὺ (0,004 τοῦ πρώτου, 0,003 τοῦ δευτέρου), ἀπ' ἐναντίας ἢ ἀκμῆ εἶναι ὀξυτάτη καὶ λεπτοτάτη, ὥστε δὲν φαίνεται κατὰλληλος πρὸς ἄλλην χρῆσιν· δευτέρον ὅτι, ἂν καὶ δὲν σώζονται αἱ ξύλιναι ἢ ὀστέιναι κῶπαι, ὅμως αὗται δὲν φαίνονται νὰ ᾔσαν μεγαλειότεραι τοῦ μὲν δευτέρου τῶν 0,073 μ., τοῦ δὲ πρώτου τῶν 0,04 μόνον καὶ τοῦ τρίτου τῶν 0,045, ὥστε ἐκρατοῦντο διὰ δύο ἢ τριῶν μόνον δακτύλων· τρίτον ἐκ τοῦ ὅλου σχήματός των, τὸ ὅποιον (μάλιστα τὸ τοῦ δευτέρου) εἶναι παρεμφερὲς τῷ τῶν σημερινῶν ξυρῶν· ἰδίως ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι ἡ λεπίς εἰς τὸ ἐν ἄκρον εἶναι καθέτως ἀποτετμημένη, ὥστε νὰ μὴ βλάβη ἢ ὀξεία αἰχμὴ τὸ πρόσωπον.

¹ Ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ παρὰ τὸ Μενίδιον Ὀλογοῦ τάφου εὐρέθησαν δύο εἰδώλια ὑστερώτερα τῆς μυκηναίας ἐποχῆς, ἐν Σπάτῃ δὲ, Βόλῳ καὶ Ἐπιδαύρῳ οὐδέν. Ἐν Ναυπλίῳ εὐρέθησαν ἰκανά, εἶναι ὅμως γνωστὸν, ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι ᾔσαν οἱ πτωχότεροι πάντων τῶν τῶς ἀνακαλυφθέντων.

Καὶ ἐν Ἰαλυσῷ φαίνεται ὅτι εὐρέθησαν ὅμοια ἐργαλεῖα, διότι ἐν Furtwängler und Löschke Myk. Vasen σ. 8 ἀναφέρονται «δύο πλατεῖαι μονόστομοι μάχαιραι σχήματος σημερινῶν ξυρῶν», ἐὰν κρίνωμεν ὅμως ἐκ τῶν εἰκόνων αὐτῶν (αὐτ. Hilfsstafel D, 8 καὶ 17), μόνον ἢ ἑτέρα φαίνεται ὁμοιάζουσα τοῖς μυκηναίοις ξυροῖς· αὐτόθι σ. 9 μνημονεύονται πάλιν δύο ξυρά κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ ἀνασκάψαντος τοὺς τάφους τῆς Ἰαλυσοῦ Biliotti. Ἐντελῶς διάφορα εἶναι τὰ σχῆμα ἡμισελήνου ἔχοντα ξυρά, ἃ ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις ᾔσαν ἐν χρῆσει κυρίως ἐν Ἰταλίᾳ¹.

Πίν. 9,19. Εὐρέθησαν τέσσαρα κάτοπτρα ἐν τάφοις 2^ῳ, 5^ῳ καὶ 25^ῳ. Τὸ ἕτερον τῶν τοῦ 2^ῳ τάφου, ὃ καὶ δημοσιεύομεν, ἔχει διάμ. 0,114 καὶ πάχ. 0,002 περίπου. Ἡ λαβὴ αὐτοῦ, ἣτις ᾔτο πιθανῶς ἐκ ξύλου, ἐνεσφηνούτο μετὰ τῶν δύο ἐλεφαντίνων πλακῶν, περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν ἤδη (πίν. 8,3)· πρὸς τὸ κάτω ἄκρον τῆς ἐτέρας ἐξ αὐτῶν διακρίνονται ἔτι λείψανα δύο ὀπῶν, δι' ὧν διήρχοντο δύο ἤλοι συνδέοντες τὰς πλάκας μετὰ τῆς λαβῆς· ἐπὶ τοῦ δίσκου εἶναι, ὡς εἴπομεν ἤδη, προσηλωμένοι αἱ πλάκες δι' ἄλλων δύο ἤλων, ὧν οἱ τύποι σώζονται ἐπὶ τῶν στηθῶν τῶν γυναικῶν. Τοῦ 5^ῳ τάφου τὸ κάτοπτρον ἔχει διάμ. 0,145, σώζει δὲ καὶ αὐτὸ εἰς ἐν ἄκρον τῆς περιφερείας δύο ὀπᾶς καὶ ἔχῃ πλακῶν ὁμοίων πρὸς τὰς τοῦ δημοσιευομένου συνδεουσῶν τὴν λαβὴν μετὰ τοῦ δίσκου· ἐπειδὴ ὅμως οὐδὲν λείψανον ἐλεφαντινῶν εὐρέθη παρὰ τὸ κάτοπτρον, πιθανὸν εἶναι, ὅτι ἢ τε λαβὴ καὶ οἱ σύνδεσμοι ᾔσαν ἐκ ξύλου. Τὸ τοῦ 25^ῳ τάφου κάτοπτρον διαμέτρου 0,128 δὲν σώζει ὀπᾶς διὰ τὴν λαβὴν, ἐπειδὴ ὅμως ἐν μέρος τῆς περιφερείας εἶναι ὀλίγον ἀποκεκρουσμένον, ἴσως ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἀπόφυσις ἐμπηγνυομένη εἰς λαβὴν. Τέλος εὐρέθησαν καὶ δύο δίσκοι ὡσεὶ κατόπτρων ὃ μὲν ἐν τῷ 10^ῳ τάφῳ, ὃ δὲ ἐν τῷ στομίῳ τοῦ 28^ῳ· ἀλλὰ περὶ αὐτῶν δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι ᾔσαν κάτοπτρα. Εἷς δίσκος κατόπτρου μνημονεύεται ἐξ Ἰαλυσοῦ καὶ ἐν Furtwängler und Löschke Myk.

¹ Ἴδὲ εἰκόνας αὐτῶν παρὰ Helbig Hom. Epos ἐκδ. δευτ. σ. 248. Ὁ (Hermann-) Blümner Gr. Privatalt. σ. 209, 1 λέγει ὅτι ξυρά ὡς τὰ παρὰ Helbig εὐρέθησαν καὶ ἐν Ἀττικῇ, Βοιωτίᾳ καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου· φαίνεται ὅμως, ὅτι ἐν Ἑλλάδι αὐτὰ εἶναι λίαν σπάνια, ἂν καὶ οὐχὶ ἴσως ἐντελῶς ἄγνωστα (πρβ. Annali dell'Inst. 1874 σ. 258).

Vasen σ. 11 κατά τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Biliotti.

Πίν. 9,20 καὶ 21. Δύο μαχαίρια, ὧν τὸ πρῶτον εὑρεθὲν ἐν τῷ δρόμῳ τοῦ 49^{ου} τάφου ἔχει μῆκος 0,185· τὸ δεύτερον μήκους μετὰ τῆς ὀλοχάλκου λαβῆς 0,213 εὑρέθη ἐν τῷ 5^ῳ τάφῳ, ὡς εἵπομεν ἤδη ἐν τῷ οικείῳ τόπῳ, ὁμοῦ μετὰ δύο ἀγγείων χαλκῶν ὡς τὰ ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι ὑπ' ἀρ. 24 καὶ 27 δημοσιευόμενα, ἐνὸς κατόπτρου καὶ ἄλλων ἀντικειμένων ἀνηκόντων πιθανώτατα εἰς γυναῖκα· ἐν τῷ 2^ῳ τάφῳ εὑρέθη πάλιν μαχαίριδιον μετὰ κατόπτρου. Φαίνεται λοιπὸν, ὅτι τὰ μαχαίριδια ταῦτα μετεχειρίζοντο αἱ γυναῖκες ἢ κατὰ τὸν καλλωπισμὸν των ἢ εἰς διαφόρους οικιακὰς χρεῖας.

Πίν. 9,22 καὶ 23. Μῆκος τοῦ μείζονος 0,043. τοῦ ἐλάσ. 0,04. Οἱ δύο συνηθέστατοι τύποι τῶν χαλκῶν βελῶν οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν χρήσει· ὅμοιοι ἀκριβῶς τῷ πρῶτῳ τύπῳ εὑρέθησαν καὶ ἐκ λίθου (πρβ. Schliemann Mycènes εἰκ. 126 καὶ 435)· τρίτου τύπου, πολὺ σπανιωτέρου ὅμως τῶν δύο ἄλλων, δείγμα ἀπεικ. ἐν Kuppel. von Men. IX, 9 καὶ 12. Ἄλλου εἶδους βέλη ἐν οὐδενὶ τῶν ἐν Μυκῆναις τάφων ἀπῆντησα.

Πίν. 9,24. Δύο ὅμοια εὑρέθησαν ἐν τάφοις 2^ῳ καὶ 5^ῳ. Τὸ δημοσιευόμενον ἔχει ὕψος μετὰ τῆς λαβῆς 0,096, διάμετρον δὲ 0,095. Τὰ χεῖλη αὐτοῦ εἶναι δις παχύτερα τῶν τοιχωμάτων, ὡς εἶναι τὰ χεῖλη τῶν στομίων τῶν ληκύθων. Ἐπειδὴ καὶ ταῦτα εὑρέθησαν ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἀντικειμένων χρησίμων ταῖς γυναῖξί, ἰσχύει καὶ περὶ αὐτῶν ἢ περὶ τῶν μαχαίριων παρατήρησις· ἐκ τοῦ σχήματός των δὲ φαίνεται, ὅτι ἐχρησίμευον ὅπως θερμαίνωσι προχείρως ὑπεράνω πυρᾶς ὕλην τινὰ (ψιμύθιον;).

Πίν. 9,25. Περόνη μήκους 0,178, ἣν ἐφόρουν ἐπὶ τῆς κόμης ἢ καὶ ἀντὶ πόρπης. Ὅμοια ἀκριβῶς εὑρέθησαν ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Πίν. 9,26. Αἰχμὴ δόρατος μήκους 0,25. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ αὐλοῦ ὑπάρχει δακτύλιος, κάτωθι δ' αὐτοῦ δύο ὀπαι ἀντιστοιχοῦσαι, δι' ὧν ἐπέρα ὁ προσηλῶν τὴν αἰχμὴν εἰς τὸ δόρυ ἤλας. Ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρέθη ἄλλη ὅμοια ταύτη καθόλα μήκους 0,242 καὶ τρίτη πολὺ πλατυτέρα μήκους 0,25 καὶ πλάτους ἐν τῷ μέσῳ 0,035.

Πίν. 9,27 ἕως 276. Κρατηροειδῆς χαλκοῦν ἀγγεῖον ὕψ. 0,23 καὶ διαμέτρου στομίου 0,47. Αἱ ἐπίπεδοι ἄνω λαβαὶ φαίνονται οὕσαι χυταί (;), εἶναι

δ' ἑκατέρα αὐτῶν προσηλωμένη εἰς τὸ τοίχωμα δι' ἐξ ἤλων. Ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ἐπιφανείας αὐτῶν εὔρηται ἐγκεχαραγμένον τὸ ὑπ' ἀρ. 27^ο ἀπεικονιζόμενον κανονικώτατον ἐλικοειδῆς κόσμημα. Ἐπὶ τῶν χειλέων ὑπάρχει ἐπιτεθειμένον ἔλασμα 0,032 πλατύ, οὗ ἀμφοτέραι αἱ περιφέρειαι — ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ — εἶναι κεκαμμέναι πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔσω, ὥστε δὲν διακρίνεται ἀμέσως, ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐλάσματος, ἐξ οὗ καὶ τὸ λοιπὸν ἀγγεῖον. Ἐπὶ τοῦ ἐλάσματος τῶν χειλέων ὑπάρχουσιν ἐκτυποὶ τρεῖς στοῖχοι σταγόνων συνδεομένων μετ' ἀλλήλων δι' ἐγχαράκτων συνεχῶν ἐλικῶν (27^α). Ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρέθησαν πέντε ἄλλα τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἀγγεῖα διαφόρων ὅμως πάντα μεγεθῶν, ἤτοι ἀπὸ ὕψους 0,097 καὶ διαμ. 0,173 ἕως ὕψους 0,23 καὶ διαμ. 0,447. Οὐδὲν ἐξ αὐτῶν φέρει κόσμημά τι, διαφέρουσι δὲ τὰ τρία τοῦ δημοσιευομένου καὶ κατὰ τὰς λαβὰς, αἰτινες εἶναι στρογγύλαι. Καὶ ἐν ἄλλοις τάφοις (2^ῳ, 5^ῳ καὶ 25^ῳ) εὑρέθησαν ὅμοια ἐντελῶς χαλκᾶ ἀγγεῖα, φαίνεται δ' ὅτι τὰ δύο πρῶτα τοῦλάχιστον ἀνήκον εἰς γυναῖκας.

Πίν. 9,28 καὶ 28a. Φιάλη χαλκῆ μόνωτος ὕψ. 0,085 καὶ διαμ. 0,16 ἕως 0,165, εἶναι δηλαδὴ ὀλίγον ἐλλειψοειδῆς· δὲν ἔχει βάσιν, ἀλλ' ὀμφαλὸν ἴσον τῇ κεφαλῇ μεγάλου ἤλου. Τὸ στόμιον περιθεῖ ἐξω κόσμημα, οὗ τμήμα ἐν φυσικῷ μεγέθει ἀπεικονίζεται ὑπ' ἀρ. 20^α. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀκανόνιστον τῶν ἐλικῶν παραβαλλομένων μάλιστα πρὸς τὸ ὅμοιον κόσμημα τοῦ κρατήρος· διακρίνονται δ' ἐπὶ τῆς φιάλης καὶ διορθώσεις γραμμῶν ἐσφαλμένως χαραχθεισῶν, ὡσεὶ τὰ ἐργαλεῖον ἐξέφευγε τῆς χειρὸς τοῦ τεχνίτου. Πρὸς τὰ τοξοειδῆ τῆς ἐτέρας τῶν ταινιῶν κοσμήματα ὁμοιάζουσί πως τὰ ἐπὶ ἀσσυριακῶν τοιχογραφιῶν παρὰ Perrot et Chipiez hist. de l'art. II σ. 290, 291, εἰκ. 117 καὶ 118.

Πίν. 9,29. Τρίπους ὕψους 0,111, διαμ. 0,235. Οἱ πόδες εἶναι ἀπλᾶ ἰσχυρὰ ἐλάσματα διχαλωτὰ ἄνω, ὥστε εἶναι καθηλωμένα εἰς τε τὸν πυθμὲνα καὶ τὰ τοιχώματα τοῦ δοχείου· αἱ λαβαὶ εἶναι δύο καὶ ὀριζόντιαι, ἀποτελοῦσι δ' αὐτὰς δύο λεπτὰ ἐλάσματα προσηλωμένα διὰ δύο ἤλων ἑκάτερον. Διάφορος ὀλίγον εἶναι ὁ ἐν ἐνὶ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως Μυκηνῶν ἀνακαλυφθεὶς τρίπους (Schlie-

mann Mycènes εικ. 440), ὅστις ἔχει καὶ τρίτην κάθετον λαβήν, πρὸς δὲ καὶ προχοήν.

Πίν. 10. Ἡ ἀπεικόνισις τῶν λίθων καὶ τῶν δύο ἐν τέλει δακτυλίων ἐγένετο κατὰ γύψινα ἔκτυπα πλὴν τῶν δύο κυλίνδρων (ἀρ. 23 καὶ 38) καὶ τριῶν ἑλλειψοειδῶν λίθων (ἀρ. 12, 34 καὶ 41) οἱ λοιποὶ πάντες εἶναι στρογγύλοι καὶ ἀμφίκυρτοι· μόνον τοῦ ὑπ' ἀρ. 35 ἀμφοτέραι αἱ ἐπιφάνειαι εἶναι μᾶλλον ἐπίπεδοι. Πάντες εἶναι διάτρητοι, ὡς δ' ἐκ τῆς ἀκολουθούσης περιγραφῆς βλέπει τις, ἐν πολλοῖς τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως εἶναι χρυσόδετα· οὐδεὶς ὅμως εὐρέθη ἔχων λαβὴν τινὰ ἢ ἄλλην ἔνδειξιν φέρων, ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς σφραγίς· τοῦτο ἄλλως τε ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς γενομένων παρατηρήσεων, ὅτι εἰς πέντε τοῦλάχιστον περιπτώσεις (ἐν τάφοις 8^ο, 10^ο, 12^ο, 26^ο καὶ 42^ο) εὐρέθησαν δύο, ἀπαξ μάλιστα τρεῖς λίθοι τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε νὰ εἰκασώμεν μετὰ μεγάλης πιθανότητος, ὅτι ἀνήκον εἰς τὸν αὐτὸν νεκρὸν· τοῦτο ὅμως μένει ἀνεξήγητον, ἐὰν οἱ λίθοι εἶναι σφραγιδολίθοι, διότι πρὸς τίνα σκοπὸν θὰ εἶχεν τις δύο, ἴσως τρεῖς διαφόρους σφραγιδας¹; ἔπειτα ἐν μιᾷ περιπτώσει (ἐν τάφῳ 8^ο) εὐρέθησαν ὁμοῦ εἰς λίθος, μία πόρπη, ἐν ψέλιον χαλκοῦν καὶ εἰς δακτύλιος χαλκοῦς, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι πάντα ἀνήκον εἰς γυναῖκα, εἶναι ὅμως λίαν ἀμφίβολον, ὅτι αἱ γυναῖκες ἔκτοτε ἤδη εἶχον ἀνάγκην σφραγιδῶν. Μέχρις οὗ λοιπὸν ἐν μελλούσαις ἀνασκαφαῖς ἀποδειχθῆ τὸ ἐναντίον, δικαιούμεθα νὰ πιστεύωμεν, ὅτι οἱ λίθοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μόνον ὡς κοσμήματα ἢ περιάπτα ἐχρησίμευον, ὅτι κατ' ἀκολουθίαν πάντες οἱ λίθοι, περὶ ὧν εἶναι πιθανὸν ὅτι καὶ ὡς σφραγιδας ἐχρησίμευον (ἴδε Rossbach Archäol. Zeitung 1883 σ. 340 καὶ Annali dell' Instit. 1885 πίν. GH, 8) ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν ὑστερωτέραν τῆς περὶ ἧς ἐνταῦθα πρόκειται.

1) Σαρδόνυξ. Ζῶον ἐν θέσει διεστραμμένη· ἡ κεφαλὴ φαίνεται ὡσεὶ θαλασσίου ζώου. Χρυσόδετα τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως.

2) Δύο λέοντες ἀντιμέτωποι πατοῦντες διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ἐπὶ βάρου· αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐνούμεναι ἀποτελοῦσι μίαν κατ' ἐνώπιον. Πρβ. κα-

¹ Ἐν τῇ τάφῳ τοῦ Βαφειοῦ εὐρέθησαν ἐν σαρφῷ μικρῷ πλείονες τῶν δέκα λίθων.

τωτέρω ἀρ. 30. Περὶ δὲ τοῦ βάρου ἴδε Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1887 σ. 164.

3) Ἀγάτης. Δύο αἶγαγροι πρὸς δεξ. Πρὸ αὐτῶν δένδρον.

4) Στεατίτης. Βεβλαμμένος ὀλίγον, τέχνη ἀμελής. Τρία ζῶα καὶ τρεῖς κλάδοι δένδρων.

5) Στεατίτης. Δύο ζῶα (ἀντιλόπαι ἢ τράγοι) κατ' ἀντιθέτους διευθύνσεις· τοῦ ἐνὸς αὐτῶν μέρος τοῦ σώματος σκεπάζεται ὑπὸ τοῦ ἐτέρου.

6) Ἐξ ὑελώδους μάζης. Ζῶον (ἀντιλόπη ἢ βοῦς) ἐν θέσει διεστραμμένη κύπτων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω.

7) Ἀγάτης. Αἶγαγρος καὶ ἔλαφος (;) ἐκατέρωθεν δύο φοινίκων.

8) Σάρδιος. Βοῦς πρὸς δεξιὰ μεταστρεφόμενος τὴν κεφαλὴν· εἰς τὸ βάθος φοινίξ, πρὸ αὐτοῦ δὲ ἄλλο δένδρον.

9) Κρύσταλλος. Λέων ἐν δρόμῳ· τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ σκέλη διεστραμμένα πρὸς τὰ ἄνω· πρὸ αὐτοῦ σκέλος ἀνθρώπινον. Πιθανῶς ἀπόσπασμα, ὡς λέγει ὁ Milchhöfer (Anf. d. gr. Kunst σ. 53) κυνηγετικοῦ ἐπεισοδίου.

10) Σάρδιος. Δύο ἀντιλόπαι πρὸς δεξιὰ, ἡ ἐτέρα στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω· ἄνωθι τῶν νώτων αὐτῆς κεφαλὴ βοός.

11) Ἀγάτης (;). Λέων πρὸς δεξιὰ. Πρὸ αὐτοῦ ἀντικείμενόν τι δυσδιάγνωστον (ἔντομον; πτηνόν;).

12) Σάρδιος. Ἐλλειψοειδής. Ζῶον καταπεσόν πρὸς δεξιὰ, τὴν κεφαλὴν στρέφον πρὸς τὰ ὀπίσω· ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ ἐμπεπηγμένοι, φαίνεται, αἰχμαὶ δοράτων.

13) Σάρδιος. Ἀντιλόπη ἴσως γονυκλινῆς πρὸς ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν ἀνεγείρουσα· ἐπὶ τοῦ τραχήλου φαίνεται ἐμπεπηγμένον δόρυ.

14) Ἴασις. Ἀντιλόπη πρὸς ἀριστερὰ μεταστρεφομένη τὴν κεφαλὴν· εἰς τὸ βάθος δένδρον φοίνικος.

15) Χαλκηδόνιος. Ἀντιλόπη πρὸς δεξιὰ μεταστρεφομένη τὴν κεφαλὴν· ὑπὸ τὴν κοιλίαν αὐτῆς θάμνος.

16) Κρύσταλλος. Δύο λέοντες τρέχοντες παραλλήλως δένδρῳ διχοτομοῦσιν τὸν λίθον· τὰ ὀπίσθια τῶν ζώων παρὰ φύσιν διεστραμμένα πρὸς τὰ ἄνω. Χρυσόδετα τὰ ἄκρα τῆς διατρήσεως.

17) Σάρδιος. Λέαινα ὀκλάζουσα ἐπὶ τῶν ὀπι-

σθίων πρὸς δεξιὰ, μεταστρεφομένη τὴν κεφαλὴν πρὸς σκύμνον σκιρτῶντα πρὸς αὐτήν.

18) Ἀχάτης. Βοῦς, οὗ τὸ πρόσθιον σῶμα μετὰ τῆς κεφαλῆς διεστραμμένα παρὰ φύσιν πρὸς τὰ κάτω· ὑπὸ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ὡσεὶ σκέλος ἄλλου ζώου, ἄνωθι δὲ τῶν νώτων δύο κεφαλαὶ αἰγάγγρων (;) ἀντιμέτωποι.

19) Ἀχάτης. Βεβλαμμένος. Βοῦς πρὸς ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν κύπτων πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔχων ἐν τῶν προσθίων σκελῶν (ἢ καὶ ἀμφότερα τὰ σκέλη) κεκαμμένον.

20) Ἀχάτης. Βεβλαμμένος. Βοῦς γονυκλινῆς πρὸς δεξιὰ μεταστρεφόμενος τὴν κεφαλὴν.

21) Αἱματίτης. Ἀποτετριμμένος τὴν ἐπιφάνειαν. Βοῦς πρὸς δεξιὰ κυρτῶν λίαν πρὸ νώτον καὶ ἔχων τὴν κεφαλὴν μεταξύ προσθίων καὶ ὀπισθίων σκελῶν.

22) Σαρδόνυξ. Χρυσόδετος τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως. Βοῦς πρὸς δεξιὰ λείκουσα μόσχον θηλάζοντα· ἄνωθι τῶν νώτων αὐτῆς τρεῖς κύκλοι διακεκριμένοι καὶ τέσσαρες ἠνωμένοι ὡσεὶ ἀποτελοῦντες ἄλυσιν. Διὰ τὴν παράστασιν πρβ. τὸν παρὰ Schliemann Mycènes εἰκ. 175 λίθον.

23) Σαρδόνυξ. Κύλινδρος μειούμενος πρὸς τὰ ἄκρα, χρυσόδετος τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως. Ἄνηρ πρὸς δεξιὰ τὰς χεῖρας ἔχων ἐπὶ τῆς ὀσφύος, ἣν περιβάλλει ζώνη· κατὰ τὰ λοιπὰ φαίνεται γυμνός· ἄνωθι τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἀντικείμενόν τι δυσδιάκριτον, ἴσως πλόκαμοι τῆς κόμης μακροὶ ἀνεστραμμένοι τὰ ἄκρα πρὸς τὰ ἄνω.

24) Σάρδιος. Δύο βόες ὀκλάζοντες ἐπὶ τῶν προσθίων ποδῶν ὁ μὲν ἐπὶ τοῦ ἐτέρου· ἄνωθι τῶν κεφαλῶν αὐτῶν πρόχους.

25) Χαλκηδόνιος. Λέων ἐπὶ ταύρου, ὃν συνέλαβεν ἀπὸ τοῦ τραχήλου· ἄνωθι τοῦ λέοντος κλάδος δένδρου ὀριζόντιος.

26) Σαρδόνυξ, βεβλαμμένος ὀλίγον. Δύο λέοντες πρὸς δεξιὰ, ὁ ἕτερος μεταστρεφόμενος τὴν κεφαλὴν· τρεῖς φοίνικες.

27) Ἐξ ὑελώδους μάζης. Δύο ζῶα πρὸς δεξιὰ, ὧν τὸ ἐν σκεπαζόμενον ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ ἐτέρου στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω. Πρβ. τὴν παράστασιν τοῦ ὑπ' ἀρ. 24.

28) Κρύσταλλος. Ἀντιλόπη πρὸς δεξιὰ τὴν κεφαλὴν μεταστρεφομένη· πρὸ τοῦ στήθους αὐτῆς κεφαλὴ ζώου τραγοειδοῦς, ὑπὸ τὴν κοιλίαν ὄστρεον

ἠνεωγμένον (πρβ. Furtwängler und Löschke Myk. Vasen Hilfst. E. 5), ἄνω δὲ τῶν νώτων ἄλλο ὅμοιον καὶ ἀντικείμενον δυσδιάγνωστον (πτηγόν;).

29) Ἴασπις· βεβλαμμένος ὀλίγον. Ἀντιλόπη ἐν στάσει οἶα καὶ ἡ προηγουμένη. Εἰς τὸ βᾶθος δένδρον.

30) Ἴασπις. Δύο ζῶα πτερωτά, ὧν τὰ σώματα εἶναι λεοντοειδῆ, πατοῦσι διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν ἐπὶ βᾶθρου· αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν ἐνοῦμεναι ἀποτελοῦσι μίαν κατ' ἐνώπιον· δεξιὰ ἀντικείμενόν τι πυραμιδοειδὲς ἐπὶ μακρᾶς ράβδου. Πρβ. ἄνωτ. ἀρ. 2. Τὸ πυραμιδοειδὲς ἀντικείμενον εὐρίσκεται καὶ ἐπὶ λίθου τοῦ βρετ. μουσείου (Furtwängler und Löschke ἐνθ. ἄνωτ. Hilfst. E. 22 καὶ Milchhöfer Anf. d. gr. Kunst εἰκ. 54, c). Περὶ δὲ τῆς μίζης κεφαλῆς δύο ζῶων ὄρα Curtius Wappengebrauch und Wappenstil σ. 109.

31) Ἀχάτης. Χρυσόδετος τὰ χεῖλη τῆς διατρήσεως. Δύο αἰγαῖροι πρὸς ἀριστερὰ, ὧν ὁ ἕτερος στρέφει τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω· πρὸ αὐτῶν φοινῆξ, ὀπίσω δὲ ἄλλο δένδρον.

32) Ἐξ ὑελώδους μάζης. Ζῶον πρὸς δεξιὰ κύπτων τὴν κεφαλὴν καὶ λείχων (;) ἄλλο μικρὸν ζῶον θηλάζον ἢ σκιρτῶν πρὸς αὐτό. Πρβ. καὶ ἀρ. 22.

33) Σαρδόνυξ. Τέρας, οὗ τὸ κάτω σῶμα ἀπὸ τῆς ὀσφύος ἀνθρώπινον, τὸ λοιπὸν λέοντος, σπαράσσει αἰγαῖρον, οὗ μόνον ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ λαιμὸς φαίνονται. Πρβ. τὸν παρὰ Furtwängler und Löschke ἐνθ. ἄνωτ. ὑπ' ἀρ. 24 λίθον, ἐνθα τὸ ἄνω σῶμα εἶναι τράγου.

34) Σάρδιος. Ἐλλειψοειδῆς. Ἄνηρ γυμνός ἴσως παρίσταται ὡσεὶ ἰπτάμενος ὑπεράνω ἀντιλόπης, ἣν κρατεῖ τῇ ἀριστερᾷ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ· ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὤμου ἐκφύεται ἴσως ὁ ἕτερος βραχίον, ὅστις δὲν φαίνεται ἂν κρατῇ τι· δύναται ὅμως καὶ νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι ἐν γένει βραχίον, ἀλλὰ ἡ λίαν ἀνεπιτυχῶς χαραχθεῖσα κεφαλὴ τοῦ ἀνδρός, ἄλλως ἢ μορφή μένει ἀκέφαλος. Τὸ ἀσαφές τῆς γλυφῆς ἐδείνωσεν ἡ τῆς φωτοτυπίας ἀσάφεια. Εὐκρινέστερον παρίσταται τὸ αὐτὸ θέμα ἐν τῷ ἐπομένῳ.

35) Ἀχάτης. Ἄνηρ φορῶν μακρὰν κόμην καταφθάνει ἐν ὁρόμῳ ἀντιλόπην, ἣν συλλαμβάνει τῇ μὲν ἀπὸ τοῦ κέρατος, τῇ δ' ἐτέρᾳ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ. Ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ ζώου δένδρον. Ἡ αὐτὴ πα-

ράστασις ἐπὶ τοῦ προηγουμένου λίθου ἀρ. 34. Πρβ. καὶ τὸν παρὰ Furtw. und Löschke ἐνθ. ἀνωτ. ἀρ. 23 λίθον. Τὸ αὐτὸ ἀναμφιβόλως θέμα ἤθελε νὰ εἰκονίσῃ καὶ ὁ ζωγράφος τῆς ἐκ Τίρυνθος τοιχογραφίας παρὰ Schliemann Tiryns πίν. 13, ὡς ἀνεγνώρισεν ἤδη ὁ Rossbach Annali dell'Institut. 1885 σ. 199, 1.¹

36) Ἀχάτης. Ἐπὶ τραπέζης τρίποδος κείται ὑπτιον ζῶον, χοῖρος ἴσως², μορφή δ' ἀνθρωπίνῃ (γυνή;) σχίζει τὴν κοιλίαν αὐτοῦ διὰ μαχαιρίου, ὃ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου φαίνεται, ὅτι κρατεῖ τῆ ἀριστερᾶ. Ὁμοία εἶναι ἡ παράστασις ἐπὶ λίθου ἀχάτου τοῦ βερολ. μουσείου ἀπεικ. ἐν Imhoof-Blumer und O. Keller Thier- und Pflanzenbilder πίν. XVII, 44, ἣν ὁ Keller περιγράφει αὐτ. σ. 110 οὕτω· «Ὁρουξ λευκόρουξ κείμενος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν γλῶσσαν προσβάλλων· ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ ἐμπεπηγμένον ξίφος· ἀριστερὰ δένδρον φοινικοειδὲς οὐχί λίαν κατὰ φύσιν γεγλυμμένον· τὸ ἔδαφος ἐρείδεται ἐπὶ αἰγυπτιακῶν, ὡς φαίνεται, κιονοκράνων. Λίαν ἀρχαῖος». Τὰ κατὰ Keller κιονόκρανα φαίνεται ὅτι εἶναι πόδες τραπέζης.

37) Ἀχάτης. Βεβλαμμένος. Δύο κύνες ἀντιμέτωποι καὶ μεταξὺ αὐτῶν αἰγαγρος πεσοῦσα ἐπὶ τῶν γονάτων.

38) Αἰματίτης. Κύλινδρος. Ἀριστερὰ μορφή φοροῦσα χιτῶνα βραχῦν καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πιλίον ἴσως ἡμισφαιρικόν· ἔπονται αὐτῇ δύο τερατώδεις μορφαί, διότι ἐπὶ σώματος ἀνθρωπίνου καθ' ὅλα ὁμοίου τῷ τῆς πρώτης ἔχουσι κεφαλὰς βοῶν, ὡς φαίνεται, καὶ δὴ δύο ἑκατέραι· εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον παρίσταται τετάρτη μορφή ὁμοία κατὰ τὰ λοιπὰ ταῖς ἄλλαις, ἔχουσα ὅμως κεφαλὴν ἀντιλόπης ἴσως. Ὅλως εἰς τὸ ἀριστερόν ἄκρον πρὸ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς φαίνεται πτηνὸν ἄτεχνον λίαν,

μεταξὺ δ' αὐτῆς καὶ τῆς δευτέρας ἄλλο ὀλίγον διάφορον, ἐν τῷ μέσῳ μεταξὺ δευτέρας καὶ τρίτης κεφαλῆ βοός καὶ μεταξὺ τρίτης καὶ τετάρτης πάλιν κεφαλῆ βοός. Διὰ τὰς μορφὰς τῶν πτηνῶν πρβ. τὰς παρὰ Perrot et Chipiez hist. de l'art. IV εἰκ. 371 καὶ 376 ἐπὶ χεταίων λίθων παραστάσεις· περὶ δὲ τῶν διπροσώπων (ἀνθρωπίνων) μορφῶν βρα αὐτόθι σ. 772. Πρβ. ὅμως καὶ Curtius Wappengebrauch σ. 109.

39) Σαρδόνυξ. Βεβλαμμένος. Λέων ἐν θέσει διεστραμμένη παρὰ φύσιν.

40) Σαρδόνυξ. Ζῶον (ἀντιλόπη ἴσως) πρὸς δεξιὰ τὴν κεφαλὴν μεταστρεφόμενον.

41) Ἀμέθυστος. Ἐλλειψοειδής. Γρύψ ὀκλάζων ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν· ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἣν φαίνεται ἀνατείνων καὶ στρέφων, ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω, λοφιά. Πρβ. τὸν ἐκ Μενιδίου λίθον Kuppelg. von Men. VI, 2, ὃν ὁ Keller ἐνθ. ἀνωτ. πίν. 20, 40 ἀναδημοσιεύων περιγράφει (σ. 127) κατὰ λάθος βέβαια ὡς ἀετὸν σπαράσσοντα ζῶόν τι.

42) Δακτύλιος χρυσοῦς διαμέτρ. 0,012 μ. καὶ βάρους 3,5 γραμ. Τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἀκριβῶς ὅμοιον τοῖς παρὰ Schliemann Mycènes εἰκ. 393, πλὴν ὅτι αἱ περιφέρειαι αὐτοῦ δὲν εἶναι ὀδοντωταί. Παρίσταται ἀντιλόπη ἴσως πρὸς ἀριστερὰ μεταστρεφόμενη τὴν κεφαλὴν καὶ πρὸ αὐτῆς δένδρον.

43) Μείζων χρυσοῦς δακτύλιος τοῦ αὐτοῦ σχήματος διαμ. 0,016 μ. καὶ βάρους 10,6 γραμμ. Δύο ἵπποι (ἄγριοι;) ὀκλάζοντες ἐπὶ τῶν ὀπισθίων σκελῶν ἑκατέρωθεν φοίνικας, εἰς ὃν εἶναι προσδεμένοι ἀπὸ τοῦ τραχήλου. Ἡ χαιτή αὐτῶν διήκει μέχρι τῆς οὐρᾶς, οἱ δὲ πόδες φαίνονται δίχρηλοι.

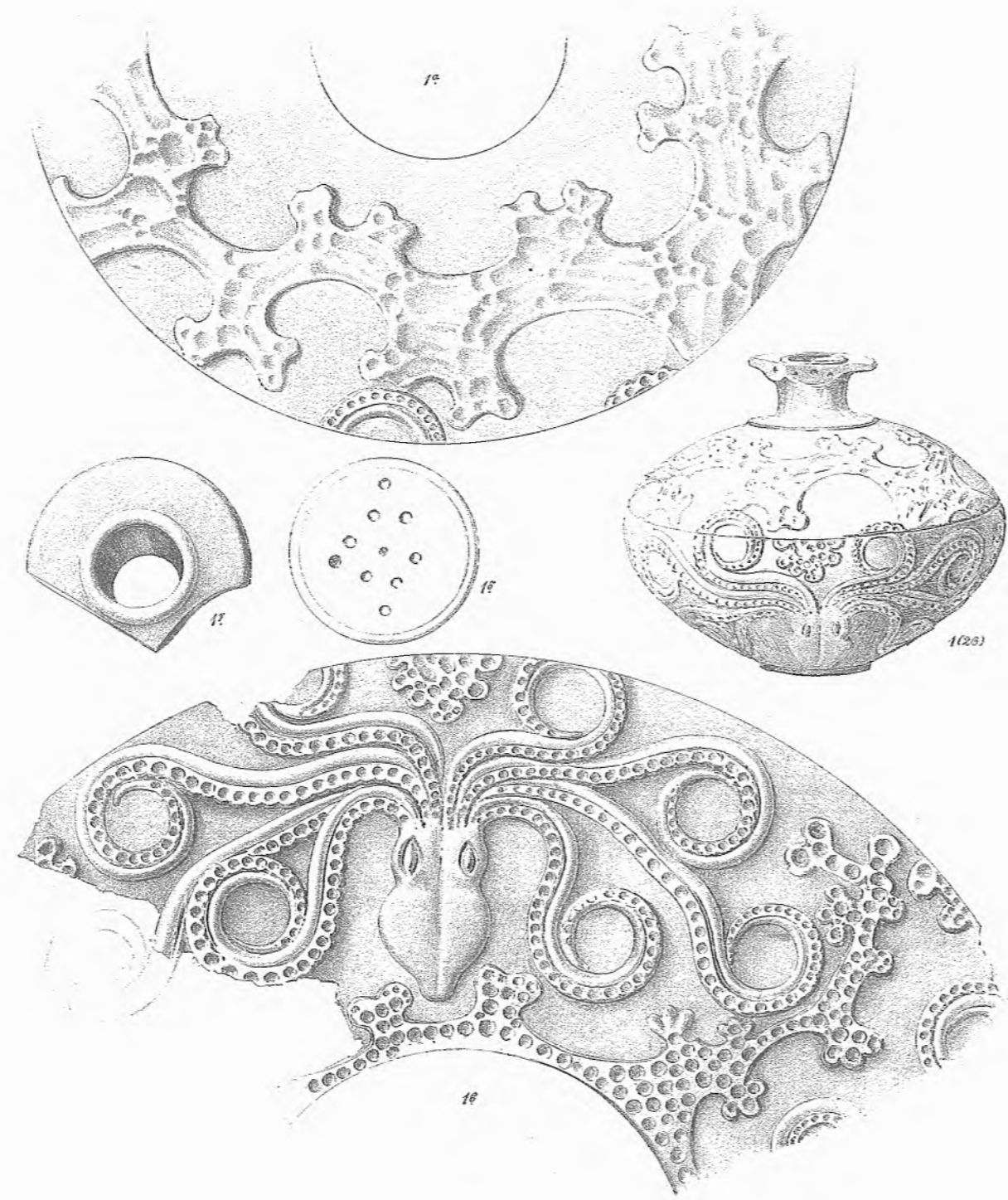
¹Ἰούνιος 1889.

Χρ. Δ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

¹ Ἄλλως ἐξηγεῖ τὴν παράστασιν τῆς τοιχογραφίας ὁ Marx Jahrb. des arch. Instit. 1889 σ. 119 ἐξ.

² Ἐν τῷ πίνακι ἀνεστράφη ἡ φυσικὴ τοῦ λίθου θέσις, ὥστε ἡ τρά-

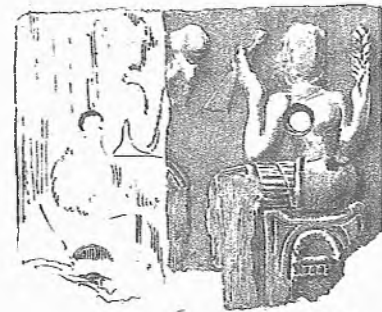
πέξα φαίνεται ἀνατετραμμένη καὶ τὸ ζῶον ὑπ' αὐτήν. Τὸ λάθος, καίπερ ἐγκαίρως παρατηρηθέν, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ διορθωθῇ, τοῦ πίνακος κατασκευασθέντος ἐν Winterthur τῆς Ἑλβετίας.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

1 (27)

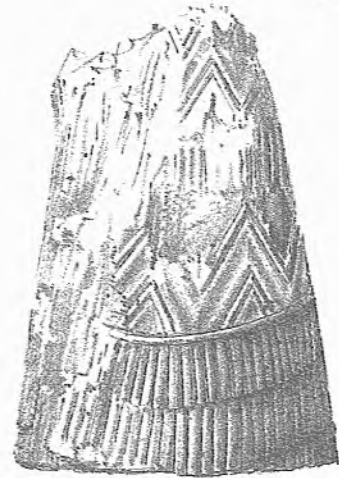
5 (27)

4 (27)

2 (27)

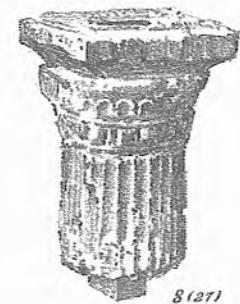
5 (27)

6 (27)

7 (27)

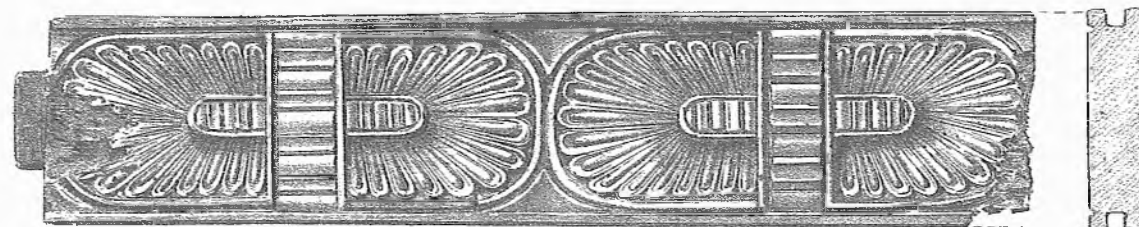
8 (27)

9 (27)

10 (27)

11 (27)

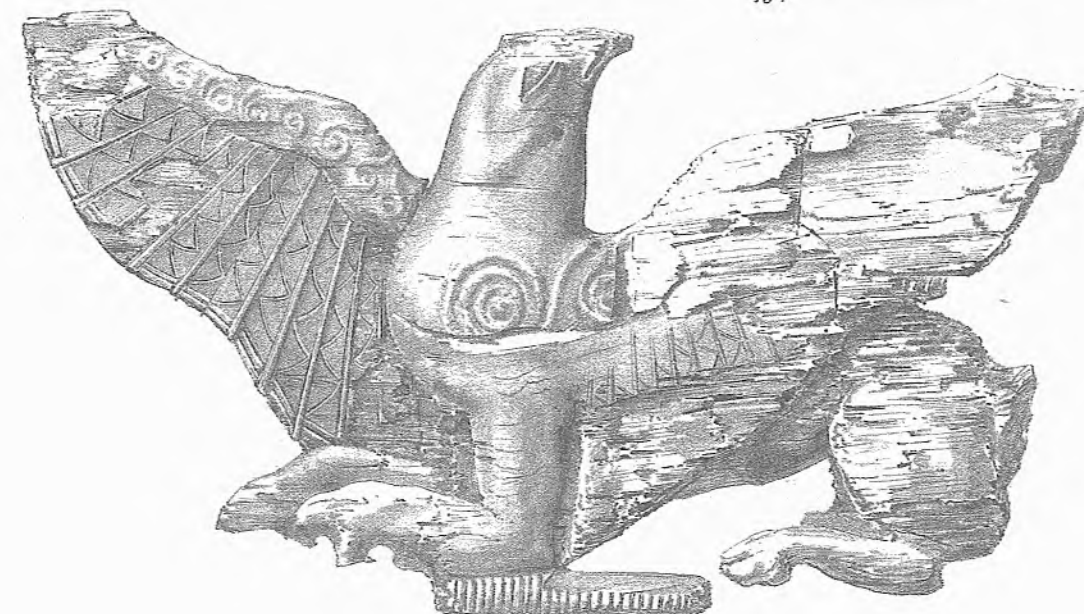
12 (27)

13 (27)

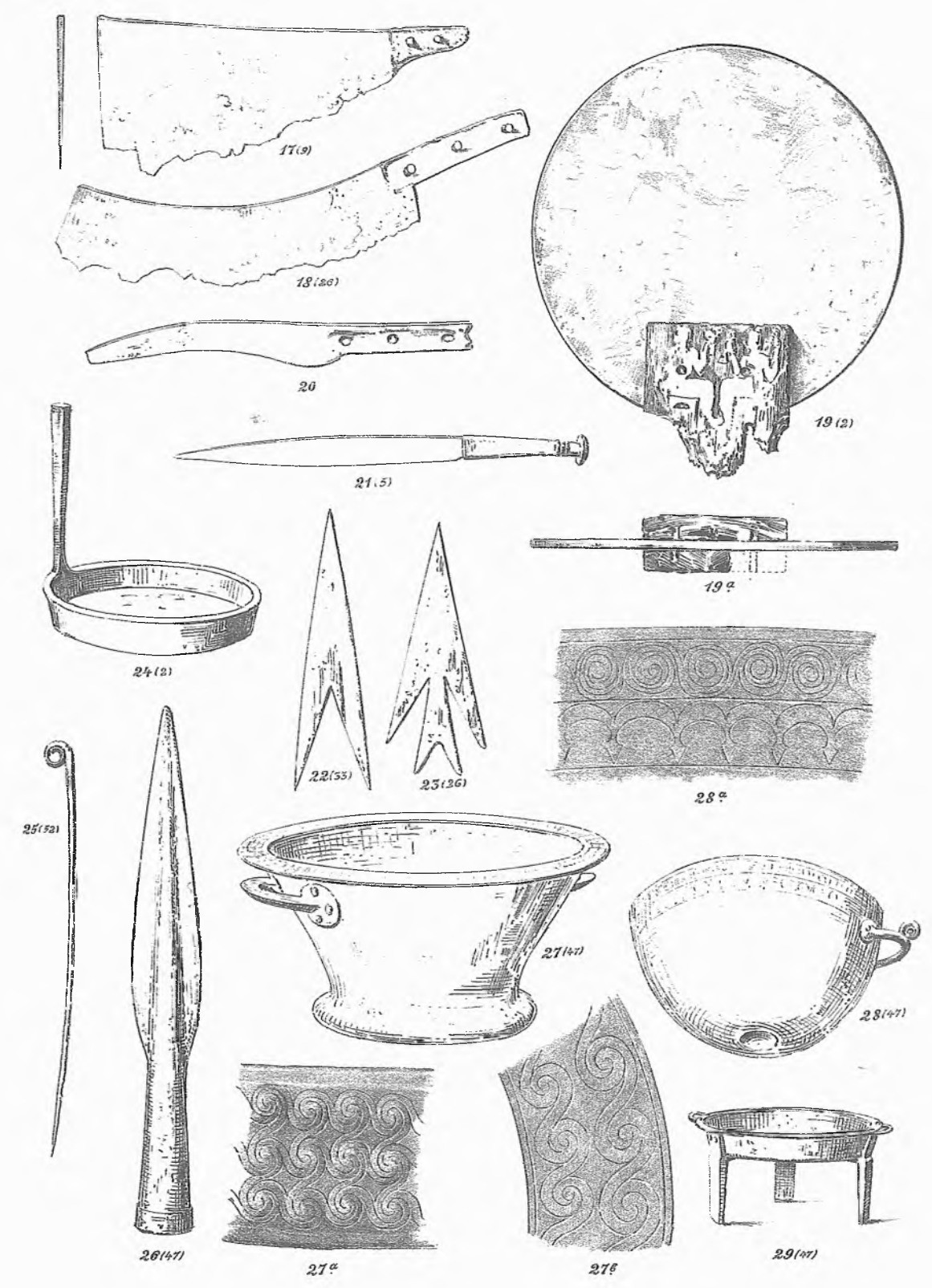

15 (27)

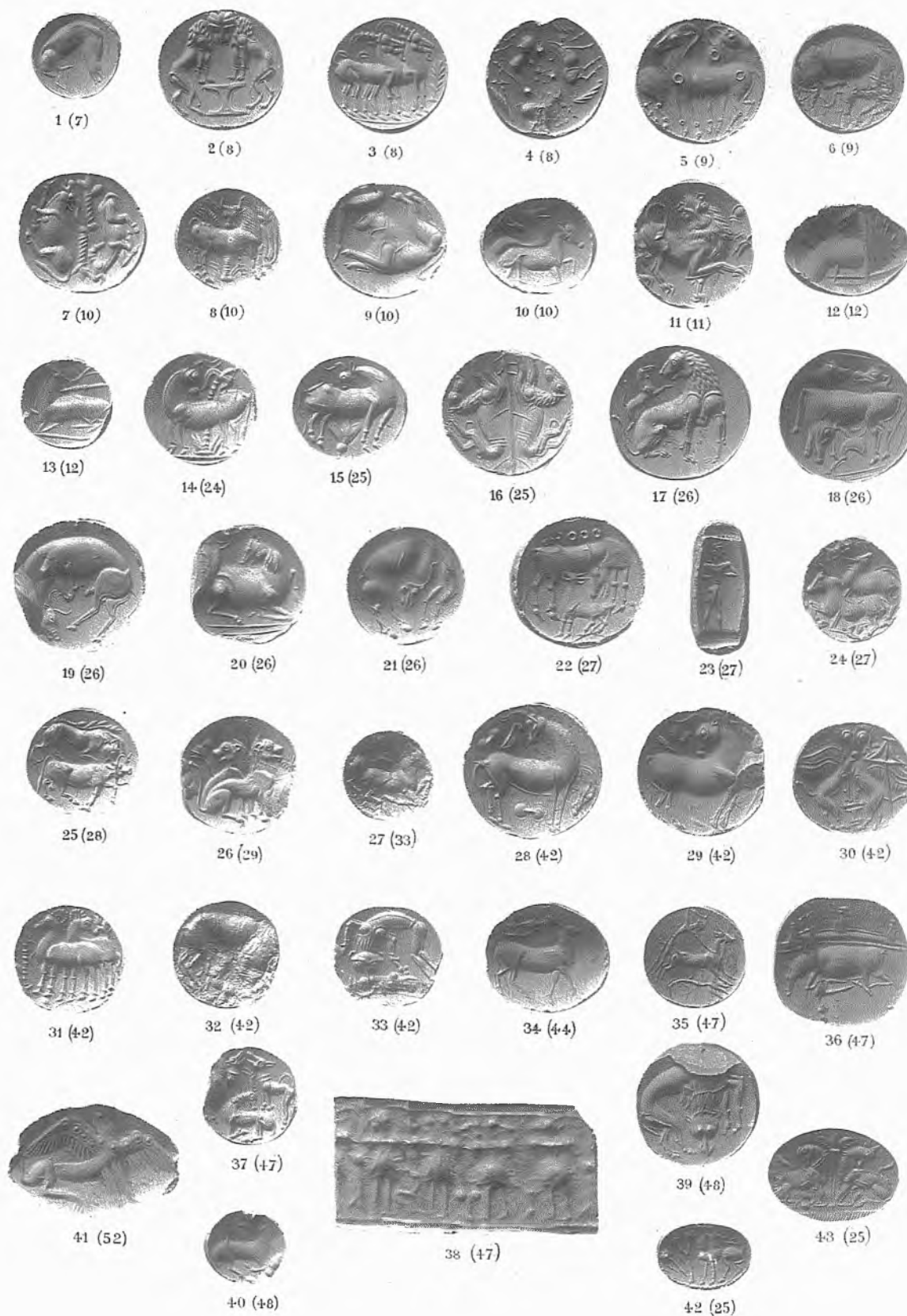

14 (27)

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ

ΛΙΘΟΙ ΕΓΓΕΓΛΥΜΜΕΝΟΙ ΕΚ ΜΥΚΗΝΩΝ